

ВІСНИК ***КОНСТИТУЦІЙНОГО*** ***СУДУ УКРАЇНИ***

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідectво
про державну реєстрацію
Серія KB № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилянська, 14

1/2012

© Конституційний Суд України, 2012

Редакційна рада

А. Головін	— Голова Конституційного Суду України
(голова Редакційної ради)
Ю. Баулін	— суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
(заступник голови Редакційної ради)
Ю. Барабаш	— проректор, завідувач кафедри конституційного права
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук, професор
І. Домбровський	— суддя Конституційного Суду України у відставці
В. Кампо	— суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
М. Козюбра	— суддя Конституційного Суду України у відставці,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
М. Костицький	— суддя Конституційного Суду України у відставці,
доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
П. Пацурківський	— декан юридичного факультету Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича,
доктор юридичних наук, професор
А. Селіванов	— Постійний представник Верховної Ради України
у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук,
професор, академік НАПрН України
П. Стецюк	— суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
А. Стрижак	— суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
П. Ткачук	— суддя Конституційного Суду України у відставці,
кандидат юридичних наук
С. Шевчук	— професор кафедри загальнотеоретичних
та державно-правових наук Національного університету
«Києво-Могилянська академія», доктор юридичних наук,
член-кореспондент НАПрН України

Згідно з постановою президії Вищої атестаційної комісії України від 1 липня 2010 р. № 1–05/5
«Вісник Конституційного Суду України» включено до переліку наукових фахових видань

Президент України

Голові Конституційного Суду України

А. С. ГОЛОВІНУ

Шановний Анатолію Сергійовичу!

Щиро вітаю Вас із 60-річним ювілеєм.

Ваш багаторічний трудовий шлях є взірцем справжнього професіоналізму, працездатності, сумління та відданості справі.

Глибоко переконаний, що й надалі Ваші знання, авторитет і досвід слугуватимуть високій меті утвердження справедливості та верховенства права, демократичних і правових засад розвитку Української держави.

Бажаю Вам міцного здоров'я, довгих років щасливого життя, невичерпної енергії та успіхів у праці.

З повагою

 Віктор ЯНУКОВИЧ

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Голові Конституційного Суду України

А. С. ГОЛОВІНУ

Шановний Анатолію Сергійовичу!

Прийміть найщиріші вітання з нагоди Вашого ювілею.

За Вашими плечима гідний поваги життєвий шлях, що позначений
достойними справами на благо держави й українського народу.

Нехай ця урочиста подія стане сходинкою до нових здобутків, додасть
Вам сил і енергії на довгі роки.

Від усього серця зичу Вам добра, благополуччя і всіляких гараздів.

З повагою

Голова Верховної Ради України

Володимир ЛИТВИН

Прем'єр-Міністр України

Голові Конституційного Суду України

А. С. ГОЛОВІНУ

Шановний Анатолію Сергійовичу!

Прийміть мої сердечні вітання з ювілеєм!

У цей святковий день щиро бажаю Вам здоров'я, благополуччя, не-
вечерпних сил та довгих років щасливого життя.

Переконаний, що Ваш досвід, професіоналізм та принциповість стануть
вагомим внеском у справу утвердження України як правової держави.

Від усієї душі зичу Вам успіхів у Вашій відповідальній державній
діяльності.

З повагою

Прем'єр-міністр України

Микола АЗАРОВ

У НОМЕРІ

Акти Конституційного Суду України

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням військової частини А 1080 щодо офіційного тлумачення положення пункту 28 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України 12

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням громадянина Гуляка Володимира Олександровича щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 статті 10 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» 17

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням громадянина Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень пунктів 22, 23 статті 1, статті 11, частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг) 23

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України (справа про фіксування судового процесу технічними засобами) 31

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України 37

Окрема думка судді Конституційного Суду України Кампа В. М.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України 54

Окрема думка судді Конституційного Суду України Лилака Д. Д.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України 61

Окрема думка судді Конституційного Суду України Стецюка П. Б.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України 66

Окрема думка судді Конституційного Суду України Шишкіна В. І.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України 70

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення поняття «щомісячне довічне грошове

утримання», що міститься у підпункті «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України 77

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України та конституційним поданням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті статті 55 Конституції України (справа про оскарження бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо заяв про злочини) 84

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» 93

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Тропанця Євгена Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 293, пункту 2 частини першої статті 324 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України 102

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Заводського районного центру зайнятості щодо офіційного тлумачення положень пункту 4 статті 26 Закону України «Про зайнятість населення» 105

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Феміда» щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 28, статті 44, частини п'ятої статті 49 Господарського процесуального кодексу України 108

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Каніщева Андрія Вячеславовича щодо офіційного тлумачення положень статті 7 Закону України «Про судову експертизу» 111

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Податкового кодексу України 114

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Тернопільської обласної ради щодо офіційного тлумачення окремих положень Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», Закону України «Про доступ до публічної інформації» 119

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням фермерського господарства «Бурка В. В.» щодо офіційного тлумачення положень статей 19, 60, частини п'ятої статті 124 Конституції України, частини другої статті 30, частини першої статті 107, частини першої статті 108 Цивільного процесуального кодексу України 121

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої, третьої статті 141 Конституції України в системному зв'язку з положеннями частини другої статті 5, статті 7, частини другої статті 19, частини першої статті 38, частини першої статті 58, частини першої статті 140 Конституції України 125

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Гурняка Олександра Григоровича щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого статті 11 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, статті 1, абзацу другого статті 4 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України 128

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Баранова Олександра Ко-

стяниновича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55, частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» 130

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 272 Кримінально-процесуального кодексу України у системному зв'язку з положеннями частини першої статті 272 цього кодексу 133

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Руденка Леоніда Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 25, частини другої статті 37 Закону України «Про державну службу» 136

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 139

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Кмітто Сергія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень статті 399 Кримінально-процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями статті 125 Конституції України, частини третьої статті 2 Кримінального кодексу України 142

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Закарпатавтотранс» щодо офіційного тлумачення положень частини першої, пункту 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України у системному зв'язку з частиною другою статті 55, частиною другою статті 124 Конституції України 145

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Кмітто Сергія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень пункту 1 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України у системному зв'язку зі статтею 22, частиною другою статті 58, частиною третьою статті 62, статтею 64 Конституції України, статтею 1, частиною першою

статті 3 ¹ , статтею 16, частиною першою статті 23 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»	148
---	-----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 55 Конституції України	151
---	-----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Сальвіа» щодо офіційного тлумачення положень підпункту 5 пункту 2 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» у системному зв'язку з частиною другою статті 632 Цивільного кодексу України	153
---	-----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті нового провадження за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Тестбуд» у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України	156
--	-----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Ковальчука Броніслава Івановича щодо офіційного тлумачення статей 8, 19, 22, 46, 55, 58, 64, 129 Конституції України, статті 37 ¹ Закону України «Про державну службу», частини четвертої статті 21, частини першої статті 113 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», пункту 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання вдосконалення визначення розмірів заробітку для обчислення пенсії», пункту 17 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України	159
--	-----

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи»	164
--	-----

Теорія та практика конституційної юрисдикції

Бринцев В., Буравльов І. Засади діяльності органів прокуратури
в контексті рішень Конституційного Суду України 167

Городовенко В. Принцип рівності громадян перед законом і судом 178

Зовнішні зв'язки Конституційного Суду України

Жовтень – грудень 2011 року 187

Меморандум про співпрацю між Конституційним Судом України
і Конституційним Судом Республіки Таджикистан 188

Інформація про виконання бюджету Конституційним
Судом України за 2011 рік 190

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним зверненням військової частини А 1080
щодо офіційного тлумачення положення пункту 28 частини першої
статті 293 Цивільного процесуального кодексу України
у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129
Конституції України

м. Київ
2 листопада 2011 року
№ 13-рп/2011

Справа № 1-25/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни — доповідача,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням військової частини А 1080 щодо офіційного тлумачення положення пункту 28 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення військової частини А 1080.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положення пункту 28 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Маркуш М. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — військова частина А 1080 — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення пункту 28 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс) у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України стосовно можливості апеляційного оскарження ухвал суду першої інстанції про відмову в задоволенні заяви щодо повороту виконання рішення суду.

Необхідність в офіційному тлумаченні автор клопотання обґрунтовує неоднозначним застосуванням наведеного положення Кодексу судами загальної юрисдикції, оскільки в одних випадках суди розглядають апеляційні скарги на ухвали судів першої інстанції про відмову в задоволенні заяви щодо повороту виконання рішення суду, а в інших — відмовляють у прийнятті до розгляду таких скарг, що призвело до порушення конституційного права військової частини А 1080 на апеляційне оскарження ухвали суду про відмову в задоволенні заяви щодо повороту виконання рішення суду. На підтвердження фактів неоднозначного застосування судами загальної юрисдикції положення пункту 28 частини першої статті 293 Кодексу до конституційного звернення долучено копії відповідних судових рішень.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного звернення висловили науковці Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету «Одеська юридична академія».

3. Конституційний Суд України, розглядаючи справу щодо офіційного тлумачення положення пункту 28 частини першої статті 293 Кодексу у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України в аспекті питань, порушених у конституційному зверненні, виходить з такого.

3.1. Україна є правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права (стаття 1, частина перша статті 8 Конституції України). Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3 Основного Закону України). Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (частина третя статті 8 Конституції України).

Згідно з Основним Законом України права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частини перша, друга статті 55).

3.2. Конституція України закріпила основні засади судочинства (частина третьої статті 129). Ці засади є конституційними гарантіями права на судовий захист, зокрема шляхом забезпечення перевірки судових рішень в апеляційному та касаційному порядках, крім випадків, встановлених законом (пункт 8 частини третьої статті 129 Конституції України).

Конституційні гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина в апеляційній та касаційній інстанціях конкретизовані в главах 1, 2 розділу V Кодексу, де врегульовано порядок і підстави для апеляційного та касаційного оскарження рішень і ухвал суду в цивільному судочинстві.

У статті 293 Кодексу визначено перелік ухвал суду першої інстанції, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від рішення суду, зокрема ухвал щодо повороту виконання рішення суду.

Особливістю ухвал суду щодо повороту виконання рішення є те, що вони приймаються на стадіях виконання судового рішення і оскаржити їх одночасно з рішенням суду неможливо. Згідно зі статтею 380 Кодексу питання про поворот виконання вирішує також суд апеляційної чи касаційної інстанції, якщо, скасувавши рішення, він закриває провадження у справі, залишає позов без розгляду, відмовляє в позові повністю або задовольняє позовні вимоги в меншому розмірі.

Поворот виконання рішення — це цивільна процесуальна гарантія захисту майнових прав особи, яка полягає у поверненні сторін виконавчого провадження в попереднє становище через скасування правової підстави для виконання рішення та повернення стягувачем відповідачу (боржнику) всього одержаного за скасованим (зміненим) рішенням. Інститут повороту виконання рішення спрямований на поновлення прав особи, порушених виконанням скасованого (зміненого) рішення, та є способом захисту цих прав у разі отримання стягувачем за виконанням та у подальшому скасованим (зміненим) судовим рішенням неналежного, безпідставно стягненого майна (або виконаних дій), оскільки правова підстава для набуття майна (виконання дій) відпала. Як наголошено в Рішенні Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003, «правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах» (абзац десятий пункту 9 мотивувальної частини).

3.3. Однією з основних засад судочинства в Україні є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом (пункт 8 частини третьої статті 129 Основного Закону України).

Питання апеляційного та касаційного оскарження судових рішень вже були предметом розгляду Конституційного Суду України. Зокрема, він визнав, що можливість (право) оскарження судових рішень у судах апеляційної та касаційної інстанцій є складовою права особи на судовий захист. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку гарантує відновлення порушених прав і охоронюваних законом інтересів людини і громадянина (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 11 грудня 2007 року № 11-рп/2007).

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України «положення пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України стосовно забезпечення

апеляційного оскарження рішення суду, крім випадків, визначених законом, слід розуміти так, що у цивільному процесі апеляційному оскарженню підлягають ухвали за винятком випадків, коли таке оскарження заборонено законом» (абзац сьомий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010).

Відсутність можливості апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції про відмову в задоволенні заяви щодо повороту виконання рішення суду в такому самому порядку, як і ухвали щодо повороту виконання рішення суду, не узгоджується з принципом справедливості та визначеними в частині третій статті 129 Конституції України основними засадами судочинства, зокрема рівністю усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпеченням апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом (пункти 2, 8).

Виходячи з наведеного Конституційний Суд України вважає, що ухвала суду щодо повороту виконання рішення стосується прав та інтересів однієї зі сторін, які відповідно до конституційної вимоги рівності перед законом і судом повинні мати рівні процесуальні можливості на поновлення своїх прав, порушених виконанням такого рішення, шляхом оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції як щодо повороту виконання рішення суду, так і про відмову в задоволенні заяви щодо повороту виконання рішення суду. Такий висновок узгоджується з правовою позицією Конституційного Суду України, висловленою в Рішенні від 25 грудня 1997 року № 9-зп, за якою суд не може відмовити у правосудді, якщо мають місце ущемлення прав і свобод громадян, інакше це буде порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене (пункти 1, 2 резолютивної частини).

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 66, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення пункту 28 частини першої статті 293 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України слід розуміти так, що апеляційному оскарженню окремо від рішення суду підлягають ухвали суду першої інстанції як щодо повороту виконання судового рішення, так і про відмову в задоволенні заяви щодо повороту виконання судового рішення.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 13-rp/2011 dated November 2, 2011 in the case upon the constitutional appeal of a military unit A 1080 concerning official interpretation of the provision of Article 293.1.28 of the Civil Procedural Code of Ukraine in connection with the provisions of Articles 129.3.2, 129.3.8 of the Constitution of Ukraine*

Subject of right to constitutional appeal — the military unit A 1080 — applied to the Constitutional Court of Ukraine with a constitutional appeal to provide official interpretation of the provision of Article 293.1.28 of the Civil Procedural Code of Ukraine (hereinafter referred to as «the Code») in connection with Articles 129.3.2, 129.3.8 of the Constitution of Ukraine concerning the opportunity to challenge in the appellate instance the rulings of courts of first instance on refusal to allow claims regarding reversal of execution of court decisions.

The Constitution of Ukraine established the main principles of the judiciary (Article 129.3). These principles are the constitutional guarantees of the right to judicial protection, in particular, through ensuring challenge of court decisions in appeal and cassation, except in cases established by law (Article 129.3.8 of the Constitution).

Article 293 of the Code determines the list of rulings of courts of first instance that may be challenged in appeal separately from court decisions, in particular, rulings regarding reversal of execution of court decisions.

Reversal of execution of a court decision is a civil procedural guarantee for protection of property rights of an individual, which implies reversal of the parties of execution proceeding into previous status through cancellation of legal grounds for execution of the decision and return of all property gained by the cancelled (modified) decision from the plaintiff to the debtor. The institute of reversal of execution of court decisions is aimed at renewal of the rights of individual which were violated by the execution of the cancelled (modified) decision and is a method to protect those rights in case of receipt by the plaintiff of property (or enforcement of action) that was claimed unduly or/and unfoundedly in accordance with the executed decision that was further cancelled (modified), since the legal base for obtaining property (execution of actions) no longer arises.

Lack of opportunity to challenge in appeal rulings of courts of first instance on refusal to allow claims regarding reversal of execution of court decisions in the same manner as is established by law for rulings on reversal of execution of court decisions is not in tune with the principle of equality and basic principles of the judiciary stated in Article 129.3 of the Constitution, in particular, equality before the law and the court of all parties of a trial and ensuring challenge of a court decision in appeal and cassation, except in cases established by law (Articles 129.3.2, 129.3.8 of the Constitution).

Taking into consideration the abovementioned, the Constitutional Court of Ukraine acts on the assumption that the court ruling on reversal of execution of the court decision relates to the rights and interests of one of the party of the trial who according to the constitutional requirement of equality before the law and court should have equal procedural opportunities for renewal of their rights that were violated by execution of such decision, by means of challenging in appeal a ruling of a

court of first instance on reversal of execution of the court decision, as well as on refusal to allow a claim on reversal of execution of the court decision.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that in the aspect of the constitutional appeal the provisions of Article 293.1.28 of the Civil Procedural Code of Ukraine in connection with the provisions of Articles 129.3.2, 129.3.8 of the Constitution of Ukraine should be understood as reading that apart from a court decision there may be challenged in appeal rulings of a court of first instance on reversal of execution of the court decision as well as rulings on refusal to allow claims on reversal of execution of court decision.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним зверненням
громадянина Гуляка Володимира Олександровича
щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 статті 10 Закону України
«Про приватизацію державного житлового фонду»

м. Київ
9 листопада 2011 року
№ 14-рп/2011

Справа № 1-22/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого, доповідача,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Гуляка Володимира Олександровича щодо офіційного тлумачення положень пункту 2 статті 10 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19 червня 1992 року № 2482–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 36, ст. 524) зі змінами (далі — Закон).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення громадянина Гуляка Володимира Олександровича.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування положень пункту 2 статті 10 Закону судами України.

Заслухавши суддю-доповідача Головіна А. С. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Гуляк В. О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 2 статті 10 Закону стосовно того, чи стають допоміжні приміщення об'єктами права спільної власності громадян, які набули право приватної власності на квартири на підставі цивільно-правових угод, а не шляхом використання житлових чеків при приватизації.

Згідно з пунктом 2 статті 10 Закону власники квартир багатоквартирних будинків та житлових приміщень у гуртожитку є співвласниками допоміжних приміщень у будинку чи гуртожитку, технічного обладнання, елементів зовнішнього благоустрою і зобов'язані брати участь у загальних витратах, пов'язаних з утриманням будинку і прибудинкової території відповідно до своєї частки у майні будинку чи гуртожитку. Допоміжні приміщення (кладовки, сараї і т. ін.) передаються у власність квартиронаймачів безоплатно і окремо приватизації не підлягають.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень Закону автор клопотання обґрунтовує тим, що суди України по-різному застосовують їх під час вирішення спорів щодо здійснення власниками квартир багатоквартирного будинку права спільної власності на допоміжні приміщення у зв'язку з неоднаковим розумінням змісту цього права та правових наслідків його реалізації.

На підтвердження своїх аргументів Гуляк В. О. долучив до конституційного звернення рішення Зарічного районного суду міста Суми від 4 грудня 2009 року, Городецького районного суду Хмельницької області від 14 травня 2010 року. Як вбачається з цих актів, суди загальної юрисдикції, застосовуючи пункт 2 статті 10 Закону та посилаючись на правові позиції Конституційного Суду України, викладені в Рішенні від 2 березня 2004 року № 4-рп/2004, неоднаково розуміють право спільної власності на допоміжні приміщення у разі зміни власника квартири, що призводить до прийняття рішень, які мають різні правові наслідки.

Зокрема, суди дотримуються думки, що право спільної власності на допоміжні приміщення є невід'ємним правом кожного власника квартири незалежно від підстав його набуття, або ж виходять із того, що у разі набуття права власності на квартиру за цивільно-правовими угодами об'єктом власності є тільки кварти-

ра, а право спільної власності на допоміжні приміщення належить лише особам, які набули його шляхом приватизації квартир.

Суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що таке неоднозначне розуміння і застосування судами положень пункту 2 статті 10 Закону призвело до порушення його права власності, передбаченого частиною першою статті 41 Конституції України.

2. Вирішуючи порушене в конституційному зверненні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу (частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

Відповідно до Конституції України усі суб'єкти права власності рівні перед законом (частина четверта статті 13); кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю; право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом (частини перша, друга статті 41); правовий режим власності визначається виключно законами України (пункт 7 частини першої статті 92).

Проаналізувавши розвиток відносин приватної власності в Україні, Конституційний Суд України дійшов висновку, що набуття права власності на квартиру до прийняття Закону відбувалося на підставі Закону України «Про власність» від 7 лютого 1991 року № 697–XII (зі змінами), який встановлював, що об'єктами права приватної власності є жилі будинки, квартири (пункт 1 статті 13); наймач жилого приміщення в будинку державного житлового фонду та члени його сім'ї мають право придбати у власність відповідну квартиру або будинок шляхом їх викупу або на інших підставах, передбачених законодавством України; громадянин, який став власником цього майна, має право розпоряджатися ним на свій розсуд: продавати, обмінювати, здавати в оренду, укладати інші угоди, не заборонені законом (частини друга, третя статті 15). Тобто викуп визначався підставою набуття права власності на жилий будинок, квартиру.

Правові основи приватизації державного житлового фонду, його подальшого використання й утримання встановлено Законом. Відповідно до його преамбули метою приватизації державного житлового фонду є створення умов для здійснення права громадян на вільний вибір способу задоволення потреб у житлі, залучення громадян до участі в утриманні і збереженні існуючого житла та формування ринкових відносин.

Таким чином, приватизація є підставою набуття права власності на об'єкти державного майна. Про приватизацію державного житлового фонду як спосіб набуття права приватної власності зазначено в рішеннях Конституційного Суду України від 28 вересня 2000 року № 10-рп/2000 у справі про приватизацію державного житлового фонду, від 2 березня 2004 року № 4-рп/2004 у справі про права співвласників на допоміжні приміщення багатоквартирних будинків, від 10 червня 2010 року № 15-рп/2010 у справі про безоплатну приватизацію житла.

Законами України визначено й інші підстави набуття вказаного права, у тому числі укладення цивільно-правових угод. Так, за Цивільним кодексом України

підставами набуття права приватної власності є купівля-продаж (стаття 655), міна (стаття 715), дарування (стаття 717), довічне утримання (стаття 744), спадкування (стаття 1216) тощо. Згідно з Житловим кодексом Української РСР громадяни мають право на приватизацію квартир (будинків) державного житлового фонду, житлових приміщень у гуртожитках, які перебувають у власності територіальних громад, або придбання їх у житлових кооперативах, на біржових торгах, шляхом індивідуального житлового будівництва чи одержання у власність на інших підставах, передбачених законом (частина третя статті 9).

Отже, приватизація, купівля-продаж, спадкування, інші цивільно-правові угоди є однаковими юридично значимими підставами набуття права власності на квартиру.

Зі змісту пункту 2 статті 10 Закону вбачається, що в ньому не встановлено обмежень щодо набуття права власності на допоміжні приміщення будинку залежно від підстав набуття права власності на житло. Наведене відповідає Конституції України та узгоджується з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 2 березня 2004 року № 4-рп/2004, згідно з якою у багатоквартирних будинках, де не всі квартири приватизовані чи приватизовані повністю, власник (власники) неприватизованих квартир (їх правонаступники) і власники приватизованих квартир багатоквартирного будинку є рівноправними співвласниками допоміжних приміщень. Вони є рівними у праві володіти, користуватися і розпоряджатися допоміжними приміщеннями. Ніхто з власників квартир не має пріоритетного права користуватися та розпоряджатися цими приміщеннями (абзац перший підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини).

У названому рішенні Конституційний Суд України серед власників квартир багатоквартирного будинку виокремив осіб, що мають право володіти і користуватися квартирою в будинку державного житлового фонду, власників квартир, набутих із правочинів або в порядку спадкування та в інший не заборонений законом спосіб.

3. Зміст права власності охоплює права володіння, користування і розпорядження власником своїм майном, які він здійснює на власний розсуд (статті 317, 319 Цивільного кодексу України).

Проте юридично забезпечена можливість здійснювати правомочності щодо володіння, користування і розпорядження власника належним йому майном не може виходити за рамки, встановлені правовими нормами, що регулюють відносини у сфері власності (абзац другий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11 травня 2005 року № 4-рп/2005 у справі про права акціонерів ЗАТ).

Відповідно до частини другої статті 382 Цивільного кодексу України власникам квартири у дво- або багатоквартирному житловому будинку належать на праві спільної сумісної власності приміщення загального користування, опорні конструкції будинку, механічне, електричне, сантехнічне та інше обладнання за межами або всередині квартири, яке обслуговує більше однієї квартири, а також споруди, будівлі, які призначені для забезпечення потреб усіх власників квартир, а також власників нежитлових приміщень, які розташовані у житловому будинку.

Згідно зі статтею 19 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29 листопада 2001 року № 2866-III спільне майно співвласників багатоквартирного будинку складається з неподільного та загального майна. Неподільне майно перебуває у їхній спільній сумісній власності і не підлягає відчуженню, загальне майно — у спільній частковій власності.

Таким чином, на допоміжні приміщення багатоквартирного будинку поширюється правовий режим як спільної сумісної, так і спільної часткової власності, який передбачає особливий порядок здійснення правомочностей власника щодо володіння, користування і розпорядження. При цьому в законодавчому порядку не виокремлюються суб'єкти права спільної власності залежно від підстав набуття права власності на квартиру.

Правовим регулюванням відносин спільної сумісної власності в Україні визначаються особливості здійснення прав власників виходячи з її правового режиму. Ці особливості полягають у різних формах реалізації відповідного права: при спільній сумісній власності — шляхом взаємного волевиявлення усіх співвласників, при спільній частковій власності — лише за волею власника відповідної частки, виділеної в натурі з майна, що є у спільній сумісній власності.

4. За законодавством України допоміжне приміщення у дво- або багатоквартирному будинку, гуртожитку має своє функціональне призначення, яке полягає у забезпеченні експлуатації будинку та побутового обслуговування його мешканців. Під поняттям «мешканці» треба розуміти власників, співвласників, наймачів, орендарів окремих житлових і нежитлових приміщень будинку, які проживають у будинку і становлять визначене коло суб'єктів, які реалізують право спільної власності на окремий її об'єкт — допоміжні приміщення.

Крім того, таке функціональне призначення, як обслуговування дво- або багатоквартирного будинку, має і прибудинкова територія навколо нього, визначена актом на право власності чи користування земельною ділянкою. З цього випливає, що допоміжне приміщення може бути розташоване і поза межами дво- або багатоквартирного будинку.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 66, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення пункту 2 статті 10 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19 червня 1992 року № 2482-XII зі змінами необхідно розуміти так, що власники квартир дво- або багатоквартирних житлових будинків та житлових приміщень у гуртожитку, незалежно від підстав набуття права власності на такі квартири, житлові приміщення, є співвласниками допоміжних приміщень у будинку чи гуртожитку, технічного обладнання, елементів зовнішнього благоустрою.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 14-rp/2011 dated November 9, 2011 in the case upon the constitutional appeal of a citizen of Ukraine Mr. Huliak Volodymyr Oleksandrovykh concerning official interpretation of the provisions of Article 10.2 of the Law of Ukraine «On Privatisation of State Housing Fund»*

Citizen of Ukraine Mr. Huliak Volodymyr Oleksandrovykh applied to the Constitutional Court of Ukraine with a constitutional appeal to provide official interpretation of the provisions of Article 10.2 of the Law of Ukraine «On Privatisation of State Housing Fund» No. 2482-XII dated June 19, 1992 (hereinafter referred to as «the Law») asking whether the auxiliary facilities become the objects of co-property of citizens who acquired the right of private property related to the apartments on the basis of civil and legal agreements and not by way of use of housing cheques during the privatisation.

The legal grounds for privatisation of the state housing fund, its further use and maintenance are established by the Law. According to its Preamble the privatisation of the state housing fund is aimed at creation of conditions for implementation of citizens' right to a free choice of means to satisfy their needs in apartments, and citizens' involvement in participation in maintenance and keeping the existing apartments, as well as formation of market relations.

Thus, privatisation is a ground for acquirement of the right to property of the objects of the state housing fund.

Laws establish other grounds for acquirement of the abovementioned right, including conclusion of civil and legal agreements. Privatisation, purchase and sale, inheritance and other civil and legal agreements are grounds legally equal for acquiring the right of property to an apartments.

The content of the property right includes the right of possession, use and disposal of property by its owner, which he or she exercises at his/her discretion (Articles 317, 319 of the Civil Code of Ukraine).

According to Article 382.2 of the Civil Code of Ukraine the common premises, supporting structures of a house, mechanical, electrical, sanitary ware or other equipment beyond the borders of an apartment or inside of it, which help maintain more than one flat, as well as houses, buildings, designed to satisfy needs of all owners of apartments, and owners of non-residential premises which are disposed inside the dwelling house — belong to the owners of apartments in duplex house or apartment house on the right of co-property.

Pursuant to Article 19 of the Law of Ukraine «On Associations of Apartment House Owners» No. 2866-III dated November 29, 2001 co-property of apartment house owners consists of indivisible property and common property. Indivisible property stays in the joint tenancy of all owners and should not be expropriated; common

property is in joint partial ownership.

Thus, the legal regimes of the co-ownership, as well as joint partial property both cover the auxiliary premises of an apartment house, the latter envisaging the special procedure of realisation of property rights concerning possession, use and disposal of property by its owners. Hereby, subjects of the right to co-ownership are not distinguished at the legislative level depending on the grounds for acquiring the property right to an apartment.

The legal regulation of the relations of co-ownership in Ukraine determine the specific characteristics of the exercise of owners' rights, depending on its legal regime. These characteristics imply different forms of implementation of the relevant right: by mutual will of all co-owners in case of co-ownership; and by the will of an owner of the relevant part, separated in kind from the property which is in co-ownership in case of joint partial ownership.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that in the aspect of the constitutional appeal the provisions of Article 10.2 of the Law of Ukraine «On Privatisation of State Housing Fund» No. 2482-XII dated June 19, 1992 with subsequent amendments should be understood as reading that the owners of apartments in duplex house or apartment house and housing dwellings in dormitories, regardless of the grounds for acquiring the right to property to such apartments, housing dwellings are the co-owners of auxiliary premises in a house or dormitory, technical equipment, elements of external facilities.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним зверненням громадянина
Степаненка Андрія Миколайовича щодо офіційного тлумачення
положень пунктів 22, 23 статті 1, статті 11, частини восьмої статті 18,
частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів»
у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції
України (справа про захист прав споживачів кредитних послуг)

м. Київ
10 листопада 2011 року
№ 15-рп/2011

Справа № 1-26/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича — доповідача,

Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Степаненка А. М. щодо офіційного тлумачення положень пункту 23 статті 1, абзацу другого частини четвертої, пункту 2 частини сьомої статті 11, частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023–XII (Відомості Верховної Ради Української РСР, 1991 р., № 30, ст. 379) з наступними змінами (далі — Закон) у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення громадянина Степаненка А. М.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування вказаних положень Закону судами загальної юрисдикції та органами виконавчої влади.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Громадянин Степаненко Андрій Миколайович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 23 статті 1, абзацу другого частини четвертої, пункту 2 частини сьомої статті 11, частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України.

Необхідність в офіційному тлумаченні автор клопотання аргументує неоднозначним застосуванням вказаних положень судами України та органами виконавчої влади, що може призвести до порушення його права на захист державою, як споживача послуг комерційного банку, передбаченого частиною четвертою статті 42 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційне звернення стверджує, що суди поширюють дію Закону лише на правовідносини, що виникають на стадії укладення договору споживчого кредиту. Органи виконавчої влади, навпаки, виходять з того, що

дія Закону поширюється на правовідносини сторін договору споживчого кредиту не тільки на стадії його укладення, а й на стадії виконання.

Громадянин Степаненко А. М. просить Конституційний Суд України дати офіційне тлумачення положень пункту 23 статті 1, абзацу другого частини четвертої, пункту 2 частини сьомої статті 11, частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України, роз'яснивши, чи дія Закону в частині регулювання договору споживчого кредиту поширюється лише на стадію укладення такого договору чи й на стадію його виконання.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного звернення висловили Голова Верховної Ради України, Національний банк України, Голова Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Асоціація українських банків, Українська асоціація споживачів, науковці Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України».

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушене в конституційному зверненні питання, виходить з такого.

3.1. Україна як соціальна, правова держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів (стаття 1, частина четверта статті 13, частини перша, четверта статті 42 Конституції України).

В Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

3.2. Регулювання договірних цивільних відносин здійснюється як самостійно їх сторонами, так і за участю держави відповідно до положень Цивільного кодексу України (далі — Кодекс).

Одним із фундаментальних принципів приватноправових відносин є принцип свободи договору, закріплений у пункті 3 статті 3 Кодексу. Разом з тим зазначена свобода є обмеженою — межі дії цього принципу визначаються критеріями справедливості, добросовісності, пропорційності, розумності.

Конституційний Суд України вважає, що держава, встановлюючи законами України засади створення і функціонування грошового та кредитного ринків (пункт 1 частини другої статті 92 Конституції України), має підтримувати на засадах пропорційності розумний баланс між публічним інтересом ефективного перерозподілу грошових накопичень, комерційними інтересами банків щодо от-

римання справедливого прибутку від кредитування і охоронюваними законом правами та інтересами споживачів їх кредитних послуг.

Конституційний Суд України виходить також з того, що держава сприяє забезпеченню споживання населенням якісних товарів (робіт, послуг), зростанню добробуту громадян та загального рівня довіри в суспільстві. Разом з тим споживачу, як правило, об'єктивно бракує знань, необхідних для здійснення правильного вибору товарів (робіт, послуг) із запропонованих на ринку, а також для оцінки договорів щодо їх придбання, які нерідко мають вид формуляра або іншу стандартну форму (частина перша статті 634 Кодексу). Отже, для споживача існує ризик помилково чи навіть унаслідок уведення його в оману придбати не потрібні йому кредитні послуги. Тому держава забезпечує особливий захист більш слабого суб'єкта економічних відносин, а також фактичну, а не формальну рівність сторін у цивільно-правових відносинах, шляхом визначення особливостей договірних правовідносин у сфері споживчого кредитування та обмеження дії принципу свободи цивільного договору. Це здійснюється через встановлення особливого порядку укладення цивільних договорів споживчого кредиту, їх оспорування, контролю за змістом та розподілу відповідальності між сторонами договору. Тим самим держава одночасно забезпечує добросовісного продавця товарів (робіт, послуг) від можливих зловживань з боку споживачів.

3.3. Конституційний Суд України бере до уваги також положення актів міжнародного права.

Так, у пунктах 1, 2 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Керівні принципи для захисту інтересів споживачів» від 9 квітня 1985 року № 39/248 зазначено такі цілі: сприяти країнам у встановленні або подальшому забезпеченні належного захисту свого населення як споживачів; сприяти створенню структур виробництва і розподілу, здатних задовольняти потреби і запити споживачів; заохочувати високий рівень етичних норм поведінки тих, хто пов'язаний з виробництвом і розподілом товарів та послуг для споживачів; сприяти країнам у боротьбі зі шкідливою діловою практикою всіх підприємств на національному і міжнародному рівнях, яка негативно позначається на споживачах; заохочувати створення ринкових умов, що надають споживачам більший вибір при нижчих цінах. При цьому уряди повинні розробляти, укріплювати та продовжувати активну політику захисту інтересів споживачів.

Хартією захисту споживачів, схваленою Резолюцією Консультативної Асамблеї Ради Європи від 17 травня 1973 року № 543, зокрема, передбачається, що надання товарів чи послуг, у тому числі у фінансовій галузі, не має здійснюватися за допомогою прямого чи опосередкованого обману споживача.

У Директиві 2005/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2005 року щодо несправедливих видів торговельної практики зазначається, що фінансові послуги через їхню складність та властиві їм серйозні ризики потребують встановлення детальних вимог, включаючи позитивні зобов'язання торговця. Оманливі види торговельної практики утримують споживача від поміркованого і, таким чином, ефективного вибору. Для підтримання впевненості споживачів загальна заборона несправедливих видів торговельної практики однаковою мірою

повинна застосовуватися до тих із них, що виникають як за межами контрактних відносин між торговцем та споживачем, так і під час виконання укладеного контракту (пункти 9, 13, 14 преамбули зазначеної Директиви).

За змістом Директиви 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року про кредитні угоди для споживачів важливим для забезпечення довіри споживачів є пропонування ринком достатнього ступеня їх захисту. При цьому в зазначеній Директиві відповідні права споживачів регламентуються на доконтрактній стадії, а також на стадії виконання кредитної угоди.

3.4. Згідно з частинами першою, третьою статті 1054 Кодексу за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, установлених договором, а позичальник — повернути кредит та сплатити відсотки. Особливості регулювання відносин за договором про надання споживчого кредиту встановлені законом.

Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Захист інтересів споживачів фінансових послуг є метою державного регулювання ринків фінансових послуг також відповідно до пункту 2 статті 19 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664–III (далі — Закон про фінансові послуги).

Згідно з положеннями пунктів 22, 23 статті 1 Закону споживачем вважається фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. Споживчий кредит — це кошти, що надаються кредитодавцем (банком або іншою фінансовою установою) споживачеві на придбання продукції.

За частиною першою статті 11 Закону між кредитодавцем та споживачем укладається договір про надання споживчого кредиту, відповідно до якого кредитодавець надає кошти (споживчий кредит) або бере зобов'язання надати їх споживачеві для придбання продукції у розмірі та на умовах, встановлених договором, а споживач зобов'язується повернути їх разом з нарахованими відсотками.

Частиною другою статті 11 Закону та абзацом шістнадцятим частини першої статті 6 Закону про фінансові послуги врегульовуються питання щодо відомостей, які кредитодавець має повідомити споживачеві до укладення договору споживчого кредиту, а статтею 56 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121–III (далі — Закон про банки) — щодо відомостей, які банк має надавати споживачеві як власному клієнту на його вимогу.

У частині третій статті 11 Закону встановлено правила збору та використання інформації щодо споживача як на стадії укладення договору споживчого кредиту, так і в процесі його виконання.

Положення частин четвертої — одинадцятої статті 11 Закону передбачають такі права споживача, які за своїм змістом можливо реалізувати лише під час

виконання договору споживчого кредиту. Зокрема, це право споживача протягом певного терміну відкликати згоду на укладення договору про надання споживчого кредиту без пояснення причин; не бути примушеним під час виконання кредитного договору сплачувати платежі, встановлені на незаконних засадах; достроково повернути споживчий кредит; не бути примушеним достроково повернути суму споживчого кредиту у разі незначних порушень договору; бути захищеним від суспільного поширення інформації про несплату боргу тощо.

Права споживачів на стадії виконання кредитного договору передбачаються також положеннями статті 1056¹ Кодексу, частини четвертої статті 55 Закону про банки, частини другої статті 6 Закону про фінансові послуги, згідно з якими банкам заборонено в односторонньому порядку змінювати умови укладених з клієнтами договорів, зокрема збільшувати розмір процентної ставки за кредитними договорами, за винятком випадків, встановлених законом.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення Закону, які є предметом офіційного тлумачення у справі, спрямовані на захист прав споживачів кредитних послуг та збалансування цих прав з іншими суспільними цінностями, що захищаються публічною владою. Тому в аспекті конституційного звернення положення пунктів 22, 23 статті 1, статті 11 Закону у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України слід розуміти так, що їх дія поширюється на правовідносини між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і виконання такого договору.

4. У процесі розгляду справи не дістали підтвердження доводи суб'єкта права на конституційне звернення про наявність неоднозначного застосування положень частини восьмої статті 18 та частини третьої статті 22 Закону. Тому конституційне провадження в цій частині справи підлягає припиненню на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», пункту 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України у зв'язку з невідповідністю конституційного звернення вимогам, передбаченим цим законом.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 45, 51, 62, 66, 67, 69, 94, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення пунктів 22, 23 статті 1, статті 11 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023–XII з наступними змінами у взаємозв'язку з положеннями частини четвертої статті 42 Конституції України треба розуміти так, що їх дія поширюється на правовідносини між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і виконання такого договору.

2. Конституційне провадження у справі щодо офіційного тлумачення положень частини восьмої статті 18, частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII з наступними змінами припинити на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» у зв'язку з невідповідністю конституційного звернення вимогам, передбаченим цим Законом.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 15-rp/2011 dated November 10, 2011 in the case upon the constitutional appeal of a citizen of Ukraine Stepanenko Andrii Mykolayovych concerning official interpretation of the provisions of Articles 1.22, 1.23, 11, 18.8, 22.3 of the Law of Ukraine «On the Protection of Consumers Rights» in connection with the provisions of Article 42.4 of the Constitution of Ukraine (case on the protection of consumers of credit rights)*

Pursuant to Articles 1054.1, 1054.3 of the Civil Code of Ukraine (hereinafter referred to as «the Code») bank or other financial institution (the creditor) is obliged to provide funds (the credit) to the borrower in volumes and on the terms, established by the credit agreement, and the borrower is obliged to pay back credit and interest on the bank credit. Specific features of the regulation of the relations under the consumer credit agreement are established by law.

The Law of Ukraine «On the Protection of Consumers Rights» No. 1023-XII dated May 12, 1991 (hereinafter referred to as «the Law») regulates the relations between consumers of goods, works and services and manufacturers and salesmen of goods, executors of works service providers of various forms of property, establishes the consumers rights, and also defines the mechanism of their protection and the fundamentals of realisation of the state policy in the field of protection of consumers rights. The protection of interests of consumers of financial services is also the goal of state regulation of financial services markets under Article 19.2 of the Law of Ukraine «On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets» No. 2664-III dated July 12, 2001 (hereinafter referred to as «the Law on financial services»).

Pursuant to the provisions of Articles 1.22, 1.23 of the Law a consumer is an individual, who purchases, orders, uses or intends to purchase or order products for his or her personal needs, which are not directly connected with the entrepreneur business activities or execution of duties of an employee. Consumer credit implies funds provided by a creditor (bank or other financial institution) to a consumer for purchasing products.

Pursuant to Article 11.1 of the Law a creditor and a consumer conclude an agreement on consumer credit according to which a creditor provides funds (consumer credit) or undertakes an obligation to provide them to a consumer for purchasing products in volume and on the terms established by the agreement and a consumer is under an obligation to pay back the funds and interest on the bank credit.

Article 11.2 of the Law and Article 6.1.16 of the Law on financial services regulate the issue on the information that a creditor should provide to a consumer before the agreement is concluded, and Article 56 of the Law of Ukraine «On Banks and Banking» No. 2121-III dated December 7, 2000 (hereinafter referred to as «the Law on banks») — on the information which the bank should provide to the consumer as its client upon his or her request.

Article 11.3 of the Law establishes the rules for gathering and use of information concerning a consumer at the stage of concluding an agreement on consumer credit as well as at the stage of its execution.

The provisions of Articles 11.4–11.11 of the Law envisage such consumer rights which according to their content may be implemented only while executing a consumer credit agreement. In particular, this is the consumer's right to withdraw his or her consent to conclude a consumer agreement on consumer credit within a certain period of time without explanations of the reasons; the right not to be forced to provide payments established on illegal grounds during execution of the consumer credit agreement; right to pre-term payment of consumer credit; the right not to be forced to pre-term payment of consumer credit in case of minor breaches of the agreement; the right to be protected from public dissemination of information on non-payment of a debt etc.

Consumer rights at the stage of execution of the credit agreement are also envisaged by the provisions of Article 10561 of the Code, Article 55.4 of the Law on banks, Article 6.2 of the Law on financial services, under which banks are prohibited to unilaterally change the terms of agreements concluded with their clients, in particular, to increase the interest rate under credit agreements, except in cases established by law.

Therefore, the Constitutional Court of Ukraine came to a conclusion that the provisions of the Law that are the subject of the official interpretation in the case are directed towards the protection of consumers of credit services and balancing these rights with other social values that are protected by public authorities.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. In the aspect of the constitutional appeal the provisions of Articles 1.22, 1.23, 11 of the Law of Ukraine «On the Protection of Consumer Rights» No. 1023-XII dated May 12, 1991 with subsequent amendments in connection with the provisions of Article 42.4 of the Constitution of Ukraine should be understood as reading that their effect applies on the legal relations between the creditor and the borrower (the consumer) under the agreement on providing a consumer credit which arise both while concluding, and executing it.

2. To terminate the constitutional proceedings in the case upon the official interpretation of the provisions of Articles 18.8, 22.3 of the Law of Ukraine «On the

Protection of Consumer Rights» No. 1023-XII dated May 12, 1991 with subsequent amendments on the ground of Article 45.2 of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine» — failure to meet the requirements envisaged by this Law.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України (справа про фіксування судового процесу технічними засобами)

м. Киї в
8 грудня 2011 року
№ 16-рп/2011

Справа № 1-19/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,

Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, за якими у разі неявки у судові засідання всіх осіб, які беруть участь у справі, чи в разі якщо розгляд справи здійснюється судом за відсутності осіб, які беруть участь у справі, фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється, а також частини восьмої (за конституційним поданням — частини сьомої) статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України, відповідно до якої у випадку неявки у судові засідання всіх учасників судового процесу фіксування судового процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу не здійснюється.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40, 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стали конституційне звернення товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД та конституційне подання 54 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статей 71, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Кампа В. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД (далі — Товариство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України, згідно з яким гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами віднесено до основних засад судочинства.

Необхідність в офіційному тлумаченні положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України автор клопотання мотивує його неоднозначним застосуванням господарськими судами України. Товариство підтверджує це тим, що Вищий господарський суд України як суд касаційної інстанції, керуючись положенням частини сьомої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України, не забезпечує фіксування судового процесу технічними засобами.

Суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що неоднозначне застосування судами України положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України призвело до порушення його конституційного права на судовий захист.

2. Суб'єкт права на конституційне подання — 54 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України, окремі положення частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частину восьму статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України.

Автори клопотання вважають, що оспорювані норми процесуальних кодексів суперечать статтям 8, 129 Конституції України.

3. Свої позиції стосовно предмета конституційного звернення та конституційного подання висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України, Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, Верховний Суд України, Вищий адміністративний суд України, Вищий господарський суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, науковці Донецького національного університету, Національного університету «Одеська юридична академія», Національної школи суддів України.

4. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційному зверненні питання, виходить з такого.

В Україні як демократичній, соціальній, правовій державі права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (стаття 1, частина друга статті 3 Конституції України).

Права і свободи людини і громадянина захищаються судом (частина перша статті 55 Основного Закону України). В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України), на засадах якого здійснюється правосуддя (абзац п'ятнадцятий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004, частина перша статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (частина третя статті 8 Основного Закону України).

4.1. Частиною третьою статті 129 Конституції України визначено основні засади судочинства, які відповідно до правової позиції Конституційного Суду України є конституційними гарантіями права на судовий захист (абзац перший підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 2 листопада 2011 року № 13-рп/2011).

До основних засад судочинства належить, зокрема, повне фіксування судового процесу технічними засобами (пункт 7 частини третьої статті 129 Конституції

України). Наведений конституційний припис покладає на суд обов'язок здійснювати повне фіксування судового процесу технічними засобами, оскільки саме за умови такого фіксування судового процесу гарантується конституційне право кожного на судовий захист, а також забезпечуються законність та інші основні засади судочинства.

Відповідно до частини третьої статті 124 Основного Закону України судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення (частина перша статті 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Конституційний Суд України вважає, що положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України передбачає фіксування технічними засобами судових засідань, у яких відбуваються розгляд справи по суті та її вирішення судом першої інстанції, а також розгляд і вирішення справи судами апеляційної та касаційної інстанції.

4.2. Судом касаційної інстанції з розгляду господарських справ є Вищий господарський суд України (стаття 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», частина третя статті 4⁶ Господарського процесуального кодексу України), що здійснює судочинство на конституційних засадах, до яких належить, зокрема, повне фіксування судового процесу технічними засобами.

Системний аналіз положень Господарського процесуального кодексу України вказує на те, що ними не врегульовано питання щодо фіксування судового процесу технічними засобами у касаційній інстанції.

На підставі частини третьої статті 8 Основного Закону України положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України щодо повного фіксування судового процесу технічними засобами є нормою прямої дії, що, як зазначав Конституційний Суд України у Рішенні від 25 червня 2008 року № 12-рп/2008, застосовується безпосередньо (абзац другий підпункту 6.1 пункту 6 мотивувальної частини).

Виходячи з викладеного у Вищому господарському суді України повне фіксування судових засідань технічними засобами повинно забезпечуватися безпосередньо на підставі положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України.

5. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, вважає за необхідне вказати на таке.

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами визначаються питання судочинства, до яких належить, зокрема, повне фіксування судового процесу технічними засобами.

У судових засіданнях, які проводяться за відсутності всіх учасників судового процесу (як через неявку таких осіб, так і у зв'язку з письмовою формою провадження у справі), фактично відсутній предмет фіксування технічними засобами у розумінні пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України.

На основі системного аналізу оспорюваних положень кодексів Конституційний Суд України дійшов висновку, що вони ґрунтуються на принципі верховенства права, зокрема на таких його складових, як ефективність мети і засобів правового регулювання, розумність та логічність закону.

Таким чином, оспорювані положення частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України не суперечать частині другій статті 8 та пункту 7 частини третьої статті 129 Основного Закону України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 62, 65, 66, 67, 69, 73, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України як норми прямої дії щодо повного фіксування судового процесу технічними засобами необхідно розуміти так, що у Вищому господарському суді України повне фіксування судових засідань технічними засобами повинно забезпечуватися на підставі цього конституційного положення.

2. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частину восьму статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України, якими передбачено випадки, коли повне фіксування судового процесу технічними засобами не здійснюється.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dated December 8, 2011 No.16-rp/2011 in the case upon the constitutional appeal of limited liability company «Prima-Service» LTD concerning official interpretation of the provision of Article 129.3.7 of the Constitution and upon the constitutional petition of 54 People's Deputies of Ukraine concerning conformity with the Constitution (constitutionality) of some provisions of Articles 12.6, 41.1 of the Code of Administrative Proceedings, Article 197.2 of the Civil Procedural Code, and Article 81¹.8 of the Commercial Procedural Code (case on recording of judicial proceedings by technical means)*

Article 129.3 of the Constitution provides the main principles of judicial proceedings which, according to the legal position of the Constitutional Court, are the constitutional guarantees of the right to judicial protection (paragraph 1 item 3.2 of the motivation part of the Decision No. 13-rp/2011 dated November 2, 2011).

The main principles of judicial proceedings are, in particular, complete recording of judicial proceedings by technical means (Article 129.3.7 of the Constitution). The mentioned constitutional provision obligates court to conduct complete recording of judicial proceedings by technical means since only in case of such recording of judicial proceedings the constitutional right of everyone to judicial protection is guaranteed as well as legality and other fundamental principles of judicial proceedings are ensured.

The Constitutional Court considers that the provision of Article 129.3.7 of the Constitution envisages recording by technical means of judicial proceedings which consider cases on the merits and its resolution by a court of first instance, as well as consideration and resolution of cases by courts of appeal and cassation.

The court of cassation for consideration of commercial cases is the High Commercial Court (Article 31 of the Law «On Judicial System and Status of Judges», Article 46.3 of the Commercial Procedural Code) which administers justice on the constitutional principles which include, in particular, complete recording of judicial proceedings by technical means.

The system analysis of the provisions of the Commercial Procedural Code indicates that they do not regulate recording of judicial proceedings by technical means in cassation instance.

On the grounds of Article 8.3 of the Fundamental Law the provisions of Article 129.3.7 of the Constitution concerning complete recording of judicial proceedings by technical means is the norm of direct effect which, as the Constitutional Court mentioned in its Decision dated June 25, 2008 No. 12-rp/2008, shall be applied directly (paragraph 2 item 6.1 of the motivation part).

Proceeding from abovementioned, complete recording of judicial proceedings by technical means in the High Commercial Court shall be ensured directly on the grounds of the provisions of Article 129.3.7 of the Constitution.

According to Article 92.1.14 of the Constitution the issues of judicial proceedings are determined exclusively by laws which include, in particular, complete recording of judicial proceedings by technical means.

In fact, judicial proceedings which are conducted in the absence of all participants of judicial proceedings (both because of failure of such persons to appear and due to a written form of proceedings in a case) do not have a subject of recording by technical means in the meaning of Article 129.3.7 of the Constitution.

On the grounds of the system analysis of the disputed provisions of the codes, the Constitutional Court came to conclusion that they are based on the rule of law principle, in particular on such components of this principle as effectiveness of object and means of legal regulation, rationality and consistency of law.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. Within the aspect of the constitutional appeal the provisions of Article 129.3.7 of the Constitution as a norm of direct effect concerning complete recording of judi-

cial proceeding with technical means shall be understood as reading that complete recording of judicial proceedings by technical means in the High Commercial Court of Ukraine shall be ensured on the grounds of this constitutional provision.

2. To recognise as conforming with the Constitution (constitutional) the provisions of Articles 12.6, 41.1 of the Code of Administrative Proceedings, Article 197.2 of the Civil Procedural Code, and Article 81¹.8 of the Commercial Procedural Code which envisage cases when complete recording of judicial proceedings by technical means is not provided.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,
Кримінально-процесуального кодексу України,
Господарського процесуального кодексу України,
Цивільного процесуального кодексу України,
Кодексу адміністративного судочинства України

м. К и ї в
13 грудня 2011 року
№ 17-рп/2011

Справа № 1-9/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,

Стецюка Петра Богдановича,
Стрижак Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41-42, № 43, № 44-45, ст. 529) (далі — Закон), Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції Закону) (далі — процесуальні кодекси).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 54 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність окремих положень Закону та процесуальних кодексів.

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та вивчивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 54 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України, положення:

— частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону, згідно з якими допускається використання в судах, поряд з державною, регіональних мов або мов меншин;

— статті 400¹⁸ Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК України), статей 111¹⁶, 111²¹ Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК України), статті 240 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) та статті 360 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України), якими передбачено підстави і порядок вирішення питання про допуск вищим спеціалізованим судом справи до її провадження у Верховному Суді України;

— частин другої, четвертої статті 99, частин другої, третьої статті 186, частин другої статті 212 КАС України, частини третьої статті 43³, статті 110 ГПК України, частини п'ятої статті 151, частини першої статті 199, частин першої, другої статті 294, частини першої статті 325, частини другої статті 329 ЦПК України щодо встановлення скорочених процесуальних строків звернення громадян до суду;

— частин четвертої, п'ятої статті 22, частини першої статті 60 ГПК України, які встановлюють строки зміни позивачем предмета або підстави позову, а також строки подання відповідачем зустрічного позову;

— частини першої статті 22, частини другої статті 24, частини третьої статті 30 КАС України, які регулюють строки подання відповідачем клопотання про передачу справи з одного адміністративного суду до іншого та встановлюють порядок колегіального розгляду справи, а також регламентують строки подання заяви про відвід (самовідвід) судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача;

— частини другої статті 27, частини першої статті 131 ЦПК України щодо строків подання сторонами спору доказів у справі;

— частини п'ятої статті 6 КАС України, в якій зазначено, що відмова від права на звернення до суду є недійсною;

— частин другої, третьої, шостої, восьмої статті 267 КАС України, які передбачають право суду накладати штрафи на посадових осіб, у тому числі керівників колегіального органу, за невиконання суб'єктом владних повноважень постанови суду або неподання звіту про виконання судового рішення;

— частин третьої, четвертої статті 33, частин одинадцятої статті 35, статті 38 КАС України, частини першої статті 64 ГПК України, частини п'ятої статті 74 ЦПК України щодо зміни порядку виклику та повідомлення осіб, які беруть участь у справах, про судовий розгляд позовів і скарг без їх присутності у судових засіданнях;

— частини третьої статті 53 КАС України щодо неможливості окремо оскаржувати ухвали суду за наслідками розгляду питання про вступ у справу третіх осіб;

— частини третьої статті 71 КАС України щодо неможливості окремо оскаржувати ухвали суду про відмову у витребуванні доказів;

— статей 400⁷, 400⁹ КПК України щодо порядку подання учасниками судового процесу клопотання про перегляд судових рішень лише через прокурора, який вирішує питання щодо наявності підстав для такого перегляду.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, Верховний Суд України, Вищий адміністративний суд України, Вищий господарський суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Міністр юстиції України.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені в конституційному поданні, виходить з того, що Україна проголошена демократичною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (стаття 1, частини перша, друга статті 8 Основного Закону України).

Згідно з Конституцією України права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними; конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод; права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскаржен-

ня в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (стаття 21, частини друга, третя статті 22, частини перша, друга статті 55).

У частині третій статті 129 Конституції України встановлено основні засади судочинства, а в пункті 14 частини першої статті 92 цієї Конституції закріплено, що судоустрій, судочинство і статус суддів визначаються виключно законами України.

Указані конституційні засади є базовими у процесі вирішення Конституційним Судом України питань щодо конституційності оспорюваних положень закону та процесуальних кодексів.

4. За частинами четвертою, п'ятою статті 12 Закону у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» в порядку, встановленому процесуальним законом. Використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України.

Народні депутати України вважають, що наведені положення Закону суперечать частині другій статті 8, частині першій статті 10 Конституції України. Посилаючись на приписи Європейської хартії регіональних мов або мов меншин (пункт 1 статті 9) та Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (пункт «б» статті 4), автори клопотання зазначають, що цими актами передбачено застосування регіональних мов або мов меншин у судовому процесі на території лише окремих судових округів та виключно в частині надання дозволу на подання документів і доказів регіональними мовами або мовами меншин, натомість, з контексту статті 12 Закону випливає, що «застосування в судовому процесі усіх мов, визначених у частині другій Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», поширюється на всю територію України без будь-яких обмежень».

4.1. Згідно з Конституцією України державною мовою в Україні є українська мова; держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України; застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом (стаття 10).

Конституційний Суд України наголошував на тому, що положення Конституції України зобов'язують застосовувати державну — українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, в роботі і в діловодстві; держава відповідно до статті 11 Основного Закону України сприяє розвитку мовної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України; гарантування національним меншинам України права на вільний розвиток, використання і захист їх мов відповідає змістові міжнародних договорів України (абзац одинадцятий пункту 3, абзаци другий, шостий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування української мови).

На розвиток цих конституційних засад у статті 12 Закону встановлено загальний порядок застосування мов судочинства та діловодства в судах. За частиною третьою цієї статті суди застосовують державну мову в процесі судочинства та гарантують право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють. Передбачено, що у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» у порядку, встановленому процесуальним законом, і що використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України (частини четверта, п'ята статті 12 Закону).

Конституційні засади щодо забезпечення державою всебічного розвитку і функціонування державної мови реалізуються у процесуальному законодавстві (стаття 15 КАС України, стаття 19 КПК України, стаття 7 ЦПК України, стаття 3 ГПК України), в якому передбачається, що судочинство і діловодство в судах України здійснюється державною мовою. І лише особам, які беруть участь у справі та не володіють або недостатньо володіють державною мовою, надається можливість користуватися рідною мовою або мовою, якою вони володіють.

Можливість використання мов національних меншин у судовому процесі також узгоджується з конституційною гарантією вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин в Україні та принципом рівності всіх громадян перед законом, одним з імперативів якого є недопущення обмежень прав громадян, зокрема учасників судового процесу, за мовною ознакою (частини перша, друга статті 24 Основного Закону України).

4.2. Конституційний Суд України вважає, що встановлення законодавчих можливостей використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин слід розглядати також в аспекті забезпечення реалізації прав кожного на звернення до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, та на захист своїх прав будь-якими не забороненими законом засобами; гарантування права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частини перша, друга, п'ята статті 55 Конституції України).

У Рішенні від 25 листопада 1997 року № 6-зп у справі громадянки Дзюби Г. П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи Конституційний Суд України установив, що частину другу статті 55 Конституції України необхідно розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства, має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемлюють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді (абзац перший пункту 1 резолютивної частини).

Реалізація такого права за певних обставин залежить від забезпечення конституційної гарантії щодо вільного використання в Україні російської та інших

мов національних меншин України (частина третя статті 10 Конституції України). Отже, положення частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону спрямовані на забезпечення вільного доступу до суду осіб, які володіють регіональними мовами або мовами національних меншин, і жодною мірою не суперечать загальному принципу здійснення судочинства державною мовою в судах України, закріпленому в частині першій цієї статті.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною у Рішенні від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 у справі про мову судочинства, «суди реалізують державну мову в процесі судочинства та гарантують право громадян щодо використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють, відповідно до Конституції і законів України. Таким чином, Основним Законом України закладено конституційні основи для використання української мови як мови судочинства та одночасно гарантовано рівність прав громадян у судовому процесі за мовною ознакою» (абзаци четвертий, п'ятий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини).

Враховуючи наведене, підстав для визнання неконституційними положень частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону щодо можливості використання в судах, поряд з державною, регіональних мов або мов національних меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» в порядку, встановленому процесуальним законом, немає.

5. Положеннями статті 400¹⁸ КПК України, статей 111¹⁶, 111²¹ ГПК України, статті 240 КАС України, статті 360 ЦПК України передбачено підстави та порядок вирішення питання про допуск вищим спеціалізованим судом справи до її провадження у Верховному Суді України.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, названими положеннями встановлено обмеження щодо використання всіх національних засобів юридичного захисту, оскільки право особи звернутися до Верховного Суду України, наприклад, залежить від рішення колегії суддів відповідного вищого спеціалізованого суду, що суперечить частинам першій, четвертій статті 55 Основного Закону України.

5.1. Система судів загальної юрисдикції в Україні відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності і спеціалізації; найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України, а відповідні вищі суди є вищими судовими органами спеціалізованих судів (частини перша, друга, третя статті 125).

Як зазначено в Рішенні Конституційного Суду України від 12 липня 2011 року № 9-рп/2011 у справі щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції, Основний Закон України закріплює не тільки принципи територіальності і спеціалізації, але й принцип інстанційності щодо побудови системи судів загальної юрисдикції (абзац восьмий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

За правовою позицією Конституційного Суду України, сформульованою в Рішенні від 11 грудня 2003 року № 20-рп/2003 у справі про Касаційний суд України, побудова системи судів загальної юрисдикції узгоджується зі стадіями

судочинства, відповідними формами провадження (зокрема, в апеляційній і касаційній інстанціях) (абзац четвертий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини).

Конституційний Суд України дійшов висновку, що згідно з частиною першою статті 125 Конституції України вищі суди повноважні забезпечувати за законом касаційне оскарження та перегляд рішень судів відповідних юрисдикцій, і в Рішенні від 11 березня 2010 року № 8-рп/2010 зауважив, що конституційний статус Верховного Суду України як найвищого судового органу в системі судів загальної юрисдикції не передбачає наділення його законодавцем повноваженнями касаційної інстанції щодо рішень вищих спеціалізованих судів, які реалізують повноваження касаційної інстанції (абзац четвертий підпункту 3.4 пункту 3 мотивувальної частини).

У пунктах 1, 2 частини другої статті 38 Закону встановлено, що Верховний Суд України у сфері правосуддя переглядає справи:

- з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї і тієї ж норми матеріального права у подібних правовідносинах у порядку, передбаченому процесуальним законом;
- у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

Цей перелік повноважень найвищого судового органу судів загальної юрисдикції у сфері правосуддя свідчить про побудову в Україні чотирирівневої системи в усіх трьох судових юрисдикціях.

5.2. Конституційний Суд України вважає, що в результаті внесених змін функцію касаційної інстанції виконують вищі спеціалізовані суди України, а отже, звуження конституційного права на судовий захист не відбулося.

Такий висновок узгоджується з положеннями частини другої статті 19 Конституції України та статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі — Конвенція).

За пунктом 1 статті 6 Конвенції кожен при вирішенні питання щодо прав та обов'язків має право на справедливий і відкритий розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, визначеним законом. На розвиток наведеного положення Європейський суд з прав людини у рішенні від 25 лютого 1993 року у справі «Добертен проти Франції» зазначив, що за пунктом 1 статті 6 Конвенції держави — учасниці Ради Європи повинні організувати свою судову систему у такий спосіб, щоб їх суди і трибунали виконували кожен свою функцію, притаманну їм.

Положеннями процесуальних кодексів України (у тому числі й тими, які суб'єкт права на конституційне подання вважає неконституційними) врегульовується особливість процесуальної форми залучення відповідних вищих спеціалізованих судів до процесу допуску скарги до розгляду найвищим судовим органом держави, встановлюються підстави для звернення до Верховного Суду України, визначаються права і обов'язки осіб, які беруть участь у розгляді справи, а також повноваження Верховного Суду України.

У процесуальних кодексах України встановлюється процедура розгляду вищим спеціалізованим судом заяви про перегляд судових рішень, зокрема визначаються вимоги до такої заяви, процедура її перевірки на відповідність цим вимогам і наслідки недотримання цієї процедури та документи, які повинні бути додані до неї, тощо. Вищий спеціалізований суд на цій стадії не повноважний оцінювати обґрунтованість змісту заяви, він перевіряє її відповідність вимогам процесуального закону, зокрема встановлює, чи подана вона належним суб'єктом, чи є відповідні ухвали вищого спеціалізованого суду, і вирішує питання про наявність неоднакового застосування судом касаційної інстанції однієї й тієї ж норми матеріального права в аналогічних правовідносинах.

Питання про допуск справи до провадження вирішується колегією суддів відповідного вищого спеціалізованого суду, яка формується без участі суддів, які прийняли рішення, що оскаржується; формування колегії суддів здійснюється автоматизованою системою документообігу суду (частини третя, четверта, п'ята статті 15 Закону).

Оцінюючи цей процесуальний інститут, слід мати на увазі, що розглядом скарги у вищих спеціалізованих судах не обмежуються і не звужуються повноваження Верховного Суду України, а лише забезпечується надходження справ до найвищої судової інстанції згідно з вимогами, визначеними процесуальним законодавством. Покладення обов'язку наведеними нормами процесуальних кодексів на вищі спеціалізовані суди щодо перевірки аргументації стосовно неоднакового застосування судами касаційної інстанції однієї і тієї ж норми матеріального права не порушує частину третю статті 22, частини першу, другу статті 55, пункт 4 частини третьої статті 129 Основного Закону України.

Отже, положення статті 400¹⁸ КПК України, статей 111¹⁶, 111²¹ ГПК України, статті 240 КАС України, статті 360 ЦПК України не суперечать Конституції України.

6. Суб'єкт права на конституційне подання вказує також на неконституційність положень процесуальних кодексів, які встановлюють скорочені строки звернення громадян до суду та регулюють порядок здійснення окремих процесуальних дій у різних стадіях судового процесу.

6.1. Народні депутати України вважають такими, що не відповідають Конституції України, положення:

— частин другої, четвертої статті 99, частин другої, третьої статті 186, частини другої статті 212 КАС України, частини третьої статті 43³, статті 110 ГПК України, частини п'ятої статті 151, частини першої статті 199, частин першої, другої статті 294, частини першої статті 325, частини другої статті 329 ЦПК України щодо скорочення процесуальних строків звернень громадян до суду, зокрема строків подання позовних заяв, зустрічних позовів, апеляційних та касаційних скарг на судові рішення, письмових зауважень щодо неповноти або неправильності технічного запису тощо;

— частин четвертої, п'ятої статті 22, частини першої статті 60 ГПК України, які встановлюють строки зміни позивачем предмета або підстави позову, а також строки подання відповідачем зустрічного позову;

— частини першої статті 22, частини другої статті 24, частини третьої статті 30 КАС України, які регулюють строки подання відповідачем клопотань про передачу справи з одного адміністративного суду до іншого та встановлюють порядок колегіального розгляду справи, а також регламентують строки подання заяви про відвід (самовідвід) судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача;

— частини другої статті 27, частини першої статті 131 ЦПК України щодо строків подання сторонами спору доказів у справі.

Наведеними нормами встановлені або конкретизовані раніше існуючі процесуальні механізми, що забезпечують судовий процес. Їх системний аналіз свідчить, що вони забезпечують оперативність розгляду судових справ і жодною мірою не обмежують суб'єктів щодо права на судовий захист.

Досліджуючи ці питання, Конституційний Суд України виходить з того, що в Україні права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частини перша, друга статті 55 Основного Закону України).

Конституція України як головне джерело національної правової системи є також базою для поточного законодавства. Вона надає можливість урегулювання певних суспільних відносин на рівні законів, які конкретизують закріплені в Основному Законі України положення (абзац перший підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 12 лютого 2002 року № 3-рп/2002 у справі про електроенергетику).

Встановлення у відповідних процесуальних кодексах України конкретних строків вчинення окремих процесуальних дій особами, які беруть участь у справі, здійснюється в законодавчому порядку на підставі пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України.

Конституційний Суд України у Рішенні від 12 червня 2007 року № 2-рп/2007 у справі про утворення політичних партій в Україні вказав, що необхідно відрізняти поняття «обмеження основоположних прав і свобод» від прийнятого у законодавчій практиці поняття «фіксація меж самої сутності прав і свобод» шляхом застосування юридичних способів (прийомів), визнаючи таку практику допустимою (абзац другий пункту 10 мотивувальної частини).

Відповідно до частини другої статті 3 Конституції України головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Забезпечення прав і свобод, крім усього іншого, потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 2004 року № 22-рп/2004).

Європейський суд з прав людини в рішенні від 10 липня 1984 року у справі «Гінчо проти Португалії» передбачив, що держави — учасниці Ради Європи зобов'язані організовувати свою правову систему таким чином, щоб забезпечити додержання положень пункту 1 статті 6 Конвенції та вимог щодо судового розгляду упродовж розумного строку.

При цьому вжиття заходів для прискорення процедури розгляду справ є обов'язком не тільки держави, а й осіб, які беруть участь у справі. Так, Європейський суд з прав людини в рішенні від 7 липня 1989 року у справі «Юніон Аліментаріа Сандерс С. А. проти Іспанії» зазначив, що заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, що стосуються безпосередньо його, утримуватися від використання прийомів, які пов'язані із зволіканням у розгляді справи, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухання.

Таким чином, у процесуальних кодексах лише скорочено строки здійснення окремих процесуальних дій, а змісту та обсягу конституційного права на судовий захист і доступ до правосуддя не звужено. Наведені зміни не унеможливають ефективного розгляду судових справ, тому не суперечать Конституції України.

6.2. У частині п'ятій статті 6 КАС України передбачено, що відмова від права на звернення до суду є недійсною. Суб'єкт права на конституційне подання стверджує про невідповідність цього положення пункту 4 частини третьої статті 129 Конституції України, мотивуючи тим, що звернення особи до суду є правом, а не обов'язком, і кожен є вільним у виборі варіанта реалізації свого права, у тому числі на звернення до суду, тому особа може й відмовитися від реалізації такого права.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що зазначене положення КАС України не встановлює обмеження права особи на звернення до суду, а закріплює гарантію цього права. Адже згідно з частиною першою статті 6 КАС України кожна особа має право в порядку, визначеному цим кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси. Право на звернення до суду як складова права на судовий захист гарантується статтею 55 Конституції України та пов'язується з переконанням самої особи про наявність порушень її прав, свобод або інтересів і бажанням звернутися до суду.

У рішенні від 21 лютого 1975 року у справі «Голдер проти Великої Британії» Європейський суд з прав людини закріпив правило, що пункт 1 статті 6 Конвенції стосується невід'ємного права особи на доступ до суду. Прямим порушенням права на доступ до суду є необхідність отримання спеціальних дозволів на звернення до суду.

Таким чином, у практиці Європейського суду з прав людини право на звернення до суду також пов'язується лише з волевиявленням особи. За змістом частини п'ятої статті 6 КАС України особа може відмовитися від реалізації права на звернення до суду, однак не від самого права як такого.

Конституційний Суд України у Рішенні від 9 липня 2002 року № 15-рп/2002 у справі про досудове врегулювання спорів наголосив, що кожна особа має право вільно обирати не заборонений законом засіб захисту прав і свобод, у тому числі судовий захист; встановлення законом або договором досудового врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не є обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист (абзаци перший, восьмий пункту 3 мотивувальної частини).

Отже, положення частини п'ятої статті 6 КАС України не суперечить Основному Закону України.

6.3. У частинах другій, третій, шостій, восьмій статті 267 КАС України передбачено право судді накладати штрафи за наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання постанови суду або у разі неподання такого звіту на винну посадову особу, відповідальну за виконання цієї постанови.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає зазначені положення такими, що порушують приписи частини другої статті 8, частини другої статті 19 Основного Закону України, обґрунтовуючи це тим, що вони не містять у собі складу правопорушення, проте запроваджують міру відповідальності суворішу, ніж кримінальна, а також встановлюють подвійну відповідальність за одне й те саме правопорушення.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що положення статті 267 КАС України визначають порядок здійснення судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах, тобто спрямовані на забезпечення виконання рішень суду.

Частинами першою, другою статті 267 КАС України передбачено, що суд, який ухвалив судові рішення в адміністративній справі, має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого його ухвалено, подати звіт про виконання цього рішення. За наслідками розгляду звіту або у разі його неподання суддя ухвалою може встановити новий строк подання звіту та накласти на винну посадову особу штраф.

Механізм ефективного судового захисту обумовлює у необхідних випадках застосування процедури примусового виконання рішень суду. Конституційний Суд України у Рішенні від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 у справі про розгляд судом окремих постанов слідчого та прокурора зауважив, що «правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах» (абзац десятий пункту 9 мотивувальної частини).

У Рішенні від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009 Конституційний Суд України зазначив, що метою судового контролю є своєчасне забезпечення захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина, та наголосив, що виконання всіма суб'єктами правовідносин приписів, викладених у рішеннях суду, які набрали законної сили, утверджує авторитет держави як правової (абзац перший підпункту 3.2 пункту 3, абзац другий пункту 4 мотивувальної частини).

Європейський суд з прав людини у рішенні від 7 травня 2002 року у справі «Бурдов проти Росії» визначив, що у контексті статті 6 Конвенції виконання судового рішення, прийнятого будь-яким судом, має розглядатися як складова «судового розгляду».

З огляду на це посилення судового контролю за виконанням судових рішень та наділення суду з цією метою правом накладати штрафні санкції є заходом для забезпечення конституційного права громадян на судовий захист.

Як зазначив Європейський суд з прав людини у рішенні від 6 вересня 1978 року у справі «Класс та інші проти Німеччини», «із принципу верховенства права

впливає, зокрема, що втручання органів виконавчої влади у права людини має підлягати ефективному нагляду, який, як правило, повинна забезпечувати судова влада. Щонайменше це має бути судовий нагляд, який найкращим чином забезпечує гарантії незалежності, безсторонності та належної правової процедури».

Аналогічна норма закріплена не лише в КАС України, а й у статті 83 ГПК України, за якою господарський суд має право стягнути у доход Державного бюджету України з винної сторони штраф у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за ухилення від вчинення дій, покладених господарським судом на сторону.

Отже, положення частин другої, третьої, шостої, восьмої статті 267 КАС України відповідають Основному Закону України.

6.4. Суб'єкт права на конституційне подання вказує на невідповідність Конституції України положень частин третьої, четвертої статті 33, частини одинадцятої статті 35, статті 38 КАС України, частини першої статті 64 ГПК України, частини п'ятої статті 74 ЦПК України. На думку народних депутатів України, порядок виклику осіб, які беруть участь у справах, створює передумови для розгляду та вирішення позовів і скарг без їх присутності у судових засіданнях, що суперечить приписам пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України щодо того, що однією з засад судочинства є гласність судового процесу, а також порушує право заінтересованих осіб брати участь у судових засіданнях. Відповідно до положень процесуальних кодексів обов'язковою вимогою до позовної заяви є зазначення місця проживання або місцезнаходження відповідача, а оскільки перевірка таких відомостей або їх документальне підтвердження процесуальним законодавством України не передбачені, то у разі направлення повістки за неправильною адресою вважається, що відповідач належним чином повідомлений про місце і час судового засідання.

Конституційний Суд України виходить з того, що учасники процесу повинні бути проінформовані про час і місце проведення судового засідання, тому що це є гарантією права особи на судовий захист.

За положеннями частини третьої статті 122 ЦПК України у разі якщо відповідачем у позовній заяві вказана фізична особа, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності, суд не пізніше двох днів з дня надходження позовної заяви до суду звертається до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) такої фізичної особи. Якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у визначеному законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи, суд вирішує питання про відкриття провадження у справі. Подальший виклик такої особи як відповідача у справі здійснюється через оголошення у пресі.

Аналогічне за змістом положення закріплене і в частині третій статті 107 КАС України.

Що стосується юридичних осіб, то їм повідомлення надсилаються на адресу, вказану в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців.

Таким чином, законодавець закріпив дієвий механізм перевірки наведених у позовній заяві відомостей про місце проживання (місцезнаходження) відповідача, на адресу якого надсилається повідомлення про виклик до суду.

Щодо твердження авторів клопотання про неконституційність положень статті 38 КАС України про виклик до суду шляхом надсилання тексту повістки електронною поштою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), телефонограмою необхідно мати на увазі, що такий порядок є обов'язковим лише для суб'єктів владних повноважень, а стосовно інших осіб — виключно за їх вибором. Тобто законодавець у цьому випадку не обмежив процесуальне право особи на отримання повідомлення про виклик до суду, а навпаки розширив зміст цього права, встановивши додаткові можливості особи отримувати таке повідомлення.

Отже, підстав для визнання оспорюваних положень процесуальних кодексів такими, що суперечать пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України, немає.

7. Народні депутати України також порушили питання про неконституційність положень частини третьої статті 53, частини третьої статті 71 КАС України щодо неможливості окремо оскаржувати ухвали суду за наслідками розгляду питання про вступ у справу третіх осіб та ухвали суду про відмову у витребуванні доказів; статей 400⁷, 400⁹ КПК України щодо порядку подачі учасниками судового процесу клопотання про перегляд судових рішень лише через прокурора, який вирішує питання щодо наявності підстав для такого перегляду.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, названі положення КАС України суперечать статтям 55, 129 Конституції України.

Згідно з Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання має містити правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень; предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (пункт 4 частини другої статті 39, частина перша статті 71).

Аналіз конституційного подання свідчить, що суб'єкт права на конституційне подання не навів правового обґрунтування тверджень щодо неконституційності вказаних положень процесуальних кодексів. Отже, є підстави для припинення конституційного провадження в цій частині згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України», а також пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, пунктом 1 статті 13, статтею 51, частиною першою статті 61, статтями 63, 65, 67, 69, частиною першою статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення:

— частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI, згідно з якими допускається використання в судах, поряд з державною, регіональних мов або мов меншин;

— статті 400¹⁸ Кримінально-процесуального кодексу України, статей 111¹⁶, 111²¹ Господарського процесуального кодексу України, статті 240 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 360 Цивільного процесуального кодексу України, якими передбачено підстави і порядок вирішення питання про допуск вищим спеціалізованим судом справи до її провадження у Верховному Суді України;

— частин другої, четвертої статті 99, частин другої, третьої статті 186, частини другої статті 212 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 43³, статті 110 Господарського процесуального кодексу України, частини п'ятої статті 151, частини першої статті 199, частин першої, другої статті 294, частини першої статті 325, частини другої статті 329 Цивільного процесуального кодексу України щодо скорочення процесуальних строків звернення громадян до суду;

— частин четвертої, п'ятої статті 22, частини першої статті 60 Господарського процесуального кодексу України, які встановлюють строки зміни позивачем предмета або підстави позову, а також строки подання відповідачем зустрічного позову;

— частини першої статті 22, частини другої статті 24, частини третьої статті 30 Кодексу адміністративного судочинства України, які регулюють строки подання відповідачем клопотання про передачу справи з одного адміністративного суду до іншого, встановлюють порядок подання клопотання про колегіальний розгляд справи, а також регламентують строки подання заяви про відвід (самовідвід) судді, секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача;

— частини другої статті 27, частини першої статті 131 Цивільного процесуального кодексу України щодо строків подання сторонами спору доказів у справі;

— частини п'ятої статті 6 Кодексу адміністративного судочинства України, в якій зазначено, що відмова від права на звернення до суду є недійсною;

— частин другої, третьої, шостої, восьмої статті 267 Кодексу адміністративного судочинства України, які передбачають право суду накладати штрафи на посадових осіб, у тому числі керівників колегіального органу, за невиконання суб'єктом владних повноважень постанови суду або неподання звіту про виконання судового рішення;

— частин третьої, четвертої статті 33, частини одинадцятої статті 35, статті 38 Кодексу адміністративного судочинства України, частини першої статті 64 Господарського процесуального кодексу України, частини п'ятої статті 74 Цивільного процесуального кодексу України щодо зміни порядку виклику та повідомлення осіб, які беруть участь у справах, про судовий розгляд позовів і скарг без їх присутності у судових засіданнях.

2. Припинити конституційне провадження у справі щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) положень частини третьої статті 53, частини третьої статті 71 Кодексу адміністративного судочинства України щодо неможливості окремо оскаржувати ухвали суду за наслідками розгляду питання про вступ у справу третіх осіб та ухвали суду про відмову у витребовуванні доказів, статей 400⁷, 400⁹ Кримінально-процесуального кодексу України стосовно порядку подачі учасниками судового процесу клопотання про перегляд судових рішень лише через прокурора, який вирішує питання щодо наявності підстав для такого перегляду, на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України».

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 17-rp/2011 dated December 13, 2011 in the case upon the constitutional petition of 54 People's Deputies of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of some provisions of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», the Criminal Procedural Code of Ukraine, the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, and the Code of Administrative Proceedings of Ukraine*

Stipulation of legislative opportunities to use regional languages or minority languages should be examined in the aspect of ensuring implementation of everyone's right to appeal to the court if his or her rights or freedoms are violated and to protect their rights by any means not prohibited by law; everyone is guaranteed the right to challenge in court the decision, actions or omission of bodies of state power, bodies of local self-government, officials and officers (Articles 55.1, 55.2, 55.5 of the Constitution of Ukraine).

The realisation of such right under certain circumstances depends on ensuring the constitutional guarantee of free use of the Russian and other languages of national minorities of Ukraine (Article 10.3 of the Constitution). The provisions of Articles 12.4, 12.5 of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges» No. 2453-VI dated July 7, 2010 (hereinafter referred to as «the Law») aim at providing free access to court by persons who have a command of regional or minority languages and in any case do not contradict the common principle of administration of justice in state language in the courts of Ukraine, envisaged in paragraph one of Article 10 of the Constitution.

The provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine, the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of

Administrative Proceedings of Ukraine (hereinafter referred to as «the Procedural Codes») regulate the specific features of the procedural form of involvement of relevant high specialised courts to the process of admission of a complaint to the examination by the highest judicial body in the State, the grounds for appeal to the Supreme Court of Ukraine are established, the rights and responsibilities of persons who take part in consideration of a case, as well as the authorities of the Supreme Court of Ukraine are established.

The issue regarding admissibility of a case to proceedings is decided by a collegium of judges of a relevant high specialised court which is formed from among judges apart from those, who adopted the decision which is appealed in court. The formation of a collegium of judges is performed by the automated system of record-keeping control of a court (Articles 15.3, 15.4, 15.5 of the Law).

In providing assessment of this procedural institute it should be taken into consideration that examination of a complaint in high specialised courts does not limit or restrict the authorities of the Supreme Court of Ukraine, but only receipt of cases by the highest judicial body of Ukraine is provided in accordance with the requirements stipulated by procedural legislation. Articles 22.3, 55.1, 55.2, 129.3.4 of the Fundamental Law of Ukraine are not violated by the responsibility placed on the high specialised courts to examine the reasoning concerning inconsistent application of the same norm of the material law by the courts of cassation which is stipulated in the Procedural Codes of Ukraine.

Imposing of specific terms of execution of particular procedural actions by individuals participating in a case is performed in order stipulated by law on the grounds of Article 92.1.14 of the Constitution.

Pursuant to Article 3.2 of the Constitution of Ukraine the main duty of the State is to affirm and ensure human rights and freedoms. The ensuring of human rights and freedoms, inter alia, requires, in particular, legislative securing of mechanisms (procedures) that create real opportunities for any citizen to realise his or her rights and freedoms (paragraph 4 item 3.2 of the reasoning part of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 22-rp/2004 dated December 24, 2004).

To take every measure to fasten the proceedings in a case is a responsibility not only of a State but of individuals taking part in the litigation.

Thus, the Procedural Codes of Ukraine only reduce the terms for execution of certain procedural activities, but they do not restrict the contents and volume of the constitutional right to judicial protection and access to court.

Article 6.5 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine (hereinafter referred to as «the CAP») envisages that the remission of a right to appeal to court is ineffective. The Constitutional Court of Ukraine came to conclusion that the above-mentioned provision of the CAP does not provide restriction on persons' right to appeal to court but guarantees that right instead. Pursuant to Article 6.1 of the CAP every person may appeal to administrative court in order established by this Code if he or she presumes that his or her rights, freedoms or interests are violated by the decision, act or omission of the subject of the state power.

The right to appeal to courts as the part of the right to judicial protection is guaranteed by Article 55 of the Constitution and is connected with the conviction of a per-

son himself or herself that his or her rights, freedoms or interests were violated and readiness to appeal to court.

The order of realisation of the judicial control over the execution of the decisions of courts in administrative cases are stipulated by the provisions of Article 267 of the CAP, that is they are directed towards ensuring execution of courts' decisions.

Articles 267.1, 267.2 of the CAP provide that the court which adopted a decision in an administrative case has the right to oblige the subject of state power to provide a report on execution of such decision should it be adopted against this subject of state power. Upon the result of examination of the report or in case of failure to submit such report a judge by a ruling may set a new term for submitting a report and impose penalty fro a guilty official.

The mechanism of the effective judicial protection in certain cases determines application of the procedure of mandatory execution of the decision of the court.

Taking into consideration strengthening of a judicial control over execution of the courts decisions and vesting courts with the right to impose penal sanctions are the measures aimed at ensuring the constitutional right of citizens to judicial protection.

Parties to a case should be informed about the time and place of the court's session, since this is the guarantee of the right of an individual to protection in court.

Thus, the legislator fixed an effective mechanism of verification of data and evidence provided in a claim concerning place of residence (location) of a respondent party, where the notification on summon to the court is sent.

Therefore, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. To recognise as conforming with the Constitution of Ukraine (constitutional) the provisions of:

— Articles 12.4, 12.5 of the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges» No. 2453-VI dated July 7, 2010 according to which regional or minority languages are allowed to be used at courts along with the state language;

— Articles 400¹⁸ of the Criminal Procedural Code of Ukraine, Articles 116¹⁶, 111²¹ of the Commercial Procedural Code of Ukraine, Article 240 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine, Article 360 of the Civil Procedural Code of Ukraine, which envisage the grounds and the procedure of admissibility of a case for proceeding at the Supreme Court of Ukraine by a high specialised court;

— Articles 99.2, 99.4, 186.2, 186.3, 212.2 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine, Articles 433.3, 110 of the Commercial Procedural Code of Ukraine, Articles 151.5, 199.1, 294.1, 294.2, 325.1, 329.2 of the Civil Procedural Code of Ukraine on reducing of the procedural terms for appeal of citizen to courts;

— Articles 22.4, 22.5, 60.1 of the Commercial Procedural Code of Ukraine, which establish terms for change of the subject of appeal by the petitioner or the grounds for appeal, as well as terms for filing a reciprocal appeal;

— Articles 22.1, 24.2, 30.3 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine, which regulate the terms for filing an appeal by the defendant concerning transfer of his or her case from one administrative court to another, establish the procedure for filing an appeal on examination of a case by a collegium of judges, and also regulate terms for filing an appeal on withdrawal (self-withdrawal) of a judge, secretary of the judicial proceedings, expert, specialist or interpreter;

- Articles 27.2, 131.1 of the Civil Procedural Code of Ukraine concerning terms of providing evidence by parties to a case;
- Article 6.5 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine reading that resignation from the right to appeal is ineffective;
- Articles 267.2, 267.3, 267.6, 267.8 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine that stipulate the right of court to impose a fine on the officials including heads of collegial bodies in case the subject of the state authorities does not execute the court decision or fails to provide a report on its execution;
- Articles 33.3, 33.4, 35.11, 38 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine, Article 64.1 of the Commercial Procedural Code of Ukraine, Article 74.5 of the Civil Procedural Code of Ukraine concerning change of the procedure of notice to appear for individuals participating in cases, on consideration of appeals and complaints without their personal presence at the court hearings.

2. To terminate the constitutional proceedings in the case concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the provisions of Articles 53.3, 71.3 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine on the grounds of Article 45.2 of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine» — failure of the constitutional petition to meet the requirements envisaged by this Law.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Кампа В. М.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,
Кримінально-процесуального кодексу України,
Господарського процесуального кодексу України,
Цивільного процесуального кодексу України,
Кодексу адміністративного судочинства України

У Рішенні від 13 грудня 2011 року № 17-рп/2011 (далі — Рішення) Конституційний Суд України визнав такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), окремі положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–42, № 43, № 44–45, ст. 529) (далі — Закон про судоустрій), Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції Закону про судоустрій).

Погоджуючись в цілому з висновками Конституційного Суду України щодо конституційності оспорюваних положень Закону про судоустрій та вказаних процесуальних кодексів, вважаю, однак, що Суд при дослідженні ряду питань, порушених авторами клопотання, не врахував вимоги принципу верховенства права, зокрема такої його складової, як принципу правової визначеності. Це позначилося на якості Рішення та у подальшому може викликати певні проблеми щодо застосування його положень.

Тому на підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» висловлюю окрему думку.

1. Межі ратифікації Україною Європейської хартії регіональних мов або мов меншин.

У пункті 4 мотивувальної частини та пункті 1 резолютивної частини Рішення Конституційний Суд України визнав такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), частини четверту, п'яту статті 12 Закону про судоустрій, за якими у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» від 15 травня 2003 року № 802-IV (далі — Закон про ратифікацію) в порядку, встановленому процесуальним законом. Використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України.

Вважаю, що при вирішенні питання про конституційність вказаних положень Закону про судоустрій Конституційний Суд України допустив методологічні помилки у частині, що стосується використання у судочинстві інституту регіональних мов.

Положеннями частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону про судоустрій передбачено застосування у судочинстві поряд із державною мовою мов меншин, а також ще однієї групи мов із особливим правовим режимом — регіональних мов.

«Державна мова» та «мова національних меншин» є конституційно-правовими категоріями. Так, відповідно до частини першої статті 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова, а отже, вона є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом (абзац перший пункту 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99).

Положеннями частини третьої статті 10 Основного Закону України передбачено, що в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України, які відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, викладеної у Рішенні від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99, можуть використовуватися поряд з державною мовою при здійсненні повноважень місцевими органами виконавчої влади, органами Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування у межах і порядку, що визначаються законами України.

Частина п'ята статті 53 Конституції України містить положення, згідно з яким громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гаран-

тується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Держава сприяє розвитку мовної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (стаття 11 Конституції України).

Отже, мовне багатоманіття на території України із наданням державній мові та кожній із мов національних меншин відповідного правового статусу забезпечується вказаними положеннями Основного Закону України, що відповідає загальноєвропейським принципам мовного багатоманіття та духовних цінностей.

Так, гарантування національним меншинам України права на вільний розвиток, використання і захист їх мов відповідає змістові міжнародних договорів України (Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99).

В одному з таких міжнародних актів — Європейській хартії регіональних мов або мов меншин (далі — Хартія) — передбачено диспозитивні умови її ратифікації, а також презумовано самостійне визначення її сторонами переліку регіональних мов або мов національних меншин, які вживаються в межах території відповідної держави¹.

На цій підставі та з урахуванням вказаних конституційних положень Законом про ратифікацію було визначено сферу дії Хартії в українській правовій системі. Так, відповідно до положень статей 2, 4 Закону про ратифікацію в Україні положення Хартії застосовуються лише до мов національних меншин, перелік яких вичерпно визначений вказаним законом: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської.

Таким чином, в Україні положення Хартії повинні застосовуватися лише щодо окремих мов національних меншин. Регіональні мови не включено до сфери дії Хартії на території України², а тому посилання на них у Законі про судоустрій є помилковим.

2. Законодавча колізія щодо статусу регіональних мов та шляхи її вирішення.

Як зазначалося, положеннями частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону про судоустрій передбачено застосування у судочинстві, зокрема, регіональних мов.

¹ При цьому з положень Хартії вбачається, що, незважаючи на однакові засоби захисту для регіональних мов та мов меншин, такі поняття нею не ототожнюються. Так, у Пояснювальній доповіді до Хартії дається таке роз'яснення (§ 18): «прикметник «регіональний» означає мови, що використовуються на обмеженій території держави, в рамках якої, проте, люди, що говорять цією мовою, можуть становити більшість громадян. Термін «меншина» належить до ситуацій, у яких або мова використовується людьми, які не проживають компактно на якій-небудь певній території держави, або, хоч і проживають компактно на визначеній території, складають меншину стосовно населення даного регіону, яке спілкується мовою більшості даної держави». (http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Report_uk.pdf).

² Розміщені на офіційному інтернет-порталі Верховної Ради України (www.rada.gov.ua) стенограми пленарних засідань Верховної Ради України від 17 квітня 2003 року та від 15 травня 2003 року також засвідчили, що при прийнятті Закону про ратифікацію не йшлося про ратифікацію положень Хартії стосовно регіональних мов.

Виходячи з викладених приписів стосовно меж застосування положень Хартії в Україні можна стверджувати, що за таких умов фактично утворилася колізія між положеннями Закону про судоустрій щодо застосування регіональних мов у судочинстві та Закону про ратифікацію, згідно з якими положення Хартії щодо регіональних мов на Україну не поширюються.

Конституційний Суд України при розгляді справи цю обставину не врахував, обмежившись лише дослідженням питань щодо відповідності оспорюваних положень Закону про судоустрій положенням частини другої статті 8, частини першої статті 10 Конституції України. Як наслідок, єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні фактично припустився, як вже зазначалось, судової помилки — всупереч принципу правової визначеності прийняв до свого провадження колізійні положення Закону про судоустрій.

На мою думку, Конституційний Суд України, який не може втручатися у діяльність законодавчого органу державної влади та ухвалювати рішення про наявність колізій у законах України (пункт 4 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 30 листопада 2006 року № 16-у/2006), повинен був припинити конституційне провадження у справі в частині перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) положень частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону про судоустрій на підставі пункту 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України та пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Очевидно, що Конституційний Суд України міг би уникнути такої прикрої помилки, якби питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону про судоустрій були виділені ним в окреме конституційне провадження. Адже багато в чому така помилка зумовлена надзвичайно великим обсягом питань, порушених у конституційному поданні, що фактично не дало змоги Конституційному Суду України рівною мірою приділити увагу кожному з них.

Слід також зазначити, що на час до належного законодавчого врегулювання вказаної правової колізії суди загальної юрисдикції повинні керуватися положеннями Основного Закону України та приписами Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 року № 9. Зі змісту цієї постанови вбачається, що наразі суди загальної юрисдикції безпосередньо на підставі положень статті 10 Конституції України¹ мають застосовувати положення частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону про судоустрій в частині, що стосується державної мови та мов національних меншин.

¹ При цьому суди загальної юрисдикції повинні враховувати також правові позиції Конституційного Суду України, викладені у Рішенні від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування української мови, а також у Рішенні від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 у справі про мову судочинства.

3. Регіональні мови і регіональне самоврядування.

Вважаю за необхідне також вказати, що регіональні мови, насамперед, є елементом розбудови регіонального самоврядування та ефективним інструментом залучення до нього національних меншин, які компактно проживають у певному регіоні держави.

Ідея регіонального самоврядування в Україні не нова. Законом УРСР «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» від 7 грудня 1990 року № 533–XII в редакції Закону України від 26 березня 1992 року № 2234–XII (далі — Закон про місцеве і регіональне самоврядування), поряд з місцевим самоврядуванням, передбачалося запровадження регіонального самоврядування.

Цим законом регіональне самоврядування в Україні визначалося як територіальна самоорганізація громадян для вирішення безпосередньо або через органи, які вони утворюють, питань місцевого життя в межах Конституції України та законів України. Зазначалося також, що територіальну основу регіонального самоврядування становлять район, область. Однак за відсутності об'єктивних суспільно-політичних передумов практика застосування положень Закону про місцеве і регіональне самоврядування призвела до надмірної децентралізації та посилення сепаратистських настроїв в Україні.

Тому з прийняттям Конституції України 1996 року та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР Закон про місцеве і регіональне самоврядування втратив чинність, а до проблеми створення регіонального самоврядування законодавець не повертався. Очевидно, що впровадження регіонального самоврядування в Україні потребує створення належних суспільно-політичних передумов та відповідного правового забезпечення.

Декларація щодо регіоналізму в Європі від 4 грудня 1996 року визначає регіон як територіальне утворення, сформоване у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням. Рекомендація 1811 (2007) Парламентської Асамблеї Ради Європи про регіоналізацію в Європі також вказала, що регіони — це не просто території, а люди та громади, що є колективним суб'єктом, які без утворення власної держави зберігають помітні відмінності, які надають їм волю до самоврядування.

Отже, територіальною основою для регіонального самоврядування є регіони — адміністративно-територіальні одиниці держави, формування яких обумовлене історичними, географічними, економічними та іншими факторами.

Україна є багатонаціональною державою, на території якої компактно проживають представники різних національностей. Цей фактор є одним з визначальних при ймовірному запровадженні регіонального самоврядування. Представникам цих національних меншин повинне надаватися право повною мірою брати участь у представницьких та виконавчих органах регіонального самоврядування¹. За та-

¹ Вважаю, що у разі необхідності у межах одного регіону може бути впроваджено кілька регіональних мов.

ких умов однією з гарантій реалізації права представників національних меншин на участь у регіональному самоврядуванні є впровадження регіональних мов.

На мою думку, запровадження регіональних мов в Україні може бути здійснено лише одночасно із внесенням змін до Конституції України щодо впровадження регіонального самоврядування, адже лише за таких умов регіональні мови стануть реальним засобом забезпечення участі національних меншин, які компактно проживають на території відповідного регіону, в регіональному самоврядуванні.

Викладене свідчить, що наразі фактичне запровадження положеннями Закону про судоустрій регіональних мов є передчасним, а тому потребує пошуку ефективних шляхів вирішення цієї проблеми з боку законодавця.

4. Верховний Суд України як суд права.

У Рішенні Конституційний Суд України розглянув питання щодо відповідності Конституції України положень статті 400¹⁸ Кримінально-процесуального кодексу України, статей 111¹⁶, 111²¹ Господарського процесуального кодексу України, статті 240 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 360 Цивільного процесуального кодексу України, якими передбачено підстави та порядок вирішення питання про допуск вищим спеціалізованим судом справи до її провадження у Верховному Суді України, та визнав вказані положення конституційними (пункт 5 мотивувальної частини, пункт 1 резолютивної частини).

Однак під час ухвалення Рішення Конституційний Суд України не скористався можливістю конкретизувати своє бачення статусу Верховного Суду України, модернізованого, зокрема, після передачі функцій касаційної інстанції від вказаного органу вищим спеціалізованим судам відповідно до Закону про судоустрій.

За частиною другою статті 125 Конституції України найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Змістовно-правове наповнення поняття «найвищий судовий орган» є згідно з положеннями Конституції України прерогативою Верховної Ради України. Тобто законодавець уповноважений Конституцією України самостійно визначати, які саме повноваження відповідають статусу Верховного Суду України як найвищого судового органу в державі, а також встановлювати механізм реалізації таких повноважень.

Проте вважаю, що принцип верховенства права та інші вимоги Конституції України встановлюють певні межі для законодавця щодо здійснення відповідного правового регулювання. Такі межі, для того щоб усунути невизначеність у завданнях Верховного Суду України, мав окреслити у Рішенні Конституційний Суд України.

Так, побудова системи судів загальної юрисдикції за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності (конституціоналізована Рішенням Конституційного Суду України від 12 липня 2011 року № 9-рп/2011) забезпечує, зокрема, апеляційне та касаційне оскарження рішення суду. Відповідними функціями щодо перегляду судових рішень наділено апеляційні та вищі спеціалізовані суди. Така теза обумовлює логічний висновок про те, що у судовій системі України Верховному Суду України як найвищому судовому органу у системі судів

загальної юрисдикції відведено роль «суду права»¹ (чим він довгий час не бажав займатися), а не «суду фактів» (до якого він за певний період звик). Вказівка на це у Рішенні сприяла б самоусвідомленню суддями Верховного Суду України нової ролі, яка відводиться цьому органу, а головне, могла б зорієнтувати законодавця щодо подальшого правового регулювання повноважень Верховного Суду України, який перш за все має бути судом права, а вже потім, з часом, можливо, і судом фактів.

Відповідна правова позиція Конституційного Суду України стосовно Верховного Суду України як суду права, на мій погляд, наблизила б судову систему України до загальноєвропейських стандартів судоустрою та судочинства, за якими вищий суд країни, крім функцій суду права, може виконувати роль суду фактів, але розглядаючи тільки справи, які мають важливе, принципове значення для суспільства та держави, і на основі розгляду таких справ, як суд права, формулювати правові позиції для судової практики всіх судів нижчого рівня.

Дуалістичний статус Верховного Суду України як суду права та суду факту (таким може бути і статус Конституційного Суду України у разі впровадження інституту конституційної скарги громадян), на мою думку, дасть можливість максимально ефективно забезпечити конституційне право кожного на судовий захист.

Виходячи з викладеного вважаю, що визнання Конституційним Судом України за Верховним Судом України ролі суду права тільки сприяло б визначенню його завдань.

Однак Конституційний Суд України лише побічно торкнувся цієї проблеми, вказавши, що встановлений у пунктах 1, 2 частини другої статті 38 Закону про судоустрій перелік повноважень найвищого судового органу судів загальної юрисдикції у сфері правосуддя є вичерпним і свідчить про побудову в Україні чотириланкової системи в усіх трьох судових юрисдикціях (абзац восьмий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення), що наразі не відповідає дійсності, адже Верховний Суд України не є судом фактів. При цьому Конституційний Суд України, по суті, надав законодавцю можливість трансформувати Верховний Суд України у суд фактів, не зазначивши про його роль як суду права.

Суддя Конституційного Суду України

В. Кампо

¹ Суд права має справу з правовими актами (перевіряє їх конституційність у порядку попереднього та наступного конституційного контролю, надає їх тлумачення, з'ясовує межі дії цих актів тощо). Класичним судом права є Конституційний Суд України, а нині ознак суду права набув і Верховний Суд України.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Лилака Д. Д.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,
Кримінально-процесуального кодексу України,
Господарського процесуального кодексу України,
Цивільного процесуального кодексу України,
Кодексу адміністративного судочинства України

Конституційний Суд України у Рішенні від 13 грудня 2011 року № 17-рп/2011 (далі — Рішення), зокрема, визнав такими, що відповідають Конституції України (є конституційними) положення частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (далі — Закон про судоустрій), відповідно до яких у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» у порядку, встановленому процесуальним законом; використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України.

1. Зміст і спрямованість діяльності держави, її головний обов'язок визначено на конституційному рівні. Відповідно до частини другої статті 3 Основного Закону України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Захист прав і свобод людини та громадянина згідно з Конституцією України покладається на суди (частина перша статті 55).

Для виконання зазначених конституційних завдань держава наділена, зокрема, судовою функцією, яку вона реалізує шляхом здійснення правосуддя іменем України. Правосуддя здійснюється державою через органи державної судової влади — суди загальної юрисдикції і Конституційний Суд України (частини перша, третя статті 124 Конституції України) у формах цивільного, кримінального, господарського та адміністративного судочинства (частина перша статті 18 Закону про судоустрій).

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України судочинство повинне визначатися виключно законами України. Ці закони мають прийматися на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8 Конституції України). Це означає, що судочинство в Україні має бути законодавчо організоване на конституційній основі, в тому числі і в мовному аспекті.

Дотримання зазначених конституційних положень забезпечується можливістю визнання законів (їх окремих положень) неконституційними Конституційним Су-

дом України, завданням якого є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України (стаття 2 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Однією з функцій Конституційного Суду України та повноваженням є вирішення питань про відповідність Конституції України законів України.

2. Статус української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України закріплено у статті 10 Конституції України.

Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 (справа про застосування української мови) під державною мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя, до яких належить, зокрема, сфера здійснення повноважень органами судової влади. Конституційний Суд України виходив з того, що надання українській мові статусу державної повністю відповідає державотворчій ролі української нації і що ця мова дала офіційну назву державі. Тому положення про українську мову як державну міститься у розділі I «Загальні засади» Конституції України, який закріплює основи конституційного ладу в Україні (абзаци перший, другий, третій, четвертий пункту 3 мотивувальної частини).

Про статус української мови як складової конституційного ладу держави нарівні з її територією, столицею, державними символами Конституційний Суд України зазначив в абзаці першому підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 (справа про мову судочинства). Відповідно до статті 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України є одним з пріоритетів національних інтересів України.

З цього випливає, що будь-яке обмеження статусу української мови руйнує конституційний лад держави і суперечить національним інтересам України.

Натомість оспорюваними положеннями статті 12 Закону про судоустрій надається можливість використання у судах при здійсненні судочинства, поряд з державною мовою, регіональних мов або мов меншин. Тобто всупереч статті 10 Конституції України закон змінив статус державної мови як єдиної обов'язкової при здійсненні судами своїх повноважень (судочинства) на альтернативний статус: або державна мова, або регіональні мови, або мови меншин.

3. Термін «регіональні мови» не є конституційно-правовою категорією, адже такі мови фактично не існують на території України. Тому, підтверджуючи конституційність частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону про судоустрій, Конституційний Суд України уконституціював статус таких мов. Це створює правову невизначеність з цього питання і відповідно суперечить конституційному принципу верховенства права, складовою якого є, зокрема, правова визначеність.

Правова визначеність у питанні мови судочинства до ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення була забезпечена іншими його рішеннями, зокрема від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування ук-

раїнської мови та від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 у справі про мову судочинства.

Слід звернути увагу, що Рішення у справі про застосування української мови як акт офіційного тлумачення статті 10 Конституції України стало невід'ємною частиною її положень, що були предметом тлумачення. Тобто витлумачені положення статті 10 Основного Закону України не повинні застосовуватися інакше, ніж роз'яснено Конституційним Судом України.

Суди України є органами державної судової влади, які відповідно до статей 6, 19 Конституції України здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України та зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Це означає, що при здійсненні правосуддя у будь-яких формах судочинства (цивільне, кримінальне, господарське, адміністративне) суди повинні застосовувати, насамперед, положення статті 10 Конституції України в аспекті їх тлумачення Конституційним Судом України у рішеннях від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування української мови, від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 у справі про мову судочинства.

4. Оспорюваним положенням частини четвертої статті 12 Закону про судострій використання в судах регіональних мов або мов меншин може відбуватися відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (далі — Закон про ратифікацію Хартії). Тобто законодавець визначив єдиною правовою основою використання в судах регіональних мов або мов меншин тільки Закон про ратифікацію Хартії, незважаючи на те, що суди як органи державної судової влади у своїй діяльності повинні керуватися насамперед положенням частини другої статті 19 Конституції України.

Очевидно, що першоосною у визначенні мови судочинства у судах повинна бути Конституція України, а не Закон про ратифікацію Хартії.

Ратифікований Україною міжнародний договір відповідно до статті 9 Конституції України стає частиною національного законодавства України, тому на нього поширюється, як і на інші нормативно-правові акти, конституційний принцип найвищої юридичної сили Основного Закону України (частина друга статті 8).

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (далі — Хартія) підписана державами — членами Ради Європи 5 листопада 1992 року, зокрема, з метою охорони «історичних регіональних мов або мов меншин Європи, деякі з яких знаходяться під загрозою відмирання» та сприяння «збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи» (абзац третій Преамбули).

Хартія розрізняє такі мовні категорії: регіональна мова, мова меншин, нетериторіальна мова, офіційна мова.

Згідно з пунктом 1 статті 3 частини I Хартії кожна Договірна Держава визначає у своїй ратифікаційній грамоті або своєму документі про прийняття чи затвердження кожну регіональну мову або мову меншини чи офіційну мову, яка менш широко використовується на всій її території або частині території і до якої застосовуються пункти, визначені відповідно до пункту 2 статті 2 (пункт 2 статті 2:

«Стосовно кожної мови, визначеної під час ратифікації, прийняття або затвердження відповідно до статті 3, кожна Сторона зобов'язується застосовувати якнайменш тридцять п'ять пунктів або підпунктів з тих положень, що наведені у частині III Хартії, включаючи якнайменш три з кожної зі статей 8 і 12 та один з кожної зі статей 9, 10, 11 і 13»).

Отже, за умовами Хартії кожна Договірна Держава під час ратифікації (прийняття, затвердження) Хартії зобов'язана визначити кожен регіональну мову або мову національних меншин чи офіційну мову, щодо якої буде застосовуватися Хартія.

Відповідно до статті 2 Закону про ратифікацію Хартії Україна як Договірна Держава визначила тільки мови національних меншин України (білоруську, болгарську, гагаузьку, грецьку, єврейську, кримськотатарську, молдавську, німецьку, польську, російську, румунську, словацьку та угорську) і не визначалась щодо регіональних мов.

Визначення в цьому Законі регіональних або офіційних мов суперечило б Конституції України, зокрема, статтям 10, 53. Зазначені статті Основного Закону України передбачають всебічний розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України тільки державної мови, якою є українська мова, та вільний розвиток, використання і захист мов національних меншин України.

Отже, обмежуючи застосування Хартії виключно щодо конкретних мов національних меншин України і не поширюючи її дію на регіональні і офіційні мови, Верховна Рада України діяла відповідно до вимог статей 8, 9 Конституції України, в яких закріплено верховенство Основного Закону як над законами України так і над міжнародними договорами України. До того ж у статті 5 Закону про ратифікацію Хартії міститься суттєве положення, яке закріплює пріоритет утвердження державної української мови над застосуванням передбачених Хартією регіональних мов або мов меншин. Згідно з цією нормою при застосуванні положень Хартії заходи, спрямовані на утвердження української мови як державної, її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, не вважаються такими, що перешкоджають чи створюють загрозу збереженню або розвитку мов, на які відповідно до статті 2 цього Закону поширюються положення Хартії. Таким чином, виходячи із суті Закону про ратифікацію Хартії на всій території України, в усіх сферах суспільного життя не можуть функціонувати, застосовуватися, використовуватися, розвиватися невизначені регіональні.

Натомість оспорюваним положенням частини четвертої статті 12 Закону про судоустрій передбачено можливість використання у судах відповідно до Закону про ратифікацію Хартії, поряд з державною, регіональних мов.

Зазначене положення не тільки створило суперечність між Законом про ратифікацію Хартії, Хартією і Законом про судоустрій, а й призвело до внутрішнього протиріччя між положеннями статті 12 Закону про судоустрій. Зокрема, воно не узгоджується (в частині регіональних мов і мов меншин) зі змістом частини третьої цієї статті, згідно з якою в процесі судочинства суди використовують тільки державну мову і гарантують право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють. Тобто згідно з частиною третьою статті 12 Закону про судоустрій право на використання в процесі судочин-

ства мов меншин належить не судам, а громадянам — учасникам судового процесу. Зазначене узгоджується із Рішенням Конституційного Суду України від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 (справа про мову судочинства). У цьому Рішенні Конституційний Суд України імперативно визначив, що в процесі судочинства суди реалізують державну мову (абзац четвертий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини).

Таким чином створено правову невизначеність. Конституційний Суд України неодноразово визнавав такими, що не відповідають принципу верховенства права, закріпленому в частині першій статті 8 Конституції України, з підстав правової невизначеності, закони України (їх окремі положення). Це, зокрема, Рішення від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010, яким визнано неконституційними положення частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію», оскільки через несумісність з принципом правової визначеності вони не відповідають частині першій статті 8 Основного Закону України (абзаци шостий, дев'ятий підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини), Рішення від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010, у якому, враховуючи принцип правової визначеності, що є елементом верховенства права, Конституційний Суд України дійшов висновку про невідповідність вимогам частини другої статті 8 Конституції України положень статті 14¹, частини шостої статті 258 Кодексу (абзац другий підпункту 4.1, абзац третій підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини), а також Рішення від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011, де зазначено, що є підстави вважати оспорювані положення частини четвертої статті 263 Кодексу такими, що суперечать статті 8 Конституції України, через їх невідповідність принципу правової визначеності (абзац п'ятий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини).

Відповідно до частини п'ятої статті 10, пункту 4 частини першої статті 92 Конституції України застосування мов в Україні і порядок їх застосування визначається законом. Це означає, що застосування будь-якої мови на всій території України повинне визначатись на законодавчому рівні, в тому числі і законами України про надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів (законами про ратифікацію міжнародних договорів). Таким законом є, зокрема, Закон про ратифікацію Хартії, який передбачає застосування її положень не щодо регіональних мов, а щодо конкретно визначених мов національних меншин.

Викладене дає підстави вважати, що положення частини четвертої статті 12 Закону про судоустрій в частині використання у судах, поряд з державною, регіональних мов і судами мов меншин згідно з Законом про ратифікацію Хартії не відповідають статті 10 Конституції України. Відповідно неконституційною є і частина п'ята статті 12 щодо гарантування державою та забезпечення за рахунок коштів Державного бюджету України використання в судочинстві цих мов.

5. В Україні робляться спроби запровадити в деяких адміністративно-територіальних одиницях (областях, районах, містах) регіональну мову. Зокрема, 6 березня 2006 року Харківська міська рада прийняла рішення № 43/06 «Про російську мову в м. Харкові», яким передбачила надання російській мові статусу регіональної; 5 травня 2006 року Дворічанська районна рада Харківської області прийняла рішення № 1 «Про заходи щодо забезпечення положення Євро-

пейської хартії регіональних мов або мов меншин стосовно російської мови на території району», яким запровадила російську мову як регіональну на території району; 18 травня 2006 року Донецька обласна рада прийняла рішення № 5/1-15 «О создании условий для развития русского языка в Донецкой области», яким надала російській мові статус регіональної; 24 травня 2006 року Дніпропетровська міська рада прийняла рішення № 2/3 «Про заходи щодо забезпечення положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин стосовно російської мови на території міста», у якому передбачила надання російській мові статусу регіональної; 26 травня 2006 року Миколаївська обласна рада прийняла рішення № 10 «Про надання російській мові статусу регіональної на території Миколаївської області»; 26 травня 2006 року Донецька міська рада прийняла рішення «Про використання російської мови в м. Донецьк як регіональної»; 1 червня 2006 року Миколаївська міська рада прийняла рішення № 1/21 «Про надання російській мові статусу регіональної мови»; 5 липня 2006 року Херсонська обласна рада прийняла рішення № 55 «Про надання російській мові статусу регіональної на території Херсонської області».

Зазначені рішення рад скасовані в судовому порядку відповідно постановами Харківського апеляційного суду від 30 листопада 2009 року, Господарського суду Харківської області від 31 березня 2008 року, Ворошиловського районного суду міста Донецьк від 26 січня 2010 року, Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровськ від 20 липня 2006 року, Апеляційного суду Миколаївської області від 13 березня 2007 року, Ворошиловського районного суду міста Донецьк від 14 листопада 2006 року, Одеського апеляційного адміністративного суду від 19 червня 2009 року, Суворівського районного суду міста Херсон від 11 серпня 2006 року.

Суддя Конституційного Суду України

Д. Лилак

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Стецюка П. Б.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,
Кримінально-процесуального кодексу України,
Господарського процесуального кодексу України,
Цивільного процесуального кодексу України,
Кодексу адміністративного судочинства України

На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за необхідне висловити окрему думку стосовно Рішення Конституційного

Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України від 13 грудня 2011 року № 17-рп/2011 (далі — Рішення).

Суб'єкт права на конституційне подання — 54 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України (далі — Суд) з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України, окремі положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–42, № 43, № 44–45, ст. 529) (далі — Закон), Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції Закону). На думку суб'єкта права на конституційне подання, не відповідають Конституції України, зокрема, положення частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону стосовно того, що у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» в порядку, встановленому процесуальним законом, та що використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України.

У Рішенні Суд правильно акцентував на тому, що «згідно з Конституцією України державною мовою в Україні є українська мова; держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; в Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України; застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом (стаття 10)» (абзац перший підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини). Суд також послався на свою правову позицію, викладену у Рішенні від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування української мови, відповідно до якої «положення Конституції України зобов'язують застосовувати державну — українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, у роботі і в діловодстві; держава відповідно до статті 11 Основного Закону України сприяє розвитку мовної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України; гарантування національним меншинам України права на вільний розвиток, використання і захист їх мов відповідає змістові міжнародних договорів України» (абзац одинадцятий пункту 3, абзаци другий, шостий пункту 4 мотивувальної частини).

Однак зазначений у Рішенні висновок про те, що саме на розвиток цих конституційних засад у статті 12 Закону встановлено загальний порядок застосування мов судочинства та діловодства в судах (абзац третій підпункту 4.1 мотивувальної частини), на мій погляд, є не зовсім правильним, оскільки він може стосуватися тільки перших трьох частин статті 12 Закону. Саме ці норми визначають,

що «1. Судочинство і діловодство в судах України провадиться державною мовою. 2. Суди забезпечують рівність прав громадян у судовому процесі за мовною ознакою. 3. Суди використовують державну мову в процесі судочинства та гарантують право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють».

У четвертій і п'ятій частинах статті 12 Закону вказано таке:

«4. У судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» в порядку, встановленому процесуальним законом. 5. Використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України». І тут очевидним є те, що значення словосполучень (висловів) «у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин» та «використання в судочинстві регіональних мов або мов меншин» є значно ширшими за значення вислову «гарантоване право громадян на використання ними (підкреслення моє — П. С.) в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють». Іншими словами, за відсутності офіційного тлумачення словосполучень «використання у судах мови», «використання в судочинстві мови», вони можуть сприйматися як такі, що охоплюють весь можливий спектр їх застосування, включаючи і «здійснення судами судочинства» як такого.

При цьому, посилання у частині четвертій статті 12 Закону на те, що використання цих мов у судах має відбуватися «в порядку, встановленому процесуальним законом», як на мій погляд, не може бути належною гарантією непорушного становища державної мови як виключної мови судочинства в Україні, оскільки два з чотирьох згаданих у Рішенні процесуальних законів містять далеко неоднозначні положення в цьому плані. Так, у статті 3 Господарського процесуального кодексу України йдеться про те, що «мова судочинства визначається статтею 21 Закону України «Про мови в Українській РСР». Зокрема, у частині другій статті 21 вказаного закону міститься положення, за яким «арбітражне провадження у справах, в яких бере участь сторона, що знаходиться на території іншої союзної республіки, здійснюється російською мовою». Натомість іншим процесуальним законом прямо передбачено, що «судочинство провадиться українською мовою або мовою більшості населення даної місцевості» (частина перша статті 19 Кримінально-процесуального кодексу України).

Визнавши українську мову державною, держава взяла на себе зобов'язання належним чином забезпечувати її всебічний розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України (частини перша, друга статті 10 Конституції України). А це, у роз'ясненні Конституційного Суду України, означає, що «українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом» (пункт 1 резолютивної частини рішення від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування української мови). До таких сфер, безпе-

речно, належить і «діяльність органів судової влади» (абзац другий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 у справі про мову судочинства).

Крім того, прийнявши Рішення, Конституційний Суд України фактично визнав за можливе використання в нормативно-правовій системі України терміна «регіональні мови». Однак, ні встановлений конституцієдавцем інститут правового регулювання мовних відносин в Україні, ні практика його застосування в нашій державі не знають цього явища. Тим більше, що сам термін «регіональні мови» з правової точки зору належить до групи юридично невизначених, про що свідчить, насамперед, текст Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, окремі положення якої ратифіковано Законом України від 15 травня 2003 року № 802-IV. На це у свій час звертали увагу Міністерство юстиції України у юридичному висновку щодо рішень деяких органів місцевого самоврядування (Харківської міської ради, Севастопольської міської ради і Луганської обласної ради) стосовно статусу та порядку застосування російської мови в межах міста Харкова, міста Севастополя і Луганської області (10.05.2006) та Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права під час ухвалення нею «Проекту нової редакції офіційного перекладу на українську мову Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» (11.07.2006).

Отже, Конституційний Суд України, безпосереднім завданням якого є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій її території (стаття 2 Закону України «Про Конституційний Суд України»), виходячи зі змісту статей 10, 11 Конституції України та враховуючи свої правові позиції, висловлені у рішеннях від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування української мови, від 20 грудня 2007 року № 13-рп/2007 у справі про розповсюдження іноземних фільмів та від 22 квітня 2008 року № 8-рп/2008 у справі про мову судочинства, на мою думку, мав би визнати неконституційними положення частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI.

Суддя Конституційного Суду України

П. Стецюк

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Шишкіна В. І.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,
Кримінально-процесуального кодексу України,
Господарського процесуального кодексу України,
Цивільного процесуального кодексу України,
Кодексу адміністративного судочинства України

Конституційний Суд України Рішенням від 13 грудня 2011 року № 17-рп/2011 (далі — Рішення) визнав такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення:

— частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI, згідно з якими допускається використання в судах, поряд з державною, регіональних мов або мов меншин;

— статті 400¹⁸ Кримінально-процесуального кодексу України, статті 111²¹ Господарського процесуального кодексу України, статті 240 Кодексу адміністративного судочинства України та статті 360 Цивільного процесуального кодексу України, якими передбачено підстави і порядок вирішення питання про допуск вищим спеціалізованим судом справ до її провадження у Верховному Суді України.

Керуючись статтею 64 Закону України «Про Конституційний Суд України», висловлюю окрему думку щодо наведених позицій Конституційного Суду України.

1. Визначаючи такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI (далі — Закон), згідно з якими у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин, Конституційний Суд України в Рішенні допустив методологічні і правові хиби, не застосувавши фактично телеологічного методу аналізу, який є найбільш доцільним для трактування положень Конституції України.

1.1. Основний Закон України є програмним документом, якому надано юридичну форму, де цілі мають першочергове значення. Аналіз конституційних положень неможливий без урахування їх цільової спрямованості, тому основним напрямом телеологічного способу оцінки та трактування є пошук сенсу нормативних приписів, зважаючи на цілі і результат від їх застосування.

Згідно з Конституцією України як державоутворюючого акта Українського народу державною мовою в Україні є українська мова; держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України (частини перша, друга статті 10). Зазначена стаття Конституції України міститься у розділі I «Загальні засади», положення якого

встановлюють стрижневі елементи суспільного ладу Українського народу і конституційного устрою Української держави, тобто доктринальні положення державотворення.

У вказаному розділі переважно акумульовано не формально-позитивістські норми, а норми-цілі, норми-доктрини, норми-принципи, норми-підвалини для становлення та існування Української держави, саме тому вони мають додатковий захист від можливої їх корекції — більш складну, у порівнянні з нормами інших розділів, процедуру внесення до них змін. Статус державної мови можна розглядати у двох основних значеннях: як індивідуальне природне право мовного носія, коли мова є засобом (механізмом) суспільної комунікації взагалі, і як спільне природне право відповідного етносу, завдяки чому державне утворення ідентифікується з титульною нацією. В останньому значенні державна мова набуває статусу одного із елементів конституційного правопорядку. У такому випадку функціонування мови як державної виконує природне, суспільно значуще завдання, яке спрямоване на становлення й існування держави Українського народу.

Введенням у конституційно-правове поле України як країни з поліетнічним складом населення припису про функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя на всій території України законодавець визначив її специфічну роль, зокрема пов'язавши різноаспектну діяльність держави як суспільного регулятора із обов'язком послуговуватися уніфікованим мовним засобом суспільної комунікації — українською мовою. Водночас це є демонстрацією ототожнювання державного утворення України з титульною українською нацією.

За частиною другою статті 10 Конституції України українська мова має виконувати відповідну державотворчу, на відміну від інших мов, функцію, а отже, бути в постійній дії і максимально працювати у всіх сферах суспільного життя, відіграючи певну роль.

Зазначене вказує на підстави для виокремлення української мови із сукупності інших національних мов, якими громадяни України можуть користуватися у повсякденному житті, і для набуття нею обов'язкового загальнозживаного статусу. Таке твердження не є приниженням або ігноруванням положень частини третьої статті 10 Конституції України про гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України, оскільки в частинах першій, другій, третій цієї статті закладено різні завдання і призначення, які не можна змішувати, а отже, й помилково протиставляти одну одній або шукати прояви запрограмованого конфлікту.

До того ж, якщо за приписом частини другої статті 3 Конституції України держава відповідає перед людиною за свою діяльність, то вона має відповідати й за повноправне функціонування української мови, носіями якої є громадяни титульної нації.

1.2. Згідно зі статтею 2 Закону України «Про Конституційний Суд України» завданням Конституційного Суду України є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України. Саме тому зміст рішень Конституційного Суду України і його правові позиції мають бути спрямовані на неухильне дотримання духу і букви нормативних положень Конституції України і

її державотворчої доктрини, відображеної у тексті преамбули. Це стосується, зокрема, статусу і ролі української мови як мови державоутворюючої нації.

Конституційний Суд України у пункті 3 мотивувальної частини Рішення від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 заклав концептуально-правові позиції, за якими:

- під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя (абзац перший);

- Конституцією України статус державної мови надано українській мові (частина перша статті 10), що повністю відповідає державотворчій ролі української нації, що зазначена в преамбулі Конституції України, нації, яка історично проживає на території України, складає абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі (абзац другий);

- положення про українську мову як державну міститься у розділі I «Загальні засади» Конституції України, який закріплює основи конституційного ладу в Україні; поняття державної мови є складовою більш широкого за змістом та обсягом конституційного поняття «конституційний лад» (абзац третій);

- застосування української мови як державної унормовується шляхом конституційного та законодавчого закріплення (абзац десятий);

- публічними сферами, в яких застосовується державна мова, охоплюються насамперед сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо); до сфер застосування державної мови можуть бути віднесені також інші сфери, які відповідно до частини п'ятої статті 10 та пункту 4 частини першої статті 92 Конституції України визначаються законами (абзац четвертий);

- до них, зокрема, належать: розгляд звернень громадян, діяльність Збройних Сил України; видання друкованої продукції, призначеної для службового та ужиткового користування, що розповсюджується через державні підприємства, установи і організації (бланки, форми, квитанції, квитки, посвідчення, дипломи тощо), висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації, оформлення митних документів тощо (перше речення абзацу п'ятого);

- володіння державною мовою є обов'язковою умовою для прийняття до громадянства України і для службових осіб державних органів, установ і організацій (друге, третє речення абзацу п'ятого);

- законодавчо визначеним є також питання про застосування української мови та інших мов у навчальному процесі в державних навчальних закладах України (абзаци шостий, сьомий);

- положення Конституції України зобов'язують застосовувати державну — українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, в роботі і в діловодстві тощо органів державної влади, представницького та інших органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України (абзац одинадцятий).

Значення вказаних приписів Конституційного Суду України є неминучим. Вони повинні керуватися, зокрема: законодавчий орган при прийнятті законів та інших правових актів; державні органи і посадовці в їх нормотворенні; суди при постановленні судових рішень.

Крім того, відповідно до статті 6 Закону України «Про основи національної безпеки» від 19 червня 2003 року № 964-IV одним із пріоритетів національних інтересів України є забезпечення розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Змінювання меж функціонування державної мови є змінюванням конституційного ладу України, а це право згідно з частиною третьою статті 5 Конституції України належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органом або посадовими особами.

Викладена мотивація могла бути обґрунтована для визнання неконституційними положень частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону відповідно до частин першої, другої статті 10 Конституції України.

1.3. Конституційний Суд України мав підстави проаналізувати оспорювані положення статті 12 Закону також з позиції їх відповідності таким елементам верховенства права (частина третя статті 8 Основного Закону України), як правова визначеність і правова впевненість, оскільки незрозумілими є кілька її положень.

Як розуміти припис «можуть використовуватися»? Це означає, що ведення судового процесу можна здійснювати не українською, а іншою мовою, тобто має відбутися заміна обов'язково-функціонального статусу державної мови на іншу мову, чи це лише право на використання іншої мови учасником процесу за допомогою перекладача, чи це розміщення в приміщенні суду додатково іншою мовою інформації про різноаспектну діяльність суду, зокрема з метою доступу до адміністративних послуг, чи це спілкування зі службовцями суду тощо?

Що стосується процедури ведення судового процесу (провадження), то в процесуальних кодексах законодавець вживає дієслова «здійснюється» або «провадиться» (стаття 15 КАС України, стаття 7 ЦПК України, стаття 19 КПК України), оскільки їх значення найбільш наближене до терміна «функціонування», тому за провадження нового терміна «використовуватися» до такої діяльності без додаткової конкретизації є незрозумілим і потенційно несе в собі загрозу витіснення із судочинства державної української мови.

Незрозумілим для правозастосування є також термін «регіональні мови». Що це означає практично в Україні, які мови можна назвати цим терміном, не змішуючи його з терміном «мови національних меншин»? Законодавець, зазначаючи у частинах четвертій, п'ятій статті 12 Закону можливість використання в судочинстві регіональних мов, формально послався на Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» (далі — Закон про ратифікацію), не взявши до уваги його зміст. Верховна Рада України четвертого скликання ухвалила цей закон 15 травня 2003 року із застережувальними нормами, завдяки яким взагалі виключається можливість використання в українському законодавстві терміна «регіональної мови». Так, у статті 2 Закону про ратифікацію чітко зазначено, що положення Європейської хартії регіональних мов

або мов меншин (далі — Хартія) застосовується лише до мов національних меншин в Україні, які визначені у вичерпному переліку — білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської. Такий припис вказаного закону виключає застосування положень Хартії до будь-яких інших, крім зазначених у переліку, мов національних меншин, а тим більше незрозумілого терміна «регіональної мови».

До того ж у статті 3 Закону про ратифікацію вказано, стосовно яких норм Хартії Україна бере на себе зобов'язання. Зокрема, не взято Україною зобов'язань щодо частини III (статті 8–14) Хартії, у тому числі стосовно й статті 9 «Судова влада». Однак, ідучи назустріч демократичному праву національних меншин на розвиток і використання національних мов, Українська держава відповідно до положень статті 4 Закону про ратифікацію, не беручи зобов'язань, погодилася лише поширити на свою територію дію окремих положень статті 9 Хартії, проте таке поширення стосується не ведення судового процесу мовою національних меншин, а лише права на виступ у суді іншою мовою з допомогою перекладача, заявлення клопотання, надання суду доказів і відповідних документів мовою оригіналу, отримання судового рішення в перекладі на мову, яку сторона процесу зрозуміє тощо (таке право забезпечується на підставі чинних і деталізованих положень процесуальних кодексів без замаху на функціональну роль української мови).

Ратифіковані Україною положення Хартії не передбачали поширення застосування мов національних меншин, а тим більше «регіональних мов», на ведення судового процесу. Таким чином, в частинах четвертій, п'ятій статті 12 Закону законодавець порушив положення Конституції України і вийшов за межі Закону про ратифікацію.

Крім того, у статті 5 Закону про ратифікацію зазначено, що «при застосуванні положень Хартії заходи, спрямовані на утвердження української мови як державної, її розвиток і функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України, не вважаються такими, що перешкоджають чи створюють загрозу збереженню або розвитку мов, на які відповідно до статті 2 цього Закону поширюється положення Хартії». Такий нормативний припис підтверджує, що у певних сферах суспільства українська мова функціонує у повному обсязі і не може бути обмеженою у застосуванні.

Незрозумілим у частинах четвертій, п'ятій статті 12 Закону є термінологічне словосполучення «мов меншин». У частині третій статті 10 Конституції України йдеться про мови національних меншин, а в її статті 11 додатково ще й про розвиток мовної самобутності корінних народів. То які ж меншини мав на увазі в Законі законодавець? Незрозуміло! На термінологію міжнародно-правових документів треба дивитися через призму поняттєвого правового апарату Основного Закону України.

Викладене вказує на правову невизначеність і правову невпевненість приписів частин четвертої, п'ятої статті 12 Закону, що є підставою для визнання їх неконституційними відповідно до положень частини першої статті 8 Конституції України.

2. Конституційний Суд України неодноразово під різним кутом розглядав питання, пов'язані з приписом частини третьої статті 22 Конституції України, що

при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, тобто тих прав і свобод, які людина і громадянин мали на підставі раніше діючих законів, що не суперечили Основному Закону України (рішення Конституційного Суду України від 6 липня 1999 року № 8-рп/99, від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 17 березня 2004 року № 7-рп/2004, від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004, від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005, від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007, від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009, від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010, від 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 тощо). Поступово складалася і удосконалювалася відповідна правова позиція, за якою «звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістовних характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права. Звуження обсягу прав і свобод — це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики» (абзац шостий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

У Рішенні від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 (справа щодо предмета і змісту закону про Державний бюджет України) Конституційний Суд України підкреслив, що звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку (абзац третій підпункту 7.1 пункту 7 мотивувальної частини).

У Рішенні від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009 Конституційний Суд України, вказуючи на недопустимість звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод, що об'єктивно призведе до погіршення становища особи в суспільстві через обмеження прав і свобод, зробив концептуальне застереження органам державної влади про те, що невиконання державою своїх зобов'язань призводить до порушення принципів соціальної, правової держави, ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави (абзац п'ятий пункту 5 мотивувальної частини).

Вказане стосується також сфери прав, які пов'язані із доступом до правосуддя, зокрема процесуальних прав сторін судового процесу. Конституційний Суд України в Рішенні від 9 вересня 2010 року № 19-рп/2010, визнаючи неконституційними внесення певних змін до КАС України і ЦПК України, констатував, що законодавець звужив раніше встановлені законом процесуальні права та гарантії особи, а механізм судового захисту її прав став менш ефективним і доступним (абзац сьомий, підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини).

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI (розділ XII «Прикінцеві положення») було внесено однопорядкові зміни до всіх чотирьох процесуальних кодексів України шляхом введення нових глав з однаковою назвою — «Перегляд судових рішень Верховним Судом України» і однаковою змістовою концепцією. Відповідно до цих новацій запроваджено новий порядок допуску до відкриття провадження у Верховному Суді України у справах за заявою про перегляд судового рішення, постановленого в судах першої, апеляційної, касаційної інстанцій.

За цим порядком особа, яка має право на таке звернення, подає заяву до Верховного Суду України про перегляд судового рішення через відповідний за галузевою спеціалізацією вищий суд. Питання про допуск справи до провадження вирішує колегія у складі п'яти суддів такого суду (стаття 111²¹ ГПК України, стаття 240 КАС України, стаття 400¹⁸ КПК України, стаття 360 ЦПК України). Ухвала про допуск справи до провадження або про відмову у такому допуску на підставі частини першої статті 4⁷ ГПК України, частини першої статті 25 КАС України, частини третьої статті 325, частини другої статті 400¹⁸ КПК України, частини першої статті 19 ЦПК України має бути прийнятою більшістю голосів від складу вказаної колегії, тобто мінімум трьома із п'яти суддів.

Наведені новації звужують зміст раніше існуючого права на доступ до правосуддя у Верховному Суді України. Відповідно до положень статті 239 КАС України в редакції Закону № 2747–VI від 6 липня 2005 року, розділу XII² ГПК України в редакції Закону № 2453–VI від 15 травня 2003 року, глави 3 розділу V ЦПК України в редакції Закону № 1618–IV від 18 березня 2004 року скарги на судові рішення попередніх інстанцій з метою їх перегляду у Верховному Суді України заінтересовані особи подawali безпосередньо до зазначеного суду.

Крім того, ймовірність допуску скарги до провадження підвищувалась законодавчим закріпленням «права меншості», тобто було достатньо, щоб саме у Верховному Суді України за допуск проголосувало три судді із колегії у складі семи суддів, відповідно в його Судовій палаті в адміністративних справах і в Судовій палаті у цивільних справах (частини перша, друга статті 240 КАС України в редакції Закону № 2747–VI від 6 липня 2005 року, частини перша, друга статті 356 ЦПК України в редакції Закону № 1618–IV від 18 березня 2004 року), а в Судовій палаті у господарських справах — один суддя із колегії у складі трьох суддів (стаття 111¹⁷ ГПК України в редакції Закону № 761–IV від 15 травня 2003 року).

У кримінальному судочинстві, до змін у 2010 році, що оспорують автори клопотання, перегляд судових рішень здійснювався відповідно до положень КПК України в редакції Закону № 2670–III від 12 липня 2001 року, які хоча й мали певні відмінності від вказаних норм зазначених процесуальних кодексів, але унормований в них порядок був у межах тієї самої концепції. Варто нагадати, що до утворення у 2010 році Вищого спеціалізованого суду України з цивільних і кримінальних справ Верховний Суд України був установою, яка переглядала одночасно судові рішення з виключних і виняткових обставин після касаційного оскарження та тимчасово судові рішення в касаційному порядку у кримінальних і цивільних справах. З клопотанням про перегляд судових рішень з підстав неправильного застосування кримінального закону та порушення вимог кримінально-процесуального закону, які істотно вплинули на правильність судового рішення (пункт 2 частини першої статті 400⁴ КПК України), заінтересовані особи після касаційного оскарження звертались безпосередньо до Верховного Суду України (частина друга статті 400⁹ КПК України). Таке клопотання вважалось допущеним до перегляду за наявності подання, підписаного не менше ніж п'ятьма суддями із загальної кількості суддів Верховного Суду України, які мали право здійснювати перегляд судових рішень у кримінальних справах у касаційному порядку (частина друга статті 400⁷, частина п'ята статті 400⁹ КПК України), а це були судді Судової палати з кримінальних справ і військової колегії (разом понад 50 суддів).

В аспекті викладеного дивує посилання на рішення Європейського суду з прав людини від 21 лютого 1975 року у справі «Голдер проти Великої Британії» як обґрунтування позиції Конституційного Суду України (абзац третій підпункту 6.2 пункту 6 мотивувальної частини Рішення) щодо конституційності вказаних новацій. Якраз навпаки, Європейський суд з прав людини у своєму рішенні зазначив, що пункт 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стосується невід'ємного права особи на доступ до правосуддя, а отримання спеціальних дозволів за зверненням до суду є прямим порушенням права доступу до суду (пункти 35, 36, 40). Крім того, позицію Європейського суду з прав людини стосовно доступності до правосуддя було значно розвинуто у його наступних рішеннях. Встановлення українським законодавством нового порядку подання звернень до Верховного Суду України через відповідний вищий спеціалізований суд, який фактично стає «судом у власній справі», є процедурою спеціального доступу.

Вказане дає можливість констатувати, що Верховна Рада України, вносячи зміни до процесуальних кодексів України на підставі розділу XII «Прикінцеві положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», значно звузила раніше існуючі процесуальні права осіб, заінтересованих у результатах судового рішення, стосовно доступності до відкриття провадження у Верховному Суді України з метою перегляду судових рішень, звузивши тим самим механізм судового захисту, який став менш ефективним і доступним, що суперечить приписам частини третьої статті 22 Конституції України.

Отже, Конституційний Суд України мав підстави визнати наведені положення неконституційними.

Суддя Конституційного Суду України

В. Шишкін

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням Верховного Суду України
щодо офіційного тлумачення поняття «щомісячне довічне грошове
утримання», що міститься у підпункті «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1
статті 165 Податкового кодексу України

м. Київ
14 грудня 2011 року
№ 18-рп/2011

Справа № 1-33/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуєчого,

Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича — доповідача,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Верховного Суду України щодо офіційного тлумачення поняття «щомісячне довічне грошове утримання», що міститься у підпункті «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Верховного Суду України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційному тлумаченні зазначеного поняття, що міститься у Податковому кодексі України.

Заслухавши суддю-доповідача Гультая М. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Верховний Суд України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення поняття «щомісячне довічне грошове утримання», що міститься у підпункті «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України (далі — Кодекс).

Відповідно до підпункту «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Кодексу до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку не включаються такі доходи, як «сума пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, отримуваних платником податку з Пенсійного фонду України чи бюджету згідно із законом, а також з іноземних джерел, якщо згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, такі пенсії не підлягають оподаткуванню чи оподатковуються в країні їх виплати».

Практичну необхідність в офіційному тлумаченні Верховний Суд України обґрунтовує неоднозначним застосуванням податкового законодавства України

в частині оподаткування щомісячного грошового утримання суддів, які мають право на відставку і продовжують працювати на посаді судді.

2. Свої позиції стосовно предмета конституційного подання висловили Голова Верховної Ради України, Кабінет Міністрів України, віце-прем'єр-міністр України — Міністр соціальної політики України, Міністерство юстиції України, Вищий адміністративний суд України, Вищий господарський суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України, Рада суддів України, науковці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національного університету «Одеська юридична академія».

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з такого.

3.1. Україна є соціальною, правовою державою; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України та повинні відповідати їй; норми Конституції України є нормами прямої дії (стаття 1, частини друга, третя статті 8 Основного Закону України).

За частиною першою статті 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними згідно із законом; судову владу реалізують професійні судді (частини перша, друга статті 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453–VI з наступними змінами (далі — Закон).

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України статус суддів визначається виключно законами України. Незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України (частина перша статті 126 Основного Закону України).

Гарантії незалежності суддів закріплені, зокрема, у частині четвертій статті 47 Закону, згідно з якою незалежність судді забезпечується окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом, належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді (пункти 7, 8).

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, а також фізичні і юридичні особи та їх об'єднання зобов'язані поважати незалежність судді і не посягати на неї; при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу визначених Конституцією України гарантій незалежності судді (частини п'ята, шоста статті 47 Закону).

Конституційний Суд України зазначав, що невід'ємною складовою статусу суддів є їх незалежність, яка забезпечується, у тому числі, гарантуванням фінан-

сування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту (підпункт 1.1 пункту 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004).

Про необхідність додержання незалежності судових органів та суддів наголошено у таких міжнародно-правових актах, як Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН 40/32 від 29 листопада 1985 року та 40/146 від 13 грудня 1985 року, Процедури ефективного здійснення Основних принципів незалежності судових органів, затверджені 24 травня 1989 року Резолюцією 1989/60 Економічної і Соціальної Ради ООН, Європейська хартія про закон про статус суддів від 10 липня 1998 року (далі — Хартія), Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам — членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року № 12 (2010) та додаток до неї. У цьому додатку визначено, що оплата праці суддів повинна відповідати їх професії та виконуваним обов'язкам, а також бути достатньою, щоб захистити їх від дії стимулів, через які можна впливати на їхні рішення; мають існувати гарантії збереження належної оплати праці на випадок хвороби, відпустки по догляду за дитиною, а також гарантії виплат у зв'язку з виходом на пенсію, які мають відповідати попередньому рівню оплати їх праці; для захисту оплати праці суддів від зменшення слід прийняти спеціальні законодавчі положення (пункт 54 розділу VI).

Хартією передбачено, що рівень винагороди може залежати від стажу, характеру обов'язків, виконання яких доручається професійним суддям, і від важливості покладених на них завдань (пункт 6.2).

3.2. Згідно зі статтею 51 Закону суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього закону призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі; судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

Як вбачається зі змісту Закону, у ньому розрізняється правове становище судді, який здійснює правосуддя, та судді у відставці. У статті 138 Закону передбачено підстави набуття суддею у відставці права на пенсію або на щомісячне довічне грошове утримання.

Положення частин першої, другої, третьої, четвертої статті 44 Закону України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року № 2862–XII з наступними змінами, Закон, Постанова Кабінету Міністрів України «Про оплату праці та щомісячне грошове утримання суддів» від 3 вересня 2005 року № 865 з наступними змінами містять приписи щодо винагороди, матеріального і соціального забезпечення суддів, в тому числі щомісячного грошового утримання.

Особливість щомісячного грошового утримання судді полягає в тому, що воно не належить до суддівської винагороди і тому не є складовою заробітної плати судді. Виходячи з системного аналізу положень Закону це утримання є самостійною гарантією незалежності судді та складовою його правового статусу.

Щомісячне грошове утримання судді, який, маючи право на відставку, продовжує працювати на посаді судді, встановлюється у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків щодо здійснення незалежного, неупередженого та справедливого правосуддя, а щомісячне довічне грошове утримання судді у відставці є належним утриманням цього судді після припинення виконання ним своїх професійних обов'язків та особливою формою його соціального забезпечення.

Зазначене узгоджується з правовою позицією Конституційного Суду України, за якою щомісячне довічне грошове утримання є гарантованою державою щомісячною звільненою від сплати податків грошовою виплатою, що слугує забезпеченню належного утримання судді, в тому числі після звільнення від виконання обов'язків судді (абзац п'ятий пункту 7 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005; абзац третій підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007).

Кодексом передбачено такий об'єкт оподаткування, як загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, у тому числі заробітна плата, та встановлено винятки з оподатковуваних доходів фізичних осіб. Одним з доходів, що не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподаткованого доходу і не підлягають оподаткуванню, є щомісячне довічне грошове утримання (підпункт «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Кодексу).

Аналіз наведених положень Кодексу, Закону та зазначеної позиції Конституційного Суду України дає підстави для висновку, що правова природа щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці та щомісячного грошового утримання працюючого судді є однаковою, а самі ці поняття — однорідними та взаємопов'язаними. Щомісячне грошове утримання ідентичне щомісячному довічному грошовому утриманню та є звільненою від оподаткування виплатою.

3.3. Відповідно до частини першої статті 130 Конституції України у Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів. Як зазначив Конституційний Суд України у Рішенні від 11 березня 2010 року № 7-рп/2010, окреме фінансування кожного суду загальної юрисдикції та Конституційного Суду України забезпечує умови для конституційних гарантій їх самостійності та незалежності суддів при здійсненні правосуддя, оскільки унеможливорює негативний вплив на них через механізми виділення та розподілення належних їм відповідно до закону коштів Державного бюджету України; таке фінансування повинне забезпечуватися державою виключно за рахунок коштів Державного бюджету України (абзац третій підпункту 3.3 пункту 3 мотивувальної частини, абзац другий пункту 1 резолютивної частини).

Фінансування судів включає також фінансування діяльності суддів, яке повинне забезпечуватися державою виключно з Державного бюджету України. За частиною п'ятою статті 138 Закону щомісячне довічне грошове утримання судді у відставці виплачується органами Пенсійного фонду України за рахунок коштів Державного бюджету України.

Отже, відмінність щомісячного грошового утримання працюючого судді від щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці полягає у тому, що судді, які мають право на відставку та продовжують працювати на посаді судді,

цю виплату одержують виключно з Державного бюджету України, а судді у відставці — з Пенсійного фонду України за рахунок коштів Державного бюджету України (частина п'ята статті 138 Закону).

Пенсійний фонд України є уповноваженим державою органом, зокрема, щодо виплати щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці (абзац восьмий підпункту 5 пункту 4 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого Указом Президента України «Про Положення про Пенсійний фонд України» від 6 квітня 2011 року № 384).

Таким чином, поняття «щомісячне довічне грошове утримання» означає неоподатковану грошову виплату як судді, який, маючи право на відставку, продовжує працювати на посаді судді і одержує її з Державного бюджету України у вигляді щомісячного грошового утримання, так і судді у відставці, який одержує її з Пенсійного фонду України за рахунок коштів Державного бюджету України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 66, 67, 69, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного подання поняття «щомісячне довічне грошове утримання», що міститься у підпункті «е» підпункту 165.1.1 пункту 165.1 статті 165 Податкового кодексу України, в системному зв'язку з положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI з наступними змінами означає неоподатковану грошову виплату як судді, який, маючи право на відставку, продовжує працювати на посаді судді та одержує її з Державного бюджету України у вигляді щомісячного грошового утримання, що є складовою правового статусу судді і однією з гарантій його незалежності, так і судді у відставці, який одержує таку виплату з Пенсійного фонду України за рахунок коштів Державного бюджету України.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court dated December 14, 2011 No. 18-rp/2011 in the case upon the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine concerning official interpretation of the notion «monthly lifetime allowance» stipulated in sub-item «e» item 165.1.1 Article 165 of the Tax Code of Ukraine*

Subject of the right to constitutional petition — the Supreme Court of Ukraine — applied to the Constitutional Court with a petition to provide official interpretation of

the notion «monthly lifetime allowance» stipulated in sub-item «e» item 165.1.1 of Article 165 of the Tax Code of Ukraine (hereinafter referred to as «the Code»).

Pursuant to the constitutional principles of division of power, the judicial power in Ukraine is executed by independent and impartial courts which are created according to law; the judicial power is realised by professional judges (Articles 1.1, 1.2 of the Law «On Judicial System and Status of Judges» dated July 7, 2010 No. 2453-VI as amended (hereinafter referred to as «the Law»).

According to Article 51 of the Law a judge is a citizen of Ukraine who pursuant to the Constitution and this law is appointed or elected a judge, holds an office of a judge in one of the courts in Ukraine and executes justice on the professional base; judges in Ukraine have a single status regardless of the position of the court in the system of courts of general jurisdiction or a administrative office which a judge holds in court.

As it is seen from the content of the Law, legal positions of a judge who executes justice and a former judge are differentiated. Article 138 of the Law envisages grounds for a former judge to obtain a right to pension or monthly lifetime allowance.

The specific feature of monthly lifetime allowance of a judge is that it is not included to judge's remuneration and thus its not a component of a judge's salary. Proceeding from the system analysis of the provisions of the Law this allowance is an independent guarantee of independence of judges and a component of his or her legal status.

Monthly lifetime allowance of a judge who has a right to retirement but keeps working as a judge is established with regard to performance of his or her duties on execution of independent, impartial and fair justice, and monthly lifetime allowance of a former judge is a proper maintenance of this judge after he or she terminated performance of the professional duties and a special form of social protection.

The abovementioned conforms to the legal position of the Constitutional Court according to which monthly lifetime allowance is a monthly non-taxable allowance which ensures proper maintenance of judges, including after their retirement (paragraph 5 item 7 of the motivation part of the Decision dated October 11, 2005 No. 8-rp/2005; paragraph 3 item 3.3 of the motivation part of the Decision dated June 18, 2007 No. 4-rp/2007).

Analysis of the mentioned provisions of the Code, the Law and the Constitutional Court's position gives grounds to conclude that the legal nature of monthly lifetime allowance of a former judge and monthly allowance of an acting judge is the same and these notions by themselves are similar and interrelated. Monthly allowance is identical to monthly lifetime allowance and is tax free.

According to Article 130.1 of the Constitution expenditures for the maintenance of courts are allocated separately in the State Budget of Ukraine. Financing of courts also includes financing of activities of judges which shall be provided exclusively from the State Budget of Ukraine. Pursuant to Article 138.5 of the Law monthly lifetime allowance of a former judge is paid by bodies of the Pension Fund of Ukraine at the expense of the State Budget of Ukraine.

Thus, the difference between monthly allowance of an acting judge and monthly lifetime allowance of a former judge is that judges who have a right to retirement and

keep working as a judge receive this allowance exclusively from the State Budget of Ukraine, while former judges — from the Pension Fund of Ukraine at the expense of funds of the State Budget of Ukraine (Article 138.5 of the Law).

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held that within the context of the constitutional petition the notion «monthly lifetime allowance» stipulated in sub-item «e» item 165.1.1 of Article 165 of the Tax Code of Ukraine in system connection with the provisions of the Law «On Judicial System and Status of Judges» dated July 7, 2010 No. 2453-VI as amended means nontaxable allowance for both judges who have a right to retirement but keep holding an office of a judge and receive it from the State Budget of Ukraine in the form of monthly allowance which is a component of the legal status of a judge and one of guarantees of his or her independence, and former judges who receive such allowance from the Pension Fund of Ukraine at the expense of the State Budget of Ukraine.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним зверненням громадянина
Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення
положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої
статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного
судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої
статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України
та конституційним поданням Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення
положень статей 97, 110, 234, 236 Кримінально-процесуального
кодексу України, статей 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства
України в аспекті статті 55 Конституції України
(справа про оскарження бездіяльності суб'єктів владних повноважень
щодо заяв про злочини)

м. Київ
14 грудня 2011 року
№ 19-рп/2011

Справа № 1-29/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,

Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України та конституційним поданням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті статті 55 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41, 42, 43 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне звернення громадянина Осетрова С. В. та конституційне подання Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236 Кримінально-процесуального кодексу України та статей 2, 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті статті 55 Конституції України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтями 93, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність неоднозначного застосування судами України положень названих статей Кодексу адміністративного судочинства України, Кримінально-процесуального кодексу України та практична необхідність у їх роз'ясненні.

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Осетров С. В. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини другої статті 55 Кон-

ституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України), частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК України) в аспекті таких питань:

— чи гарантується кожному право на оскарження в суді будь-яких рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень на підставі статті 55 Основного Закону України, чи Конституцією України надано право оскаржувати в суді не будь-які, а лише певні категорії їхніх рішень, дій чи бездіяльності;

— у якому судовому провадженні (адміністративному чи кримінальному) повинні вирішуватися справи за скаргами фізичної особи, яка не є учасником кримінального судочинства, але повідомила про вчинення злочину, якщо ця особа просить визнати протиправною бездіяльність суб'єкта владних повноважень, який не прийняв жодного з рішень, передбачених статтею 97 КПК України.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень автор клопотання обґрунтовує неоднозначним їх застосуванням за однакових обставин судами загальної юрисдикції під час розгляду скарг на бездіяльність прокурора, слідчого, органу дізнання щодо виконання вимог статті 97 КПК України стосовно реагування на заяви і повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини. На підтвердження цього Осетров С. В. посилається на відповідні судові рішення.

2. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236 КПК України, статей 3, 4, 17 КАС України в аспекті статті 55 Конституції України та роз'яснити:

— за правилами якого виду судової юрисдикції (кримінальної чи адміністративної) підлягають розгляду заяви, предметом оскарження в яких є бездіяльність органів дізнання, слідства та прокуратури, що полягала у неприйнятті належного процесуального рішення за заявами чи повідомленнями про злочини;

— яким є порядок розгляду судами цієї категорії скарг, якщо така процедура безпосередньо не передбачена в процесуальних кодексах, зокрема в КПК України.

Суб'єкт права на конституційне подання мотивує своє клопотання практичною необхідністю у роз'ясненні вказаних положень кодексів у зв'язку з неоднозначним їх застосуванням судами загальної юрисдикції під час розгляду скарг на бездіяльність прокурора, слідчого, органу дізнання, яка полягала у невиконанні вимог статті 97 КПК України щодо реагування на заяви і повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини, посилаючись на відповідні рішення судів загальної юрисдикції.

3. Свої позиції стосовно питань, поставлених у конституційному зверненні, висловили науковці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського державного університету внутрішніх справ, Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», фахівці Центру політико-правових реформ.

4. Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені в конституційному зверненні і конституційному поданні, виходить з такого.

4.1. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (частина друга статті 3 Конституції України). Для здійснення такої діяльності органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи наділені публічною владою, тобто мають реальну можливість на підставі повноважень, встановлених Конституцією і законами України, приймати рішення чи вчиняти певні дії. Особа, стосовно якої суб'єкт владних повноважень прийняв рішення, вчинив дію чи допустив бездіяльність, має право на захист.

Утвердження правової держави, відповідно до приписів статті 1, другого речення частини третьої статті 8, статті 55 Основного Закону України, полягає, зокрема, у гарантуванні кожному судового захисту прав і свобод, а також у запровадженні механізму такого захисту. Конституційний Суд України у своїх рішеннях послідовно підкреслював значущість положень статті 55 Конституції України щодо захисту кожним у судовому порядку своїх прав і свобод від будь-яких рішень, дій чи бездіяльності органів влади, посадових і службових осіб, а також стосовно неможливості відмови у правосудді (пункт 1 резолютивної частини Рішення від 25 листопада 1997 року № 6-зп, пункт 1 резолютивної частини Рішення від 25 грудня 1997 року № 9-зп).

Відносини, що виникають між фізичною чи юридичною особою і представниками органів влади під час здійснення ними владних повноважень, є публічно-правовими і поділяються, зокрема, на правовідносини у сфері управлінської діяльності та правовідносини у сфері охорони прав і свобод людини і громадянина, а також суспільства від злочинних посягань. Діяльність органів влади, у тому числі судів, щодо вирішення спорів, які виникають у публічно-правових відносинах, регламентується відповідними правовими актами.

4.2. Рішення, прийняті суб'єктами владних повноважень, дії, вчинені ними під час здійснення управлінських функцій, а також невиконання повноважень, встановлених законодавством (бездіяльність), можуть бути оскаржені до суду відповідно до частин першої, другої статті 55 Конституції України. Для реалізації кожним конституційного права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності вказаних суб'єктів у сфері управлінської діяльності в Україні утворено систему адміністративних судів.

Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень (частина перша статті 2 КАС України). До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження (частина друга статті 2 КАС України). Вичерпний перелік публічно-право-

вих справ, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів, визначено в частині третій статті 17 КАС України, а саме справи: що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України; які належить вирішувати в порядку кримінального судочинства; про накладення адміністративних стягнень; щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян віднесені до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції (пункти 1, 2, 3, 4).

Отже, КАС України регламентує порядок розгляду не всіх публічно-правових спорів, а лише тих, які виникають у результаті здійснення суб'єктом владних повноважень управлінських функцій і розгляд яких безпосередньо не віднесено до підсудності інших судів.

4.3. Завданнями кримінального судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний (стаття 2 КПК України). Положення КПК України регламентують діяльність органів державної влади та їх посадових осіб, яка стосується сфери публічно-правових відносин, що виникають внаслідок злочинних посягань, відповідальність за які встановлено в нормах кримінального права.

За статтею 97 КПК України прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані: приймати заяви і повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини, в тому числі і в справах, які не підлягають їх віданню (частина перша); не пізніше триденного строку прийняти одне з таких рішень: порушити кримінальну справу, відмовити в порушенні кримінальної справи, направити заяву або повідомлення за належністю (частина друга); вжити всіх можливих і необхідних заходів реагування у зв'язку з такими заявами і повідомленнями (частини третя, четверта, п'ята).

У статтях 110, 234, 236 КПК України йдеться про оскарження в суді рішень чи дій органів дізнання, слідчого, прокурора, які вони постановили чи вчинили уже під час провадження у кримінальній справі. Суб'єкти, визначені в цих нормах, є носіями спеціальних владних процесуальних повноважень і тому виконують функції, обумовлені завданнями кримінального судочинства.

Здійснюючи перевірку заяв і повідомлень про злочини, прокурор, слідчий, орган дізнання діють до порушення кримінальної справи, однак вдаються до тих же способів і прийомів, що й під час збирання доказів у кримінальній справі. Отже, правовідносини, що мають місце під час розгляду заяв про злочини, за своєю правовою природою є кримінально-процесуальними. Тому перевірка скарг на рішення, дії чи бездіяльність вказаних суб'єктів владних повноважень має відбуватися у тому ж процесуальному порядку і тим же судом, на який відповідно до закону покладені повноваження щодо перевірки й оцінки доказів у кримінальній справі, тобто судом із розгляду кримінальних справ. До того ж імперативний припис пункту 2 частини третьої статті 17 КАС України виключає юрисдикцію адміністративних судів щодо справ, які належить вирішувати в порядку кримінального судочинства.

Зазначене обумовлює висновок, що компетентним національним судом, до юрисдикції якого належить розгляд скарг щодо прийняття рішень, вчинення дій або допущення бездіяльності суб'єктом владних повноважень стосовно заяв і повідомлень про вчинені або підготовлювані злочини, є суд, який спеціалізується на розгляді кримінальних справ.

5. Конституційним Судом України в Рішенні від 25 листопада 1997 року № 6-зп сформульовано правову позицію, за якою удосконалення законодавства в контексті статті 55 Конституції України має бути поступовою тенденцією, спрямованою на розширення судового захисту прав і свобод людини, зокрема судового контролю за правомірністю і обґрунтованістю рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень (пункт 2 мотивувальної частини). Ця правова позиція кореспондується з положеннями статті 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) щодо ефективного засобу юридичного захисту від порушень, вчинених особами, які здійснюють свої офіційні повноваження. Реалізація права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності вказаних суб'єктів має відповідати також вимозі стосовно доступності правосуддя, про що зазначено у міжнародних правових документах — Загальній декларації прав людини (стаття 8), Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (стаття 14), Конвенції (стаття 6), Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 29 листопада 1985 року (пункт 4).

Комітет Міністрів Ради Європи у Рекомендаціях від 28 червня 1985 року R(85) 11 стосовно положення потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу приписує державам-членам приділяти більше уваги потребам потерпілого на всіх етапах кримінального процесу, а в Рекомендаціях від 12 травня 2004 року Rec(2004) 6 щодо вдосконалення національних засобів правового захисту зазначає, що права та свободи, гарантовані Конвенцією, мають захищатися передусім на національному рівні.

Положення частин другої, третьої статті 110, частин п'ятої, шостої статті 234, частин другої, третьої статті 236 КПК України унормовують судовий розгляд скарг на рішення і дії органів дізнання, слідчого, прокурора, які були прийняті і вчинені в межах уже порушеної кримінальної справи. Однак у статті 97 КПК України визначено діяльність суб'єктів владних повноважень у разі надходження заяв і повідомлень про злочини на стадії, яка передуює порушенню кримінальної справи.

Конституційний Суд України у Рішенні від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001 зазначив, що право на судовий захист належить до основних, невідчужуваних прав і свобод людини і громадянина та відповідно до частини другої статті 64 Конституції України не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (абзац четвертий пункту 3 мотивувальної частини), а недосконалість інституту судового контролю за досудовим слідством не може бути перепорою для оскарження актів, дій чи бездіяльності посадових осіб органів державної влади (абзац шостий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини). Системний аналіз положень КПК України, зокрема тих, які визначають його завдання та унормовують порядок оскарження рішень чи дій суб'єктів владних

кримінально-процесуальних повноважень, дає підстави для висновку про можливість оскарження до суду не тільки рішень і дій прокурора, слідчого, органу дізнання, але й їхньої бездіяльності.

Таким чином, Конституційний Суд України вважає, що з метою реалізації положень статті 55 Конституції України та недопущення обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина у разі оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності прокурора, слідчого, органу дізнання стосовно заяв і повідомлень про вчинені або підготовлювані злочини такі скарги суди повинні розглядати аналогічно до порядку оскарження до суду рішень і дій прокурора, слідчого, органу дізнання, встановленого КПК України.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 51, 62, 63, 66, 67, 69, 70, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного звернення положення частини другої статті 55 Конституції України необхідно розуміти так, що конституційне право на оскарження в суді будь-яких рішень, дій чи бездіяльності всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб гарантовано кожному. Реалізація цього права забезпечується у відповідному виді судочинства і в порядку, визначеному процесуальним законом.

2. Положення статті 97 Кримінально-процесуального кодексу України в аспекті конституційного звернення і конституційного подання та в системному зв'язку з положеннями частини другої статті 55 Конституції України, частини третьої статті 110, частини п'ятої статті 234, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України необхідно розуміти так, що скарги осіб стосовно прийняття рішень, вчинення дій або допущення бездіяльності суб'єктом владних повноважень щодо заяв і повідомлень про вчинені або підготовлювані злочини суди повинні розглядати і вирішувати у кримінальному судочинстві.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court dated December 14, 2011 No. 19-rp/2011 in the case upon the constitutional appeal of citizen Osetrov Serhii*

Volodymyrovych concerning official interpretation of provisions of Article 55.2 of the Constitution, Articles 2.2, 17.3.2 of the Code of Administrative Proceedings, Articles 110.3, 236.2 of the Criminal Procedural Code and the constitutional petition of the High Specialised Court of Ukraine on Civil and Criminal Cases concerning official interpretation of provisions of Articles 97, 110, 234, 236 of the Criminal Procedural Code, Articles 3, 4, 17 of the Code of Administrative Proceedings in the aspect of Article 55 of the Constitution (case on challenging omissions of subjects of authorities regarding claims on crimes)

Pursuant to Articles 55.1, 55.2 of the Constitution decisions adopted by authorities, their actions committed by them while performing managing functions, as well as failure to perform authorities prescribed by the legislation (omission) may be challenged in court. In order to realise the right of everyone to challenge decisions, actions or omissions of the mentioned subjects in the sphere of managing activities a system of administrative courts was established in Ukraine.

In administrative courts one may challenge any decisions, actions or omissions of authorities except cases when the Constitution or laws establish another order of judicial proceedings concerning such decisions, actions or omissions (Article 2.2 of the Code of Administrative Proceedings (hereinafter referred to as «the CAP»).

The CAP of Ukraine does not regulate the order of consideration of all legal public disputes, but only those which arise as the result of authorities performing their managing functions and consideration of which does not belong directly to jurisdiction of other courts.

Provisions of the Criminal Procedural Code (hereinafter referred to as «the CPC») regulate activities of state bodies and their officials which relate to the sphere of legal public relations which arise as the result of criminal attempts, responsibility for which is established within the criminal law.

According to Article 97 of the CPC prosecutor, investigator, body of preliminary investigation or judge is obliged to: accept applications and reports concerning committed or perspective crimes, including cases which do not belong to their jurisdiction (Article 97.1); no later than in three days make one of these decisions: to initiate a criminal case, to refuse to initiate a criminal case, to submit a relevant application or report (Article 97.2); take all possible and necessary measures concerning such applications and reports (Articles 97.3, 97.4, 97.5).

Articles 110, 234, 236 of the CPC stipulate challenge in court decisions or actions of bodies of preliminary investigation, investigator, prosecutor which they committed during proceedings in a criminal case. The subjects provided by these norms are the bearers of special procedural authority and thereby they perform functions specified by the objectives of the criminal jurisdiction.

When checking applications and reports concerning crimes, a prosecutor, investigator, body of preliminary investigation act until a criminal case is initiated, however they use the same means and methods as they do while collecting evidences in criminal case. Thus, legal relations which occur during consideration of applications regarding crimes are criminal procedural legal relations by their nature. That is why checking of applications regarding decisions, actions or omissions of mentioned

authorities shall be executed in the same procedural order and by the same court which is authorised according to legislation to check and to evaluate evidence in a criminal case, i.e. by the criminal court. Moreover, the imperative character of Article 17.3.2 of the CAP excludes the jurisdiction of administrative courts over cases which shall be considered in order of criminal jurisdiction.

Therefore it is concluded that the competent national court which is authorised to consider appeals regarding adoption of decisions, committing actions or omissions by authorities concerning applications and reports on committed and perspective crimes is a court specialised in criminal cases.

System analysis of the CPC provisions, in particular those which define its objective and provide the order of challenging decisions or actions of criminal and procedural authority gives grounds to conclude that it is possible to challenge in court not only decisions and actions of prosecutor, investigator, body of preliminary investigation, but their omissions as well.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. In the aspect of the constitutional appeal the provisions of Article 55.2 of the Constitution shall be understood as reading that the constitutional right to challenge in court decisions, actions or omission of bodies of state power, bodies of local self-government, officials and officers is guaranteed to everyone. Implementation of this right is ensured in relevant type of proceedings in the order prescribed by procedural law.

2. The provisions of Article 97 of the Criminal Procedural Code in the aspect of the constitutional appeal and the constitutional petition and in system connection with the provisions of Article 55.2 of the Constitution, Articles 110.3, 234.5, 236.2 of the Criminal Procedural Code, Articles 2.2, 17.3.2 of the Code of Administrative Proceedings shall be understood as reading that appeals of individuals regarding adoption of decisions, committing actions or omission by authorities concerning appeals and reports on committed or perspective crimes shall be considered and resolved by criminal justice.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України,
53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4
розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України
«Про Державний бюджет України на 2011 рік»

м. К и ї в

26 грудня 2011 року

№ 20-рп/2011

Справа № 1-42/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стрижача Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 23 грудня 2010 року № 2857-VI (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 7–8, ст. 52) з наступними змінами (далі — Закон).

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стали конституційні подання 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єктів права на конституційне подання про неконституційність пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону.

Заслухавши суддю-доповідача Шапталу Н. К. та дослідивши матеріали справи, у тому числі позиції, які висловили Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та праці, Комітет Верховної Ради України з питань бюджету, Міністерство фінансів України, Пенсійний фонд України, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкти права на конституційне подання — 49 народних депутатів України, 53 народних депутати України, 56 народних депутатів України — звернулися до Конституційного Суду України з клопотаннями визнати таким, що не відповідає статтям 1, 3, 6, 8, 16, частині п'ятій статті 17, частині другій статті 19, статтям 21, 22, частині першій статті 43, статтям 46, 48, 58, 64, 75, пункту 3 частини першої статті 85, пунктам 1, 6 частини першої, пункту 1 частини другої статті 92, частинам першій, другій, третій статті 95, статтям 116, 117 Конституції України (є неконституційним), пункт 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону.

Згідно з пунктом 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону у 2011 році норми і положення статей 39, 50, 51, 52, 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», статті 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни», статей 14, 22, 37 та частини третьої статті 43 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України виходячи з наявного фінансового ресурсу бюджету Пенсійного фонду України на 2011 рік.

Народні депутати України вважають, що Верховна Рада України цим Законом надала Кабінету Міністрів України право визначати порядок та розміри соціальних виплат, передбачених названими законами, змінювати розміри соціальних виплат залежно від наявного фінансового ресурсу бюджету Пенсійного фонду України на 2011 рік, чим обмежила конституційні права громадян на соціальний захист.

Автори клопотань також стверджують, що предметом регулювання закону про Державний бюджет України є вичерпний перелік правовідносин, визначений Конституцією України та Бюджетним кодексом України, до якого не входить вирішення питання щодо особливостей застосування інших чинних законодавчих актів.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційних поданнях питання, виходить з такого.

За Основним Законом України Україна є демократична, соціальна, правова держава (стаття 1); права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (частина друга статті 3); в Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21); конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані, при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частина друга, третя статті 22); громадяни мають рівні конституційні права і сво-

боди та є рівними перед законом (частина перша статті 24); громадяни України мають право на соціальний захист (частина перша статті 46); конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (частина перша статті 64).

2.1. Згідно з частиною першою статті 46 Основного Закону України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Із цим конституційним правом громадян кореспондується обов'язок держави щодо його забезпечення.

У Конституції України передбачено гарантії прав громадян на соціальний захист, зокрема такі, як законодавче закріплення основ соціального захисту, форм і видів пенсійного забезпечення (пункт 6 частини першої статті 92), визначення джерел державного соціального забезпечення (частина друга статті 46), контроль за використанням коштів Державного бюджету України (стаття 98).

Розміри соціальних виплат залежать від соціально-економічних можливостей держави, проте мають забезпечувати конституційне право кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, гарантоване статтею 48 Конституції України.

На залежність розмірів соціальних виплат особі від економічних чинників вказав і Конституційний Суд України, зокрема, у Рішенні від 19 червня 2001 року № 9-рп/2001 у справі щодо стажу наукової роботи, зазначивши, що право на пенсію, її розмір та суми виплат можна пов'язувати з фінансовими можливостями держави, з економічною доцільністю, соціально-економічними обставинами у той чи інший період її розвитку, а також з часом ухвалення відповідних нормативно-правових актів.

Крім того, у Рішенні від 8 жовтня 2008 року № 20-рп/2008 у справі про страхові виплати Конституційний Суд України вказав, що види і розміри соціальних послуг та виплат потерпілим, які здійснюються і відшкодовуються Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, встановлюються державою з урахуванням його фінансових можливостей.

Конституційний Суд України, вирішуючи це питання, враховує також положення актів міжнародного права. Так, згідно зі статтею 22 Загальної декларації прав людини розміри соціальних виплат і допомоги встановлюються з урахуванням фінансових можливостей держави. Європейський суд з прав людини у рішенні від 9 жовтня 1979 року у справі «Ейрі проти Ірландії» констатував, що здійснення соціально-економічних прав людини значною мірою залежить від становища в державах, особливо фінансового. Такі положення поширюються й на питання допустимості зменшення соціальних виплат, про що зазначено в рішенні цього суду у справі «Кйартан Асмундсон проти Ісландії» від 12 жовтня 2004 року.

Отже, одним з визначальних елементів у регулюванні суспільних відносин у соціальній сфері є додержання принципу пропорційності між соціальним захистом громадян та фінансовими можливостями держави, а також гарантування права кожного на достатній життєвий рівень.

Конституційний Суд України виходить із того, що додержання конституційних принципів соціальної і правової держави, верховенства права (стаття 1, частина перша статті 8 Основного Закону України) обумовлює здійснення законодавчого регулювання суспільних відносин на засадах справедливості та розмірності з урахуванням обов'язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України.

У рішеннях від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004, від 24 березня 2005 року № 2-рп/2005, від 20 червня 2007 року № 5-рп/2007 Конституційний Суд України сформулював правові позиції стосовно такого елемента принципу верховенства права, як пропорційність (розмірність). Крім того, згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною у Рішенні від 17 березня 2005 року № 1-рп/2005 у справі про надання допомоги по тимчасовій непрацездатності, держава зобов'язана відповідним чином регулювати економічні процеси, встановлювати і застосовувати справедливі та ефективні форми перерозподілу суспільного доходу з метою забезпечення добробуту всіх громадян.

Таким чином, передбачені законами соціально-економічні права не є абсолютними. Механізм реалізації цих прав може бути змінений державою, зокрема, через неможливість їх фінансового забезпечення шляхом пропорційного перерозподілу коштів з метою збереження балансу інтересів усього суспільства. Крім того, такі заходи можуть бути обумовлені необхідністю запобігання чи усунення реальних загроз економічній безпеці України, що згідно з частиною першою статті 17 Конституції України є найважливішою функцією держави. Водночас зміст основного права не може бути порушений, що є загальновизнаним правилом, на що вказав Конституційний Суд України у Рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 у справі про постійне користування земельними ділянками. Неприпустимим також є встановлення такого правового регулювання, відповідно до якого розмір пенсій, інших соціальних виплат та допомоги буде нижчим від рівня, визначеного в частині третій статті 46 Конституції України, і не дозволить забезпечувати належні умови життя особи в суспільстві та зберігати її людську гідність, що суперечитиме статті 21 Конституції України.

Отже, зміна механізму нарахування певних видів соціальних виплат та допомоги є конституційно допустимою до тих меж, за якими ставиться під сумнів сама сутність змісту права на соціальний захист.

З огляду на викладене Конституційний Суд України вважає, що оспорювані положення Закону не суперечать статтям 8, 21, 22, 46, 48, 64 Конституції України.

2.2. За Основним Законом України органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України та зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 6, частина друга статті 19); Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, здійснює визначені Конституцією та законами України повноваження, видає постанови і розпорядження в межах своєї компетенції (частина третя статті 113, пункт 10 статті 116, частина перша статті 117).

Відповідно до Конституції України основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення визначаються виключно законами України (пункт 6 частини першої статті 92); Кабінет Міністрів України повноважний вживати заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина та проводити політику у сфері соціального захисту (пункти 2, 3 статті 116).

Невід'ємною складовою здійснення правового регулювання відносин у сфері соціального забезпечення є визначення правового механізму та державних органів, на які покладається обов'язок виконання соціальної політики держави у цій сфері. Одним з таких органів і є Кабінет Міністрів України, який згідно з пунктом 2 частини першої статті 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» забезпечує проведення державної соціальної політики, соціальний захист громадян та вживає заходів щодо підвищення реальних доходів населення.

У Рішенні від 2 березня 1999 року № 2-рп/99 у справі про комунальні послуги Конституційний Суд України вказав, що здійснення в цілому політики соціального захисту не належить до виключних повноважень Верховної Ради України; політика соціального захисту є складовою частиною внутрішньої соціальної політики держави, забезпечення її проведення, відповідно до пункту 3 статті 116 Конституції України, здійснюється Кабінетом Міністрів України.

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади наділений конституційними повноваженнями спрямовувати і координувати діяльність міністерств, інших органів виконавчої влади, до яких належить і Пенсійний фонд України.

Відповідно до Положення про Пенсійний фонд України бюджет Пенсійного фонду України затверджує Уряд України.

Таким чином, Кабінет Міністрів України є органом, який забезпечує проведення державної політики у соціальній сфері, а Пенсійний фонд України — органом, який реалізує таку політику, в тому числі за рахунок коштів Державного бюджету України.

Конституційний Суд України в Рішенні від 20 червня 2001 року № 10-рп/2001 у справі про виплату і доставку пенсій та грошової допомоги вказав, що Основний Закон України закріплює основоположні засади права на державну соціальну допомогу громадянам і відносить до законодавчого регулювання механізм його реалізації.

Так, в одних законах безпосередньо встановлено розміри соціальних виплат, а в інших їх визначення віднесено до повноважень Кабінету Міністрів України. Зокрема, у частині першій статті 5 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» передбачено, що розмір державної соціальної допомоги визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом, який обчислюється за методикою, встановленою спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики, але цей розмір не може бути більшим ніж 75 відсотків прожиткового мінімуму для сім'ї. Відповідно до положень законів України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про соціальний захист дітей війни» та «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» визна-

чення порядку та розмірів соціальних виплат віднесено до відання Кабінету Міністрів України.

Таким чином, Верховна Рада України, доповнивши пунктом 4 розділ VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік», визначила Кабінет Міністрів України державним органом, який має забезпечувати реалізацію встановлених законами України соціальних прав громадян, тобто надала право Кабінету Міністрів України визначати порядок та розміри соціальних виплат виходячи з наявного фінансового ресурсу бюджету Пенсійного фонду України, що узгоджується з функціями Уряду України, визначеними в пунктах 2, 3 статті 116 Конституції України.

Отже, пункт 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону не суперечить пункту 6 частини першої статті 92, статтям 116, 117 Конституції України.

2.3. За змістом статті 63 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», статті 7 Закону України «Про соціальний захист дітей війни», статті 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» виплати, передбачені статтями 39, 50, 51, 52, 54 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», статтею 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни», статтями 14, 22, 37, частиною третьою статті 43 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Метою і особливістю закону про Державний бюджет України є забезпечення належних умов для реалізації положень інших законів України, які передбачають фінансові зобов'язання держави перед громадянами, спрямовані на їх соціальний захист, у тому числі й надання пільг, компенсацій і гарантій (пункт 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007 у справі про соціальні гарантії громадян).

Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами; держава прагне до збалансованості бюджету України (частини перша, третя статті 95 Основного Закону України).

У Рішенні від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 у справі про збалансованість бюджету Конституційний Суд України вказав, що положення частини третьої статті 95 Конституції України щодо прагнення держави до збалансованості бюджету України у системному зв'язку з положеннями частини другої цієї статті, статті 46 Конституції України треба розуміти як намагання держави при визначенні законом про Державний бюджет України доходів і видатків та прийнятті законів, інших нормативно-правових актів, які можуть вплинути на доходну і видаткову частини бюджету, дотримуватися рівномірного співвідношення між ними. У Рішенні від 16 березня 2004 року № 6-рп/2004 у справі про друковані періодичні видання Конституційний Суд України також наголосив, що прагнення держави до збалансованості та наповнення бюджету України реалізується через визначення джерел надходження до державного бюджету і потреб на видатки.

З огляду на зазначене Конституційний Суд України розглядає принцип збалансованості бюджету як один з визначальних поряд з принципами справедливості та пропорційності (розмірності) у діяльності органів державної влади, зокрема в процесі підготовки, прийняття та виконання державного бюджету на поточний рік. У пункті 11 частини першої статті 40 Бюджетного кодексу України встановлено, що предметом регулювання закону про Державний бюджет України є додаткові положення, що регламентують процес виконання бюджету.

Враховуючи наведене, Конституційний Суд України дійшов висновку, що пункт 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону встановлює механізм реалізації положень законів України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про соціальний захист дітей війни», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», а тому не суперечить статті 75, пункту 3 частини першої статті 85, статті 95 Конституції України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтею 51, частиною першою статті 61, статтями 63, 65, 67, 69, частиною першою статті 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати таким, що відповідає Конституції України (є конституційним), пункт 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 23 грудня 2010 року № 2857-VI з наступними змінами.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 20-rp/2011 dated December 26, 2011 in the case upon the constitutional petitions of 49 People's Deputies of Ukraine, 53 People's Deputies of Ukraine and 56 People's Deputies of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of item 4 of Chapter VII «Transitional Provisions» of the Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for 2011»*

Subject of the right to constitutional petition — 49 People's Deputies of Ukraine, 53 People's Deputies of Ukraine and 56 People's Deputies of Ukraine — applied to the Constitutional Court of Ukraine with a petition to recognise item 4 of Chapter VII «Transitional Provisions» of the Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for

2011» (hereinafter referred to as «the Law») as non-conforming with Articles 1, 3, 6, 8, 16, 17.5, 19.2, 21, 22, 43.1, 46, 48, 58, 64, 75, 85.1.3, 92.1.1, 92.1.6, 92.2.1, 95.1, 95.2, 95.3, 116, 117 of the Constitution of Ukraine (unconstitutional).

The People's Deputies of Ukraine stated that by this Law the Verkhovna Rada of Ukraine vested the Cabinet of Ministers of Ukraine with the right to establish the procedure and amount of social benefits, envisaged by the laws, and to change the volume of social benefits depending on the available financial resources of the Budget of the State Pension Fund of Ukraine for 2011, and by doing so the Parliament restricted the constitutional right of citizens to social protection.

The authors of the petitions also stated that the subject matter of the regulation of a law on the State Budget of Ukraine is an exhaustive list of legal relationships determined by the Constitution of Ukraine and the Budget Code of Ukraine, and decisions regarding specific features of application of other effective laws are not included therein.

The Constitution of Ukraine determines the guarantees for social protection, in particular, legal securing of the fundamentals of social protection, forms and types of pension provision (Article 92.1.6), determining sources of the state social security (Article 46.2), control over the use of funds of the State Budget of Ukraine (Article 98).

The volume of the social provision depends on the social and economic possibilities of the State, however they should secure the constitutional right of everyone to a sufficient standard of living sufficient for an individual and his or her family which is guaranteed by Article 48 of the Constitution of Ukraine.

The Constitutional Court of Ukraine takes into consideration the provisions of international law acts. Pursuant to Article 22 of the Universal Declaration of Human Rights the amount of social security benefits is established with account of financial resources of each State. The European Court of Human Rights in its Judgment of October 9, 1979 in the case «Airey v. Ireland» stated that the realisation of the human social and economic rights mostly depends on the economic and especially financial situation within the State. Such provisions also apply to admissibility of reducing the volume of the social benefits which is mentioned by the European Court of Human Rights in its Judgment of October 12, 2004 in the case «Kjartan Asmundsson v. Iceland».

The Constitutional Court of Ukraine proceeds from the fact that the adherence to the constitutional principles of social and legal state, and the rule of law (Articles 1, 8.1 of the Fundamental Law of Ukraine) determines the implementation of the legislative regulation of public relations on the basis of equity and equality, with account of the State's obligation to provide decent living conditions for every citizen of Ukraine.

The social and economic rights envisaged by laws of Ukraine are not absolute. The mechanism of realisation of these rights may be changed by the State, in particular, through impossibility of their financing by proportional redistribution of funds to maintain the balance of interests of the whole society. In addition, such measures may be stipulated by the necessity to prevent or eliminate real threats to economic security of Ukraine, which under Article 17.1 of the Constitution of Ukraine is the most important function of the State. At the same time, the content of the fundamental right may not be violated, which is the generally recognised rule, indicated by the Constitutional Court of Ukraine in its Decision No. 5-rp/2005 dated September 22, 2005 (case on permanent use of land plots). Establishing such legal

regulation under which the amount of pensions and other social payments and assistance will be lower than the level set in Article 46.3 of the Constitution of Ukraine is inadmissible, and will not provide adequate living conditions for individuals to live in society and maintain their human dignity, that would run contrary to Article 21 of the Constitution of Ukraine.

Thus, changing the mechanism of calculation of certain types of social benefits and assistance is constitutionally permissible to the extent which puts into question the very nature of the content of the right for social protection.

In the view of the abovementioned the Constitutional Court of Ukraine considers that the disputed provisions of the Law do not contradict Articles 8, 21, 22, 46, 48, 64 of the Constitution of Ukraine.

According to the Constitution of Ukraine, the fundamentals of social protection, forms and types of pension are determined exclusively by the laws of Ukraine (Article 92.1.6), the Cabinet of Ministers of Ukraine is authorised to take measures to ensure the rights and freedoms of citizens and pursue a policy of social protection (Articles 116.2, 116.3).

The Cabinet of Ministers of Ukraine as the highest executive authority has the constitutional power to direct and coordinate activities of ministries and other executive agencies, including the Pension Fund of Ukraine.

The Cabinet of Ministers of Ukraine is the body which ensures the state policy in the social sphere, and the Pension Fund of Ukraine is the body implementing such policy, including at the expense of the funds of the State Budget of Ukraine.

The Verkhovna Rada of Ukraine by introducing item 4 of Chapter VII «Transitional Provisions» to the Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for 2011», identified the Cabinet of Ministers of Ukraine as a state body which is to ensure the implementation of the social rights of citizens envisaged by laws of Ukraine, i.e. provided the Cabinet of Ministers of Ukraine with the right to determine order and volume of social benefits based on the available financial resources of the budget of the Pension Fund of Ukraine, which is consistent with the functions of the Government of Ukraine, as defined in Article 116.2.-3 of the Constitution of Ukraine.

Thus, item 4 of Chapter VII «Transitional provisions» of the Law does not contradict Articles 92.1.6, 116, 117 of the Constitution of Ukraine.

The purpose and the specific feature of the State Budget of Ukraine are to ensure the appropriate conditions for the implementation of other laws of Ukraine, which provide state financial obligations to the citizens aimed at their social protection, including provision of benefits, compensations and guarantees (paragraph 4 of the reasoning part of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 6-rp/2007 dated July 9, 2007 in the case on social guarantees of citizens).

In its Decision No. 26-rp/2008 dated November 27, 2008 in the case on the balanced budget, the Constitutional Court of Ukraine mentioned that the provisions of Article 95.3 of the Constitution of Ukraine concerning the State's aspiration to balance the budget of Ukraine in the systemic connection with the provisions of Articles 46, 95.2 of the Constitution should be understood as the State's intention to maintain the even balance when defining by a law on the State Budget of Ukraine of revenues and expenditures and adopting laws and other regulations that may affect the revenue and expenditure of the budget. In the Decision of the Constitutional Court No. 6-rp/2004

dated March 16, 2004 in the case on printed periodicals the Court also emphasised that the State's aspiration to balance the State Budget is realised through identification of sources of government revenue and spending needs.

In view of the abovementioned the Constitutional Court of Ukraine considers the principle of a balanced budget as one of the defining one along with the principles of equity and proportionality in the activities of public authorities, particularly in the process of elaboration, adoption and implementation of the State Budget of Ukraine for the current year. Article 40.1.11 of the Budget Code of Ukraine stipulates that the subject matter of regulation of the State Budget of Ukraine is the additional provisions that regulate the budget process.

With regard to the abovementioned, the Constitutional Court of Ukraine concluded that item 4 of Chapter VII «Transitional Provisions» of the Law establishes the mechanism of implementation of the provisions of laws of Ukraine «On Status and Social Protection of Citizens who Suffered from Chornobyl Disaster», «On Social Protection of Children of War», «On Pensions Provision of Individuals Released from Military Service and Some Other Individuals», and therefore do not contradict Articles 75, 85.1.3, 95 of the Constitution of Ukraine.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise as conforming with the Constitution of Ukraine (constitutional) item 4 of Chapter VII «Transitional Provisions» of the Law of Ukraine No. 2857-VI «On the State Budget of Ukraine for 2011» dated December 23, 2010 with subsequent amendments.

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження у справі
за конституційним зверненням громадянина
Тропанця Євгена Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень
пункту 13 частини першої статті 293, пункту 2 частини першої
статті 324 Цивільного процесуального кодексу України
у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129
Конституції України

м. Київ
5 липня 2011 року
№ 24-уп/2011

Справа № 1-16/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,

Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича — доповідача,
Стрижак Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Тропанця Євгена Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 293, пункту 2 частини першої статті 324 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Стецюка П. Б. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Тропанець Євген Анатолійович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 293, пункту 2 частини першої статті 324 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс) у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України.

На думку автора клопотання, необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень зумовлена нечітким врегулюванням у процесуальному законі питання стосовно забезпечення апеляційного та касаційного оскарження ухвал відповідно судів першої та апеляційної інстанцій про відмову в зупиненні провадження у справі, що призводить до неоднозначних висновків судів. В одних випадках суди вважали зазначені ухвали такими, що підлягають оскарженню, в інших — такими, що не підлягають оскарженню.

На підтвердження неоднозначної практики застосування судами загальної юрисдикції зазначених положень Кодексу при вирішенні питання щодо можливості апеляційного оскарження ухвали суду першої інстанції про відмову в задоволенні клопотання про зупинення провадження у справі суб'єкт права на конституційне звернення посилається на ухвали Генічеського районного суду Херсонської області від 11 червня 2010 року, Київського районного суду міста Полтави від 21 червня 2010 року, Свалявського районного суду Закарпатської області від 21 липня 2010 року, у резолютивних частинах яких вказано на мож-

ливість їх апеляційного оскарження, та на ухвали Євпаторійського міського суду Автономної Республіки Крим від 25 червня 2010 року, Київського районного суду міста Полтави від 18 червня 2010 року, у резолютивних частинах яких зазначено, що ухвала оскарженню не підлягає.

Стосовно можливості касаційного оскарження ухвал апеляційних судів щодо відмови у задоволенні клопотання про зупинення провадження у справі автор клопотання долучає ухвали апеляційного суду Автономної Республіки Крим від 30 червня 2010 року, апеляційного суду Одеської області від 16 грудня 2009 року, у резолютивних частинах яких вказано на можливість їх касаційного оскарження, та ухвали апеляційного суду міста Києва від 6 липня 2010 року, апеляційного суду Одеської області від 25 травня 2010 року, апеляційного суду Дніпропетровської області від 23 червня 2010 року, у резолютивних частинах яких зазначено, що ухвала оскарженню не підлягає.

Така невизначеність, як стверджує автор клопотання, може призвести до порушення його конституційних прав та свобод, адже позбавляє права на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 19 січня 2011 року відкрила конституційне провадження у цій справі.

3. У процесі розгляду справи Конституційний Суд України дійшов висновку, що конституційне провадження у справі підлягає припиненню, з огляду на таке.

Згідно з Законом України «Про Конституційний Суд України» питання про офіційне тлумачення положень Конституції України, законів України може бути розглянуте Конституційним Судом України за конституційними зверненнями громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи, підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (пункт 4 статті 13, статті 42, 43, 94).

Конституційний Суд України виходить з того, що конституційне звернення має бути внесено особою, яка є суб'єктом відповідних конституційних прав і свобод та має підстави стверджувати про їх порушення або можливість порушення внаслідок неоднозначного застосування норм Конституції або законів України судами України, іншими органами державної влади, а тому прагне отримати офіційну інтерпретацію норм, які були застосовані при розв'язанні спірних правовідносин з метою забезпечення реалізації чи захисту своїх конституційних прав та свобод (Ухвала Конституційного Суду України від 31 травня 2011 року № 15-у/2011).

З доданих до конституційного звернення Тропанцем Є. А. рішень судів вбачається, що вони не приймалися щодо нього особисто і не призвели чи не могли призвести до порушення саме його конституційного права на апеляційне, касаційне оскарження судових рішень.

За таких обставин Конституційний Суд України вважає, що звернення громадянина Тропанця Є. А. подане на захист не його конституційного права, а конституційних прав інших осіб. Однак, він не є повноважним суб'єктом на звернення з такого приводу до єдиного органу конституційної юрисдикції в Україні.

Оскільки зазначені обставини виявлені в процесі пленарного засідання, провадження у справі підлягає припиненню на підставі пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» та пункту 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, пунктом 1 статті 45, статтями 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 1 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Тропанця Євгена Анатолійовича щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 293, пункту 2 частини першої статті 324 Цивільного процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями пунктів 2, 8 частини третьої статті 129 Конституції України на підставі пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого цим Законом права на конституційне звернення.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Заводського районного центру зайнятості щодо офіційного тлумачення положень пункту 4 статті 26 Закону України «Про зайнятість населення»

м. Київ
5 липня 2011 року
№ 25-у/2011

Справа № 2-25/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,

Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Заводського районного центру зайнятості щодо офіційного тлумачення положень пункту 4 статті 26 Закону України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 року № 803–XII (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 14, ст. 170) з наступними змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Заводський районний центр зайнятості (далі — Центр) звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 4 (у конституційному зверненні пункт 4 помилково названий частиною четвертою) статті 26 Закону України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 року № 803–XII з наступними змінами (далі — Закон), відповідно до якого:

«Для підприємств, установ та організацій, що забезпечують перенавчання вивільнених працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва та праці, при обчисленні податку з прибутку сума балансового прибутку зменшується на розмір витрат, пов'язаних з організацією професійної підготовки таких працівників.

Якщо протягом двох років, які передують вивільненню, працівник не мав можливості підвищити свою кваліфікацію чи одержати суміжну професію за попереднім місцем роботи і якщо при працевлаштуванні йому необхідно підвищити кваліфікацію або пройти професійну перепідготовку, то витрати на ці заходи проводяться за рахунок підприємства, установи, організації, з яких вивільнено працівника.

У разі необхідності державна служба зайнятості може компенсувати підприємствам, установам та організаціям до 50 процентів витрат на організацію навчання прийнятих на роботу громадян, вивільнених з інших підприємств, установ, організацій з підстав, передбачених цією статтею».

Автор клопотання вважає, що застосування адміністративними судами вказаних положень Закону за однакових юридично значимих обставин є неоднознач-

ним і суперечливим, на підтвердження чого до конституційного звернення він додав постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 24 квітня 2011 року у справі № 2а-2538/11/2670 за його позовом до Публічного акціонерного товариства «Всеукраїнський акціонерний банк» про стягнення заборгованості зі сплати витрат на заходи щодо перепідготовки працівника та постанову Вищого адміністративного суду України від 27 травня 2009 року у справі № К-14271/07 за позовом Южноукраїнського міського центру зайнятості Миколаївської області до ВАТ «Юженергобуд» про стягнення заборгованості зі сплати витрат, пов'язаних з професійним перенавчанням.

На його думку, неоднакове застосування роботодавцями, органами державної служби зайнятості та судами положень пункту 4 статті 26 Закону може призвести до порушення конституційного права громадянина на професійне навчання, а також порушує право державної служби зайнятості на регресне відшкодування зазначених витрат, що створює загрозу економічним інтересам держави.

У зв'язку з цим суб'єкт права на конституційне звернення просить дати офіційне тлумачення положень пункту 4 статті 26 Закону в аспекті таких питань: в яких саме випадках державна служба зайнятості має право на відшкодування роботодавцем витрат на професійне навчання та в чому полягає надання роботодавцем працівнику можливості підвищити свою кваліфікацію чи одержати суміжну професію.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 23 червня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Згідно з пунктом 2 частини першої статті 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення має містити обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42).

З аналізу конституційного звернення та долучених до нього матеріалів вбачається, що воно не відповідає встановленим вимогам.

Заявляючи клопотання про тлумачення пункту 4 статті 26 Закону, який складається з трьох частин, що містять самостійні за змістом положення, суб'єкт права на конституційне звернення не конкретизував предмет тлумачення і не вказав, які саме положення цієї норми Закону необхідно витлумачити.

Конституційний Суд України вже зазначав, що невизначеність предмета тлумачення унеможливорює здійснення офіційної інтерпретації Конституції України та законів України, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за таким конституційним зверненням згідно з пунктом 2

статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» (ухвали від 2 вересня 2009 року № 47-у/2009, від 23 грудня 2009 року № 65-у/2009).

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Заводського районного центру зайнятості щодо офіційного тлумачення положень пункту 4 статті 26 Закону України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 року № 803–XII з наступними змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням товариства
з обмеженою відповідальністю «Феміда» щодо офіційного тлумачення
положень частини п'ятої статті 28, статті 44, частини п'ятої статті 49
Господарського процесуального кодексу України

м. К и ї в
13 липня 2011 року
№ 30-у/2011

Справа № 2-36/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича — доповідача,
Гультая Михайла Мирославовича,
Кампа Володимира Михайловича,

Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Феміда» щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 28, статті 44, частини п'ятої статті 49 Господарського процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Заслухавши суддю-доповідача Винокурова С. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — товариство з обмеженою відповідальністю «Феміда» — порушує питання про офіційне тлумачення положень частини п'ятої статті 28, статті 44, частини п'ятої статті 49 Кодексу стосовно розподілу судових витрат в господарському суді.

Необхідність в офіційному тлумаченні вказаних положень автор клопотання обґрунтовує різним їх застосуванням судами України, що спонукає учасників господарських відносин під час звернення до господарського суду віддати перевагу саме адвокату (адвокатському об'єднанню) для уникнення суперечливих ситуацій на стадії розподілу судових витрат на правову допомогу, що надається іншими, крім адвокатів (адвокатських об'єднань), особами, які здійснюють підприємницьку діяльність з надання юридичних послуг.

Суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що різне застосування зазначених положень судами України призвело до обмеження конституційного права учасників господарських відносин на вільний вибір захисника, права на належний розподіл судових витрат, а також порушує принцип конкуренції між юридичними особами.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у цій справі у зв'язку з тим, що Третя колегія суддів Конституційного Суду України за результатами голосування на своєму засіданні 6 липня 2011 року не прийняла процесуальної ухвали про відкриття чи про відмову у відкритті конституційного провадження, виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94);

у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42).

Як зазначив Конституційний Суд України в Ухвалі від 31 травня 2011 року № 15-у/2011, конституційне звернення має бути внесене особою, яка є суб'єктом відповідних конституційних прав і свобод та має підстави стверджувати про їх порушення або можливість порушення внаслідок неоднозначного застосування норм Конституції або законів України судами України, іншими органами державної влади, а тому прагне отримати офіційну інтерпретацію норм, які були застосовані при розв'язанні спірних правовідносин з метою забезпечення реалізації чи захисту своїх прав та свобод (абзац восьмий пункту 2 мотивувальної частини).

З аналізу матеріалів справи вбачається, що автор клопотання не є суб'єктом права на таке звернення.

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим Законом права на конституційне звернення.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Феміда» щодо офіційного тлумачення положень частини п'ятої статті 28, статті 44, частини п'ятої статті 49 Господарського процесуального кодексу України на підставі пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим Законом права на конституційне звернення.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі
за конституційним зверненням громадянина
Каніщева Андрія Вячеславовича щодо офіційного тлумачення положень
статті 7 Закону України «Про судову експертизу»

м. К и ї в
13 липня 2011 року
№ 32-у/2011

Справа № 2-35/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни — доповідача,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Каніщева Андрія Вячеславовича щодо офіційного тлумачення положень статті 7 Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038–XII (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 28, ст. 232) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Маркуш М. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Каніщев Андрій Вячеславович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 7 Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038–XII зі змінами (далі — За-

кон) стосовно виключного права державних спеціалізованих установ на судово-експертну діяльність, пов'язану з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз (фактично частини третьої статті 7 Закону).

Необхідність в офіційному тлумаченні положень статті 7 Закону автор клопотання обґрунтовує тим, що, маючи кваліфікацію судово-психіатричного експерта, він позбавлений можливості займатися професійною експертною діяльністю на підприємницьких засадах, оскільки «внаслідок запровадження державної монополії на проведення криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз» порушується його «право на підприємницьку діяльність, гарантоване статтею 42 Конституції України». При цьому він вважає, що обмеження кола суб'єктів судово-експертної діяльності, яке безпосередньо стосується сфери правосуддя та судочинства, суперечить їх інтересам.

Каніщев А. В., аргументуючи необхідність офіційного тлумачення положень статті 7 Закону, також посилається на те, що вони є спірними і повинні розглядатися в системному зв'язку з нормами статті 4 Закону України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 року № 698–XII в редакції Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року № 1775–III, які визначають, що діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних експертиз, може здійснюватися тільки державними підприємствами та організаціями, і вважає, що зазначені положення законів слід перевірити на предмет відповідності Конституції України (конституційності) на підставі частини третьої статті 61 та частини другої статті 95 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Вмотивовуючи потребу в офіційному тлумаченні положень статті 7 Закону, автор клопотання посилається на неоднакове розуміння цієї норми судами загальної юрисдикції та долучив до конституційного звернення судові рішення, роздруковані з Єдиного державного реєстру судових рішень: ухвалу колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 6 травня 2010 року, ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Донецької області (справа № 11-248/2008) та постанову Ялтинського міського суду Автономної Республіки Крим від 14 листопада 2007 року (справа № 1-624/2007), в яких серед інших досліджувалося питання законності проведення експертиз особами, які не є співробітниками державних спеціалізованих установ, а також листи вказаних судів, що підтверджують чинність відповідних рішень.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 6 липня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Закон України «Про Конституційний Суд України» передбачає, що у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного

застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Відповідно до правових позицій Конституційного Суду України, викладених в ухвалах від 31 травня № 15-у/2011, від 5 липня 2011 року № 23-у/2011, від 5 липня 2011 року № 24-уп/2011, від 13 липня 2011 року № 25-у/2011, конституційне звернення має бути внесене особою, яка є суб'єктом відповідних конституційних прав і свобод та має підстави стверджувати про їх порушення або можливість порушення внаслідок неоднозначного застосування норм Конституції або законів України судами України, іншими органами державної влади, а тому прагне отримати офіційну інтерпретацію норм, які були застосовані при розв'язанні спірних правовідносин, з метою забезпечення реалізації чи захисту саме своїх конституційних прав та свобод.

Дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України дійшов висновку, що у жодному із правозастосовних актів, на які посиляється автор клопотання, не досліджувалося питання законності проведення судово-психіатричної експертизи особами, які не є співробітниками державних спеціалізованих установ. Наведені рішення судів стосувалися проведення автотехнічної, судово-медичної, трасологічної, фоноскопичної експертиз. Із наданих Каніщевим А. В. документів вбачається, що жоден із правозастосовних актів, на які він посилався, не приймався щодо нього особисто, не стосувався його інтересів, а тому автор клопотання не довів, що застосуванням статті 7 Закону у вказаних справах порушено саме його конституційні права та свободи. Крім того, Каніщев А. В. не є повноважним суб'єктом права на конституційне подання щодо оцінки на предмет відповідності Конституції України законів України чи їх окремих положень, зокрема статті 7 Закону.

За таких обставин Конституційний Суд України вважає, що громадянин Каніщев А. В. не є повноважним суб'єктом звернення до єдиного органу конституційної юрисдикції з такого приводу, а тому відповідно до пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» це є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Каніщева Андрія Вячеславовича щодо офіційного тлумачення положень статті 7 Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038–XII зі змінами на підставі пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим Законом права на конституційне звернення.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Податкового кодексу України

м. Київ
14 липня 2011 року
№ 35-у/2011

Справа № 2-31/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Кампа Володимира Михайловича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича — доповідача,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Податкового кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Сергейчука О. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 53 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Податковий кодекс України (далі — Кодекс) як повністю, так і в окремих частинах.

Неконституційність Кодексу автори клопотання вбачають у порушенні процедури його розгляду, ухвалення та набрання ним чинності.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що Кодекс прийнято з порушенням Конституції України, оскільки частина народних депутатів України не голосувала за його прийняття особисто та не було дотримано процедури розгляду і набрання ним чинності, передбаченої статтею 27 Бюджетного кодексу України, статтями 20, 132, 133 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861—VI (далі — Регламент), що суперечить частині другій статті 19, частині третій статті 84, статтям 85, 89 Конституції України.

Крім того, народні депутати України звернулися до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають статтям 3, 13, 22, 30, 41, 42, 43, 48, 55, 62, 64, 124 Конституції України, положення Кодексу:

- підпункт 16.1.13 пункту 16.1 статті 16, яким встановлюється обов'язок платників податків допускати посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, територій (крім житла громадян), що використовуються для одержання доходів чи пов'язані з утриманням об'єктів оподаткування, а також для проведення перевірок з питань обчислення і сплати податків та зборів у випадках, встановлених Кодексом;

- підпункт 20.1.11 пункту 20.1 статті 20 (за поданням — пункт 20.1.11 статті 20), яким передбачається доступ контролюючих органів під час проведення перевірок до територій, приміщень (крім житла громадян) та іншого майна, що використовується для здійснення господарської діяльності, та/або є об'єктами оподаткування або використовується для отримання доходів (прибутку) чи пов'язані з іншими об'єктами оподаткування та/або можуть бути джерелом погашення податкового боргу;

- підпункт 20.1.15.2 підпункту 20.1.15 пункту 20.1 статті 20, яким надається право податковому органу на звернення до суду з метою зупинення операцій на рахунках платника податку у разі його відмови допустити посадових осіб органів державної податкової служби до обстеження територій та приміщень, визначених у підпункті 20.1.11 пункту 20.1 статті 20 Кодексу;

- підпункт 94.2.2 пункту 94.2 статті 94, яким передбачається застосування адміністративного арешту майна платника податків, що має податковий борг, якщо вказана особа виїжджає за кордон;

- підпункти 94.2.4, 94.2.5 пункту 94.2 статті 94, у яких визначено відповідні обставини, за яких застосовується адміністративний арешт майна платника податків;

- пункт 94.5 статті 94, яким встановлюються види арешту майна, зокрема повний арешт, який визнається як заборона платнику податків на реалізацію прав розпорядження або користування своїм майном;

- пункт 94.10 статті 94, яким передбачається накладення арешту на майно, яке провадиться за рішенням керівника органу державної податкової служби (його заступника);

- пункт 119.2 статті 119, яким передбачається накладення штрафу за неподання, подання з порушенням встановлених строків, подання не в повному обсязі, з недостовірними відомостями або з помилками податкової звітності про суми доходів, нарахованих (сплачених) на користь платника податків, суми утриманого з них податку;

- підпункт «б» підпункту 129.1.1 пункту 129.1 статті 129 (за поданням — пункт «б» підпункту 129.1.1 статті 129), яким визначається нарахування пені;
- підпункт 129.1.2 пункту 129.1 статті 129 (за поданням — пункт 129.1.2 статті 129), яким встановлюється початок нарахування пені у день настання строку погашення податкового зобов'язання, нарахуваного контролюючим органом або платником податків у разі виявлення його заниження, на суму такого заниження та за весь період заниження (у тому числі за період адміністративного та/або судового оскарження);
- пункт 153.8 статті 153, яким забороняється, за твердженням авторів клопотання, включати фінансовий результат до витрат та доходів від операцій з цінними паперами та/або деривативами, які можуть бути використані платником податку для непродуктивного відпливу капіталів, ухилення від оподаткування, легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, за умови, що емітент відповідає хоча б одному з таких критеріїв: нездійснення цим емітентом фінансово-господарської діяльності протягом року і більше, нерозкриття емітентом інформації на фондовому ринку, передбаченої чинним законодавством, та/або її неподання спеціально уповноваженому органу виконавчої влади у сфері регулювання фондового ринку та цінних паперів;
- підпункти 164.2.7, 164.2.13 пункту 164.2 статті 164, у яких ідеться про базу оподаткування, яка включається до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку;
- підпункт 164.2.15 пункту 164.2 статті 164, який містить перелік доходів, які включаються до бази оподаткування.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 7 липня 2011 року на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим Законом, невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, — відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі в частині відповідності Конституції України (конституційності):

- процедури розгляду, ухвалення і набрання чинності Кодексом;
- підпункту 20.1.15.2 підпункту 20.1.15 пункту 20.1 статті 20, підпункту 94.2.4 пункту 94.2 статті 94, пункту 153.8 статті 153 Кодексу.

Цією ж ухвалою Перша колегія суддів Конституційного Суду України відкрила конституційне провадження у справі стосовно перевірки на відповідність Конституції України підпункту 16.1.13 пункту 16.1 статті 16, підпункту 20.1.11 пункту 20.1 статті 20, підпунктів 94.2.2, 94.2.5 пункту 94.2, пунктів 94.5, 94.10 статті 94, пункту 119.2 статті 119, підпункту «б» підпункту 129.1.1, підпункту 129.1.2 пункту 129.1 статті 129, підпунктів 164.2.7, 164.2.13, 164.2.15 пункту 164.2 статті 164 Кодексу.

3. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, виходить з того, що згідно з частиною першою статті 152 Конституції України закони та інші правові акти визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура

їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності. У Рішенні Конституційного Суду України від 12 липня 2000 року № 9-рп/2000 (справа про ратифікацію Хартії про мови, 1992 р.) зазначено, що неконституційним може бути визнаний той правовий акт, стосовно якого були порушені процесуальні вимоги, що встановлюються Конституцією України, а не іншими правовими актами.

Відповідно до пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання має містити правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності оспорюваного правового акта або його окремих положень.

Проте в матеріалах справи немає офіційних відомостей про порушення встановленої Конституцією України процедури ухвалення Кодексу. Отже, конституційне подання не містить правового обґрунтування тверджень щодо неконституційності Кодексу. Надані народними депутатами України інформаційні матеріали не можна вважати таким обґрунтуванням (абзаци третій, четвертий пункту 2 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 1 червня 2011 року № 16-у/2011).

Автори клопотання також стверджують, що під час розгляду й ухвалення Кодексу порушено ряд вимог Бюджетного кодексу України (стаття 27) та Регламенту (статті 20, 132, 133).

Відповідно до частини першої статті 152 Конституції України неконституційним може бути визнаний лише той правовий акт, у процесі прийняття чи схвалення якого або набрання ним чинності було порушено процедурні вимоги, що встановлюються безпосередньо Конституцією України, а не іншими правовими актами (абзац п'ятий пункту 2 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 25 січня 2001 року № 1-уп/2001), зокрема Бюджетним кодексом України та Регламентом. Таким чином, у конституційному поданні фактично порушено питання стосовно законності, що згідно з пунктом 28 частини першої статті 85, статтями 150, 151, 159 Конституції України не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, є підставами для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині (пункти 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

3.1. Щодо тверджень народних депутатів України про невідповідність Конституції України підпункту 20.1.15.2 підпункту 20.1.15 пункту 20.1 статті 20 Кодексу слід зазначити, що згідно з пунктом 1 розділу XIX «Прикінцеві положення» Кодексу цей підпункт набирає чинності з 1 січня 2015 року.

Крім того, підпункт 94.2.4 пункту 94.2 статті 94 Кодексу на час звернення авторів клопотання до Конституційного Суду України був чинним. Однак 7 квітня 2011 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи — підприємця» № 3205-VI (Офіційний вісник України, 2011 р., № 34, ст. 1398), яким вказане положення Кодексу викладено в новій редакції.

Оскільки юрисдикція Конституційного Суду України поширюється тільки на чинні нормативно-правові акти (абзац перший пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001), то клопотання суб'єкта права на конституційне подання про вирішення питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпункту 20.1.15.2 підпункту 20.1.15 пункту 20.1 статті 20 та підпункту 94.2.4 пункту 94.2 статті 94 Кодексу не підлягає розгляду Конституційним Судом України.

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3.2. Автори клопотання також зазначають, що пункт 153.8 статті 153 Кодексу містить положення щодо заборони «включати фінансовий результат до витрат та доходів від операцій з цінними паперами та/або деривативами, які можуть бути використані платником податку для непродуктивного впливу капіталів, ухилення від оподаткування, легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, за умови, що емітент відповідає хоча б одному з таких критеріїв: нездійснення цим емітентом фінансово-господарської діяльності протягом року і більше, нерозкриття емітентом інформації на фондовому ринку, передбаченої чинним законодавством, та/або її неподання спеціально уповноваженому органу виконавчої влади у сфері регулювання фондового ринку та цінних паперів». На думку народних депутатів України, вказані положення не відповідають статтям 55, 62, 64 Конституції України.

Однак у пункті 153.8 статті 153 Кодексу не йдеться про таку заборону, тому правового обґрунтування тверджень стосовно неконституційності названого пункту немає, що суперечить пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим Законом.

Враховуючи зазначене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим Законом, невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, щодо відповідності Конституції України (конституційності):

– процедури розгляду, ухвалення і набрання чинності Податковим кодексом України;

— підпункту 20.1.15.2 підпункту 20.1.15 пункту 20.1 статті 20, підпункту 94.2.4 пункту 94.2 статті 94, пункту 153.8 статті 153 Податкового кодексу України.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Тернопільської обласної ради
щодо офіційного тлумачення окремих положень Конституції України,
Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»,
Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»,
Закону України «Про доступ до публічної інформації»

м. К и ї в
30 серпня 2011 року
№ 36-у/2011

Справа № 2-37/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Тернопільської обласної ради щодо офіційного тлумачення положень статті 7, частини першої статті 8, частини другої статті 19, частини четвертої статті 141, статті 146 Конституції України,

частин тринадцятої, чотирнадцятої статті 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (Відомості Верховної Ради України, 1997 р., № 24, ст. 170) з наступними змінами, пунктів 3, 4 частини другої статті 19, частини першої статті 21, частини першої статті 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 року № 93-IV (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 40, ст. 290), статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 32, ст. 314).

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Тернопільська обласна рада звернулася до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо офіційного тлумачення положень статті 7, частини першої статті 8, частини другої статті 19, частини четвертої статті 141, статті 146 Конституції України, частин тринадцятої, чотирнадцятої статті 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР з наступними змінами, пунктів 3, 4 частини другої статті 19, частини першої статті 21, частини першої статті 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 року № 93-IV, статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 25 серпня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації їх положень (частина перша статті 93); у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні (пункт 4 частини другої статті 39).

Звертаючись з клопотанням про тлумачення Конституції України та наведених законів, Тернопільська обласна рада обмежилася цитуванням їх окремих положень, не конкретизувала предмет тлумачення та не вказала, які саме положення необхідно витлумачити.

Конституційний Суд України неодноразово вказував, що невизначеність предмета тлумачення унеможливує здійснення офіційної інтерпретації Конституції України та законів України, а це є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за таким конституційним поданням згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» (ухвали від 2 вересня 2009 року № 47-у/2009, від 23 грудня 2009 року № 65-у/2009, від 5 липня 2011 року № 25-у/2011, від 13 липня 2011 року № 28-у/2011).

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Тернопільської обласної ради щодо офіційного тлумачення положень статті 7, частини першої статті 8, частини другої статті 19, частини четвертої статті 141, статті 146 Конституції України, частин тринадцятої, чотирнадцятої статті 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР з наступними змінами, пунктів 3, 4 частини другої статті 19, частини першої статті 21, частини першої статті 22 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11 липня 2002 року № 93-IV, статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням фермерського господарства
«Бурка В. В.» щодо офіційного тлумачення положень статей 19, 60,
частини п'ятої статті 124 Конституції України, частини другої статті 30,
частини першої статті 107, частини першої статті 108
Цивільного процесуального кодексу України

м. Київ
1 вересня 2011 року
№ 37-у/2011

Справа № 2-38/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,

Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Ткачука Павла Миколайовича — доповідача,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням фермерського господарства «Бурка В. В.» щодо офіційного тлумачення положень статей 19, 60, частини п'ятої статті 124 Конституції України, частини другої статті 30, частини першої статті 107, частини першої статті 108 Цивільного процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Ткачука П. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — фермерське господарство «Бурка В. В.» (далі — Господарство) — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень статей 19, 60, частини п'ятої статті 124 Конституції України, частини другої статті 30, частини першої статті 107, частини першої статті 108 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс). Автор клопотання просить роз'яснити вказані положення, даючи відповідь на такі питання:

— чи мають право суди відповідно до статті 19 Конституції України на підставі своїх рішень примушувати робити те, що не передбачено законодавством України;

— чи має він право на підставі статті 60 Конституції України не виконувати рішення суду, яке суперечить нормам закону;

— чи має він право на підставі статей 19, 60 Конституції України не виконувати вимоги ухвали Червоноградського міського суду Львівської області від 2 жовтня 2008 року у справі № 2-402/08, яка набрала законної сили;

— що має вищу юридичну силу: норми закону чи рішення суду, яке суперечить нормам закону, але набрало законної сили;

— чи зобов'язані судді на підставі частини п'ятої статті 124 Конституції України виконувати рішення суду, які набрали законної сили;

— чи зобов'язані були Червоноградський міський суд Львівської області, Апеляційний суд Львівської області, Верховний Суд України виконувати ухвалу судді Судової палати у цивільних справах Апеляційного суду Львівської області Шаш-

кіної С. А. від 15 вересня 2008 року, згідно з якою позовну заяву Господарства до Сокальського районного суду Львівської області про стягнення збитків надіслано за підсудністю до Червоноградського міського суду Львівської області (далі — Ухвала від 15 вересня 2008 року);

— хто і яким чином на підставі частини п'ятої статті 124 Конституції України зобов'язаний виконати Ухвалу від 15 вересня 2008 року;

— відповідно до частини п'ятої статті 124 Конституції України суд зобов'язаний застосувати закон чи судові рішення, яке набрало законної сили і суперечить закону;

— на підставі частини п'ятої статті 124 Конституції України яке рішення зобов'язане виконувати Господарство: Червоноградського міського суду Львівської області, Апеляційного суду Львівської області, Верховного Суду України, Господарського суду Львівської області, Львівського апеляційного господарського суду, Вищого господарського суду України;

— чи можуть юридичні особи на підставі частини другої статті 30 Кодексу бути одночасно позивачем і відповідачем;

— чи може бути на підставі частини другої статті 30 Кодексу позивачем юридична особа, Господарство, а відповідачем — юридична особа, суд;

— якими судами, районними, районними у містах, міськими, міськрайонними відповідно до частини першої статті 107 Кодексу розглядається позовна заява, де однією із сторін є суд або суддя;

— Червоноградським міським судом Львівської області чи Господарським судом Львівської області на підставі частини першої статті 107 Кодексу має розглядатися позовна заява Господарства про відшкодування шкоди, завданої йому незаконним рішенням Сокальського районного суду Львівської області;

— відповідно до статті 108 Кодексу чи на законних підставах суддя Апеляційного суду Львівської області Шашкіна С. А. постановила Ухвалу від 15 вересня 2008 року, згідно з якою позовну заяву Господарства надіслано за підсудністю до Червоноградського міського суду Львівської області.

Необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень Конституції України та Кодексу суб'єкт права на конституційне звернення обґрунтовує неоднаковим їх застосуванням судами загальної юрисдикції під час розгляду позовної заяви Господарства до Сокальського районного суду Львівської області про стягнення збитків, внаслідок чого порушено його конституційні права, передбачені статтями 19, 40, 55, 56 Основного Закону України. На підтвердження цього автор клопотання посилається на судові рішення, прийняті у процесі розгляду позову Господарства.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 25 серпня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 1, 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення має містити обґрунтування необхідності в офіційному тлума-

ченні положень Конституції або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для відкриття провадження у справі є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94); порушені в конституційному зверненні питання повинні бути підвідомчі Конституційному Суду України (стаття 13).

Аналіз конституційного звернення та долучених до нього ксерокопій рішень судів загальної юрисдикції не підтверджує наявності неоднозначного застосування положень статей 19, 60, частини п'ятої статті 124 Конституції України, частини другої статті 30, частини першої статті 107, частини першої статті 108 Кодексу.

Так, частина перша статті 107 і частина перша статті 108 Кодексу застосовані лише в Ухвалі від 15 вересня 2008 року, а посилань на статті 19, 60, частину п'яту статті 124 Конституції України, частину другу статті 30 Кодексу в наданих судових рішеннях немає.

По суті, автор клопотання порушує питання про застосування у конкретній справі зазначених у конституційному зверненні положень Конституції України та Кодексу, прагне отримати юридичну консультацію з питань правозастосування, що не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Крім того, конституційне звернення підписане не керівником Господарства, а його представником. Однак Закон України «Про Конституційний Суд України» не передбачає передачу права на конституційне звернення до Конституційного Суду України іншій особі (суб'єкту).

Невідповідність конституційного звернення вимогам статей 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», порушення питань, непідвідомчих Конституційному Суду України, є підставами для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням фермерського господарства «Бурка В. В.» щодо офіційного тлумачення положень статей 19, 60, частини п'ятої статті 124 Конституції України, частини другої статті 30, частини першої статті 107, частини першої статті 108 Цивільного процесуального кодексу України на підставі пунктів 1, 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» права на конституційне звернення, невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим Законом, та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої, третьої статті 141 Конституції України в системному зв'язку з положеннями частини другої статті 5, статті 7, частини другої статті 19, частини першої статті 38, частини першої статті 58, частини першої статті 140 Конституції України

м. Киї в
7 вересня 2011 року
№ 39-у/2011

Справа № 2-39/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуєчого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича — доповідача,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої, третьої статті 141 Конституції України в системному зв'язку з положеннями частини другої статті 5, статті 7, частини другої статті 19, частини першої статті 38, частини першої статті 58, частини першої статті 140 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А. А. та дослідивши матеріали конституційного подання, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 55 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин першої, другої, третьої статті 141 Конституції України в системному зв'язку з положеннями частини другої статті 5, статті 7, частини другої статті 19, частини першої статті 38, частини першої статті 58, частини першої статті 140 Конституції України з метою з'ясувати строк повноважень Київського міського голови Черновецького Л. М., депутатів Київської міської ради шостого скликання, обраних на позачергових виборах 25 травня 2008 року, депутатів Тернопільської обласної ради шостого скликання, обраних на позачергових виборах 15 березня 2009 року, та визначити дату проведення чергових виборів вказаних представницьких органів.

На думку авторів клопотання, необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень виникла у зв'язку з тим, що редакцію статті 141 Конституції України відповідно до Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 1 лютого 2011 року № 2952-VI було змінено, проте строк повноважень Київського міського голови Черновецького Л. М., депутатів Київської міської ради шостого скликання, обраних на позачергових виборах 25 травня 2008 року, депутатів Тернопільської обласної ради шостого скликання, обраних на позачергових виборах 15 березня 2009 року, не визначено. Разом з тим, як наголошує суб'єкт права на конституційне подання, у пункті 5 розділу XIV Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10 липня 2010 року № 2487-VI закріплено, що чергові вибори 31 жовтня 2010 року проводяться всіх без винятку сільських, селищних, міських голів, сільських, селищних, міських, районних у місті, районних та обласних рад, крім виборів Київського міського голови, Київської міської ради та Тернопільської обласної ради.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 25 серпня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Конституційний Суд України повноважний розглядати лише ті питання, які йому підвідомчі відповідно до положень статті 150 Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд України».

Зі змісту конституційного подання вбачається, що 55 народних депутатів України фактично просять роз'яснити порядок застосування положень частин першої, другої, третьої статті 141 Конституції України щодо обчислення строків повноважень названих представницьких органів та встановлення дати проведення їх чергових виборів.

Конституційний Суд України в Ухвалі від 31 березня 2010 року № 15-у/2010 зазначив, «що офіційне тлумачення і застосування правових норм є різними видами юридичної діяльності. Офіційним тлумаченням вважається діяльність компетентного органу державної влади щодо з'ясування і роз'яснення волі законодавця, матеріалізованої в нормі права (усвідомлення та роз'яснення смислу норм права з метою найбільш правильної їх реалізації). Правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі правових норм, які відповідають цим обставинам. Пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування. Надання консультацій чи роз'яснень з цього приводу не належить до повноважень Конституційного Суду України» (абзац другий пункту 3 мотивувальної частини).

Отже, порушені у конституційному поданні питання непідвідомчі Конституційному Суду України, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої, третьої статті 141 Конституції України в системному зв'язку з положеннями частини другої статті 5, статті 7, частини другої статті 19, частини першої статті 38, частини першої статті 58, частини першої статті 140 Конституції України згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Гурняка Олександра Григоровича щодо офіційного тлумачення
положень абзацу другого статті 11 Статуту внутрішньої служби
Збройних Сил України, статті 1, абзацу другого статті 4
Дисциплінарного статуту Збройних Сил України

м. К и ї в
13 жовтня 2011 року
№ 40-уп/2011

Справа № 1-24/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні питання про припинення конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Гурняка Олександра Григоровича щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого статті 11 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24 березня 1999 року № 548-XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22-23, ст. 194) (далі — Статут), статті 1, абзацу другого статті 4 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24 березня 1999 року № 551-XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22-23, ст. 197) (далі — Дисциплінарний статут).

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Гурняк Олександр Григорович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень абзацу другого статті 11 Статуту щодо необхідності військовослужбовцям «свято і непорушно додержуватися Конституції України та законів України, Військової присяги, віддано служити Українському народові, сумлінно і чесно виконувати військовий обов'язок» у їх взаємозв'язку з військовою дисципліною, а також положень статті 1, абзацу другого статті 4 Дисциплінарного статуту, в яких міститься поняття військової дисципліни та визначено обов'язок кожного військовослужбовця «додержуватися Конституції та законів України, Військової присяги, неухильно виконувати вимоги військових статутів, накази командирів».

Суб'єкт права на конституційне звернення просить дати офіційне тлумачення обсягу та змісту поняття «військова дисципліна» і, зокрема, визначити, чи охоплює воно все чинне законодавство України, за порушення якого військовослужбовець може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності.

Необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень Статуту та Дисциплінарного статуту автор клопотання обґрунтовує неоднозначним їх застосуванням судами загальної юрисдикції, іншими державними органами, що призвело до порушення його конституційних прав і свобод, встановлених статтями 3, 24, 28, 43, 48 Конституції України, у виді неправомірного позбавлення його військового звання в дисциплінарному порядку та звільнення з військової служби.

Крім того, Гурняк О. Г. вказує на наявність ознак неконституційності положення пункту «ж» статті 68 Дисциплінарного статуту, яким передбачено можливість застосування до офіцерів дисциплінарного стягнення у виді «позбавлення військового звання».

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 6 липня 2011 року відкрила конституційне провадження у цій справі. Конституційний Суд України Ухвалою від 12 липня 2011 року № 26-уп/2011 вирішив провести розгляд справи у формі усного слухання.

3. Однак 4 жовтня 2011 року до Конституційного Суду України надійшла письмова заява Гурняка О. Г. про відкликання конституційного звернення.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Згідно з пунктом 2 § 51 Регламенту Конституційного Суду України Конституційний Суд України припиняє конституційне провадження у справі, якщо після відкриття провадження у справі, але до початку розгляду справи по суті на пленарному засіданні, суб'єкт права на конституційне звернення письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликає конституційне звернення.

Враховуючи те, що розгляд справи на пленарному засіданні Конституційного Суду України не розпочато, є підстави для припинення конституційного провадження у справі.

Керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 44, 51 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 2 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Гурняка Олександра Григоровича щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого статті 11 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24 березня 1999 року № 548–XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22–23, ст. 194), статті 1, абзацу другого статті 4 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, затвердженого Законом України від 24 березня 1999 року № 551–XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22–23, ст. 197) у зв'язку з письмовою заявою громадянина Гурняка Олександра Григоровича про відкликання конституційного звернення.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Баранова Олександра Костянтиновича щодо офіційного тлумачення
положень частини другої статті 55, частини третьої статті 63
Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених
з військової служби, та деяких інших осіб»

м. К и ї в
13 вересня 2011 року
№ 41-у/2011

Справа № 2-28/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Винокурова Сергія Маркіяновича — головуєчого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,

Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича — доповідача,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні справу за конституційним зверненням громадянина Баранова Олександра Костянтиновича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55, частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 29, ст. 399) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Колоса М. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Баранов Олександр Костянтинович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII зі змінами (далі — Закон), а саме:

— частини другої статті 55 стосовно можливості нарахування компенсації втрати частини доходів на суми пенсії, не нараховані з вини органів Пенсійного фонду України;

— частини третьої статті 63 стосовно можливості перерахунку пенсії, призначеної відповідно до Закону, у зв'язку з тимчасовим збільшенням грошового забезпечення відповідної категорії військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим законом, або у зв'язку з тимчасовим введенням для зазначених категорій осіб нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій.

Необхідність в офіційному тлумаченні названих положень Закону Баранов О. К. обґрунтовує їх неоднозначним застосуванням судами загальної юрисдикції в процесі розгляду справ щодо здійснення перерахунку пенсій йому та іншим особам, звільненим з військової служби, що, як він вважає, призвело до порушення його права на «нарахування компенсації за несвоєчасну виплату заборгованості з боку Головного управління Пенсійного фонду України в Луганській області» і може призвести до порушення права на перерахунок призначеної пенсії.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 6 липня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Неоднозначність застосування положень частини другої статті 55, частини третьої статті 63 Закону Баранов О. К. вбачає у протилежних позиціях судів загальної юрисдикції стосовно вирішення справ щодо здійснення перерахунку пенсій особам, звільненим з військової служби. На підтвердження своїх доводів автор клопотання надав постанови Луганського окружного адміністративного суду від 14 жовтня 2008 року (справа № 2а-1407/08), від 24 листопада 2008 року (справа № 2а-474/08) та постанову Донецького апеляційного адміністративного суду від 26 лютого 2009 року (справа № 2-а-43/08/1213).

У процесі підготовки матеріалів справи до розгляду встановлено, що постанова Луганського окружного адміністративного суду від 14 жовтня 2008 року скасована постановою Донецького апеляційного адміністративного суду від 23 січня 2009 року (справа № 2-а-1407/08/1270). Постанова Луганського окружного адміністративного суду від 24 листопада 2008 року залишена без змін постановою Донецького апеляційного адміністративного суду від 12 лютого 2009 року (справа № 2-а-474/08/1270). Постанова Донецького апеляційного адміністративного суду від 26 лютого 2009 року оскаржена до Вищого адміністративного суду України, який ухвалою від 17 грудня 2009 року поновив строк касаційного оскарження, а ухвалою від 18 грудня 2009 року відкрив касаційне провадження (справа № К-20842/09).

Аналіз матеріалів справи, що стосуються практики розгляду Вищим адміністративним судом України та Верховним Судом України питань, порушених у конституційному зверненні, підтверджує, що ця судово практика є однозначною.

Таким чином, відсутність неоднозначного застосування судами України положень частини другої статті 55, частини третьої статті 63 Закону є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у цій справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Баранова Олександра Костянтиновича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55, частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262–XII зі змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України
щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 272
Кримінально-процесуального кодексу України у системному зв'язку
з положеннями частини першої статті 272 цього кодексу

м. Киї в

27 вересня 2011 року

№ 43-у/2011

Справа № 2-47/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Запорожця Михайла Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни — доповідача,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,

Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 272 Кримінально-процесуального кодексу України у системному зв'язку з положеннями частини першої статті 272 цього кодексу.

Заслухавши суддю-доповідача Маркуш М. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 54 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення частини третьої статті 272 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — Кодекс), «за непідкорення розпорядженню головуючого або порушення порядку під час судового засідання свідок, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та інші громадяни несуть відповідальність за частиною першою статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення», у системному зв'язку з положеннями частини першої цієї статті, «якщо підсудний порушить порядок засідання або не підкориться розпорядженням головуючого, останній попереджає підсудного про те, що в разі повторення ним зазначених дій його буде видалено з залу засідання. При повторному порушенні порядку судового засідання підсудного за ухвалою суду можна видалити з залу засідання тимчасово або на весь час судового розгляду справи. У цьому випадку вирок після його винесення негайно оголошується підсудному», в аспекті таких питань:

— чи поширюються положення частини першої статті 272 Кодексу, що встановлюють повноваження головуючого видаляти підсудного з зали судового засідання, на свідків, потерпілих, цивільного позивача, цивільного відповідача та інших громадян у разі порушення ними порядку засідання або невиконання розпоряджень головуючого;

— чи можуть до свідків, потерпілих, цивільних позивачів, цивільних відповідачів та інших громадян застосовуватися заходи, визначені частиною першою статті 272 Кодексу;

— чи можуть положення частини першої статті 272 Кодексу щодо видалення підсудного в разі порушення ним порядку засідання або невиконання розпоряджень головуючого застосовуватися до інших учасників судового процесу та громадян, у тому числі народних депутатів України, присутніх у залі суду;

— чи можуть до громадян, у тому числі народних депутатів України, присутніх у судовому залі, застосовуватися інші заходи забезпечення порядку судового засідання ніж ті, що визначені частиною третьою статті 272 Кодексу та частиною першою статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення.

На думку авторів клопотання, необхідність інтерпретації положень частин першої та третьої статті 272 Кодексу «полягає у визначенні наявності (відсут-

ності) правових підстав для застосування головуючим до громадян, присутніх у залі судового засідання, заходів підтримання порядку судового засідання у вигляді видалення з зали суду».

Цитуючи положення статті 272 Кодексу та статті 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення, суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що закон встановив різні заходи впливу для різних категорій осіб, які порушують порядок в залі судового засідання. На осіб, зазначених у частині третій статті 272 Кодексу, може накладатися штраф у розмірі від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Автори клопотання посилаються на те, що в ході розгляду конкретної кримінальної справи головуючий застосував до присутніх у залі суду громадян захід, передбачений частиною першою статті 272 Кодексу, тобто видалення з залу суду (хоча такий захід передбачено виключно для підсудного), і як на доказ вказаних обставин — на відомості, поширені у засобах масової інформації.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 20 вересня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» питання, порушені в конституційному поданні, повинні належати до повноважень Конституційного Суду України (стаття 13); підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України та законів України (частина перша статті 93); конституційне подання має містити правове обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні (пункт 4 частини другої статті 39).

Практичну необхідність у тлумаченні положення частини третьої статті 272 Кодексу народні депутати України обґрунтовують необхідністю визначити наявність правових підстав для застосування щодо них примусового заходу у вигляді видалення з залу судового засідання, яку вони ставлять під сумнів, та законність застосування щодо них такого заходу.

Отже, як вбачається зі змісту конституційного подання, автори клопотання, не погоджуючись з рішенням суду загальної юрисдикції у конкретній справі, просять Конституційний Суд України дати правову оцінку фактичним обставинам цієї справи та рішенням суду першої інстанції, а також встановити законність та наявність підстав застосування до окремих присутніх у залі суду громадян, зокрема народних депутатів України, примусових заходів у вигляді видалення їх з залу судового засідання, тобто надати консультацію щодо питань правозастосовного характеру.

Надання консультації щодо практичного застосування норми, про необхідність тлумачення якої йдеться, не є тотожним з офіційним тлумаченням положень законів України, що в межах своїх повноважень дає Конституційний Суд України. До повноважень Конституційного Суду України не належить надання

роз'яснень щодо практичного застосування законодавства України (абзац другий пункту 3 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 31 березня 2010 року № 15-у/2010; абзац третій пункту 3 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України від 8 лютого 2011 року № 3-у/2011).

Вказані обставини є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 272 Кримінально-процесуального кодексу України у системному зв'язку з положеннями частини першої статті 272 цього кодексу на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Руденка Леоніда Павловича щодо офіційного тлумачення положень
статті 25, частини другої статті 37
Закону України «Про державну службу»

м. Київ
11 жовтня 2011 року
№ 47-у/2011

Справа № 2-49/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,

Вдовіченка Сергія Леонідовича — доповідача,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Руденка Л. П. щодо офіційного тлумачення положень статті 25, частини другої статті 37 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 52, ст. 490) з наступними змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Вдовіченка С. Л. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — громадянин Руденко Леонід Павлович — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 25, частини другої статті 37 Закону України «Про державну службу» (далі — Закон) з урахуванням Порядку обчислення стажу державної служби та Положення про спеціальні звання посадових осіб органів державної податкової служби, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 3 травня 1994 року № 283, від 22 лютого 1999 року № 258, в аспекті таких питань:

— чи зараховується час роботи (служби) керівних працівників і спеціалістів (з числа цивільних осіб) в органах Державної податкової служби України (далі — ДПС України), які прийняли Присягу державного службовця та яким присвоєні спеціальні звання, до стажу державної служби;

— чи мають право на призначення пенсії державного службовця керівні працівники і спеціалісти органів ДПС України (з числа цивільних осіб), які мають не менше 20 років стажу роботи на посадах, віднесених до категорій посад державних службовців, які прийняли Присягу державного службовця та яким присвоєні спеціальні звання, незалежно від місця роботи на час досягнення пенсійного віку.

Необхідність в офіційному тлумаченні названих положень Закону автор клопотання обґрунтовує наявністю фактів неоднозначного застосування цих норм судами України, що порушує його право на призначення пенсії державного службовця.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 29 вересня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Звернувшись з клопотанням про тлумачення положень Закону, суб'єкт права на конституційне звернення поставив питання консультативного характеру, а саме: чи зараховується час роботи (служби) керівних працівників і спеціалістів (з числа цивільних осіб) в органах ДПС України, які прийняли Присягу державного службовця та яким присвоєні спеціальні звання, до стажу державної служби; чи мають право на призначення пенсії державного службовця керівні працівники і спеціалісти органів ДПС України (з числа цивільних осіб), які мають не менше 20 років стажу роботи на посадах, віднесених до категорій посад державних службовців, які прийняли Присягу державного службовця та яким присвоєні спеціальні звання, незалежно від місця роботи на час досягнення пенсійного віку. Однак надання консультацій не належить до повноважень Конституційного Суду України, про що неодноразово було наголошено в ухвалах від 27 серпня 2008 року № 34-у/2008, від 7 вересня 2011 року № 39-у/2011.

Конституційний Суд України в Ухвалі від 31 березня 2010 року № 15-у/2010 зазначив, «що офіційне тлумачення і застосування правових норм є різними видами юридичної діяльності. Офіційним тлумаченням вважається діяльність компетентного органу державної влади щодо з'ясування і роз'яснення волі законодавця, матеріалізованої в нормі права (усвідомлення та роз'яснення смислу норм права з метою найбільш правильної їх реалізації). Правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі правових норм, які відповідають цим обставинам. Пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування. Надання консультацій чи роз'яснень з цього приводу не належить до повноважень Конституційного Суду України» (абзац другий пункту 3 мотивувальної частини).

Крім того, автор клопотання, не конкретизуючи предмет тлумачення та не вказуючи, які саме окремі положення статей 25, 37 Закону необхідно витлумачити, фактично просить дати тлумачення норм підзаконних актів — постанов Кабінету Міністрів України від 3 травня 1994 року № 283, від 22 лютого 1999 року № 258, що відповідно до пункту 2 частини першої статті 150 Конституції України не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Отже, порушені у конституційному зверненні питання непідвідомчі Конституційному Суду України, що згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Руденка Леоніда Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 25, частини другої статті 37 Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–XII з наступними змінами на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень частини другої статті 79, частини другої статті 111
Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

м. К и ї в
12 жовтня 2011 року
№ 48-у/2011

Справа № 2-42/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–42, № 43, № 44–45, ст. 529).

Заслухавши суддю-доповідача Кампа В. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 50 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI (далі — Закон), у яких передбачено розгляд на пленарному засіданні Верховної Ради України питань про обрання кандидата на посаду судді безстроково та про звільнення з посади судді, обраного безстроково, «без висновку комітетів Верховної Ради України та будь-яких перевірок».

Народні депутати України вважають, що вказаними у частині другій статті 79, частині другій статті 111 Закону застереженнями «без висновку комітетів Верховної Ради України та будь-яких перевірок» профільний комітет Верховної Ради України усувається «від попереднього розгляду і підготовки питання про обрання та звільнення суддів для розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради України».

На думку авторів клопотання, положення частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону не відповідають частині першій статті 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, частині другій статті 89 Конституції України. Крім того, суб'єкт права на конституційне подання також просить перевірити зазначені норми Закону на відповідність іншим положенням Основного Закону України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 13 вересня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Висловлюючи думку про невідповідність положень частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону вимогам частини першої статті 6, частин першої, другої статті 8, частини другої статті 19, частини другої статті 89 Конституції України, народні депутати України лише перелічують вказані статті Основного Закону України, що відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, викладеної в ухвалах від 9 червня 2010 року № 40-у/2010, від 23 лютого 2011 року № 6-у/2011, не є обґрунтуванням неконституційності оспорюваних положень Закону.

Крім того, автори клопотання просять перевірити положення частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону на відповідність «іншим статтям Конституції України». Конституційний Суд України вважає, що суб'єкт права на конституційне подання фактично перекладає на Конституційний Суд України свій обов'язок стосовно обґрунтування тверджень щодо неконституційності зазначених положень, що суперечить приписам пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Народні депутати України у конституційному поданні наводять повноваження Верховної Ради України стосовно обрання кандидата на посаду судді безстроково та звільнення з посади судді, обраного безстроково, розкривають природу і сутність даних повноважень, описують порядок обрання на посаду судді безстроково та звільнення його з посади Верховною Радою України, а також розкривають призначення і роль профільного комітету Верховної Ради України у реалізації зазначених повноважень парламенту з посиланням на відповідні нормативно-правові акти, що не є правовим обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Закону.

Таким чином, у конституційному поданні не міститься правового обґрунтування тверджень щодо невідповідності Конституції України окремих положень частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону, що згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 79, частини другої статті 111 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Кмітто Сергія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень
статті 399 Кримінально-процесуального кодексу України
у взаємозв'язку з положеннями статті 125 Конституції України,
частини третьої статті 2 Кримінального кодексу України

м. К и ї в

Справа № 2-55/2011

3 листопада 2011 року

№ 55-у/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни — доповідача,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина Кмітто Сергія Олександровича
щодо офіційного тлумачення положень статті 399 Кримінально-процесуального
кодексу України у взаємозв'язку з положеннями статті 125 Конституції України,
частини третьої статті 2 Кримінального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Маркуш М. А. та дослідивши матеріали справи,
Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Кмітто Сергій Олександрович звернувся до Конституційного
Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень статті 399
Кримінально-процесуального кодексу України (далі — Кодекс) у їх системному
взаємозв'язку з положеннями статті 125 Конституції України «найвищим судовим
органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України», частини

третьої статті 2 Кримінального кодексу України «ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за той самий злочин більше одного разу». На думку автора клопотання, суди України неоднозначно та вибірково застосовують положення статті 399 Кодексу, згідно з якими вказівки суду, що розглянув справу в касаційному порядку, є обов'язковими для органів дізнання чи досудового слідства у разі додаткового розслідування і суду першої чи апеляційної інстанції у разі повторного розгляду справи.

На підтвердження такої неоднозначності суб'єкт права на конституційне звернення посилається на наявність розбіжностей у застосуванні судами першої та апеляційної інстанцій положень статті 399 Кодексу та судову практику Верховного Суду України, наводячи цитати з окремих судових рішень, в яких ідеться про обов'язковість вказівок суду касаційної інстанції для судів нижчих рівнів та скасування рішень таких судів у зв'язку з невиконанням ними відповідних вказівок.

Доводячи необхідність в офіційному тлумаченні положень статті 399 Кодексу, неоднозначне застосування яких, на думку Кмітто С. О., призвело до порушення його прав, автор клопотання долучив до конституційного звернення копії судових рішень, постановлених у його справі.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної Ухвали від 25 жовтня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення за формою і змістом має відповідати вимогам статей 42, 94 цього Закону, зокрема у конституційному зверненні повинно зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Аналіз конституційного звернення та долучених до нього матеріалів дає підстави для висновку, що автор клопотання не виконав вимог статей 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», оскільки не довів неоднозначного застосування положень статті 399 Кодексу судами України.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України під неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України слід розуміти різне застосування одних і тих же норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010).

Судові рішення у справі Кмітто С. О., копії яких долучено до конституційного звернення, не підтверджують неоднозначного застосування судами України по-

ложень статті 399 Кодексу. При ухваленні цих судових рішень вказані положення неоднозначно не застосовувалися.

Автор клопотання фактично не погоджується з рішенням колегії суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Донецької області від 6 листопада 2009 року і просить Конституційний Суд України дати правову оцінку фактичним обставинам справи та рішенням апеляційного суду.

Однак незгода з рішенням суду загальної юрисдикції у конкретній справі не є підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

Крім того, суб'єкт права на конституційне звернення не визначив предмет тлумачення, тобто конкретні положення статті 125 Конституції України, частини третьої статті 2 Кримінального кодексу України та статті 399 Кодексу, які потребують офіційного тлумачення, та аспект, в якому воно має бути надане. Невизначеність предмета тлумачення унеможливорює здійснення офіційної інтерпретації статей Конституції України та законів України (Ухвала Конституційного Суду України від 5 липня 2011 року № 25-у/2011).

Отже, конституційне звернення не відповідає вимогам статей 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим Законом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 43, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Кмітто Сергія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень статті 399 Кримінально-процесуального кодексу України у взаємозв'язку з положеннями статті 125 Конституції України, частини третьої статті 2 Кримінального кодексу України на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, цим Законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного
товариства «Закарпатавтотранс» щодо офіційного тлумачення положень
частини першої, пункту 1 частини другої статті 17
Кодексу адміністративного судочинства України
у системному зв'язку з частиною другою статті 55,
частиною другою статті 124 Конституції України

м. Киї в
9 листопада 2011 року
№ 56-у/2011

Справа № 2-56/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «За-
карпатавтотранс» щодо офіційного тлумачення положень частини першої, пунк-
ту 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України у
системному зв'язку з частиною другою статті 55, частиною другою статті 124
Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Стецюка П. Б. та дослідивши матеріали спра-
ви, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Відкрите акціонерне товариство «Закарпатавтотранс» (далі — Товариство)
звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного

тлумачення положень частини першої, пункту 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс) у системному зв'язку з частиною другою статті 55, частиною другою статті 124 Конституції України в аспекті такого питання: «чи впливає із вказаних законодавчих положень висновок про те, що суб'єкт господарювання (юридична особа або фізична особа — підприємець) має право в порядку, встановленому нормами процесуального права, звернутися до суду адміністративної юрисдикції із позовом до податкових органів, у тому числі і щодо визнання дій про надання податкових роз'яснень протиправними» та чи «такі справи підлягають розгляду по суті».

Необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень Кодексу у взаємозв'язку із зазначеними положеннями Основного Закону України Товариство обґрунтовує їх неоднаковим застосуванням судами загальної юрисдикції у справах щодо оскарження суб'єктами господарювання наданих податковими органами податкових роз'яснень.

Як докази неоднакової судової практики застосування положень Кодексу до конституційного звернення долучено роздруковані з Єдиного державного реєстру судових рішень судові рішення, а також ксерокопію Інформаційного листа Вищого адміністративного суду України від 20 липня 2010 року № 1111/11/13-10 щодо оскарження в судовому порядку податкових роз'яснень, передбачених підпунктом 4.4.2 пункту 4.4 статті 4 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (далі — Інформаційний лист). З цих судових рішень, як вважає суб'єкт права на конституційне звернення, вбачається, що суди у справах однієї категорії приймали неоднакові рішення.

У конституційному зверненні Товариство зазначає, що неоднакова судова практика призводить до порушення гарантованого статтями 55, 124 Конституції України, статтею 17 Кодексу права оскаржувати до суду будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 25 жовтня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі, виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94); у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42).

Із долучених до конституційного звернення рішень судів загальної юрисдикції та інших документів, зокрема Інформаційного листа, не вбачається неоднозначного застосування судами України пункту 1 частини другої статті 17 Кодексу.

Причиною виникнення різної судової практики у вказаній категорії справ була суперечність між положеннями Кодексу та приписами Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», який втратив чинність після прийняття Податкового кодексу України. Пунктом 53.3 статті 53 Податкового кодексу України прямо передбачено право платника податків оскаржити до суду як правовий акт індивідуальної дії податкову консультацію контролюючого органу, викладену в письмовій формі, яка, на думку такого платника податків, суперечить нормам або змісту відповідного податку чи збору.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України «юрисдикція Конституційного Суду України поширюється на чинні нормативно-правові акти» (Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001, ухвали Конституційного Суду України від 19 червня 2008 року № 21-у/2008, 11 лютого 2009 року № 4-у/2009). Втрата чинності Законом України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», у якому, зокрема, визначався порядок судового оскарження податкових роз'яснень, та врегулювання таких відносин у Податковому кодексі України є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі відповідно до пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

Виходячи з викладеного та керуючись статтею 147, пунктом 2 частини першої статті 150, статтею 153 Конституції України, статтею 42, пунктом 3 статті 45, статтями 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Закарпатавтотранс» щодо офіційного тлумачення положень частини першої, пункту 1 частини другої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України у системному зв'язку з частиною другою статті 55, частиною другою статті 124 Конституції України на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Кмітто Сергія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень
пункту 1 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України
у системному зв'язку зі статтею 22, частиною другою статті 58,
частиною третьою статті 62, статтею 64 Конституції України, статтею 1,
частиною першою статті 3¹, статтею 16, частиною першою статті 23
Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника
або визнання його банкрутом»

м. Київ
22 листопада 2011 року
№ 58-у/2011

Справа № 2-57/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Винокурова Сергія Маркіяновича — головуєчого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Кмітто Сергія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень пункту 1 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України у системному зв'язку зі статтею 22, частиною другою статті 58, частиною третьою статті 62, статтею 64 Конституції України, статтею 1, частиною першою статті 3¹, статтею 16, частиною першою статті 23 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 31, ст. 440) з наступними змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Кмітто С. О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 1 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України (далі — Кодекс) у системному зв'язку зі статтею 22, частиною другою статті 58, частиною третьою статті 62, статтею 64 Конституції України, статтею 1, частиною першою статті 3¹, статтею 16, частиною першою статті 23 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» стосовно того, чи можна арбітражного керуючого (ліквідатора) вважати службовою особою, яка підлягає кримінальній відповідальності.

Обґрунтовуючи необхідність в офіційному тлумаченні положень пункту 1 примітки до статті 364 Кодексу, автор клопотання вказує на різне, на його думку, розуміння судами загальної юрисдикції їх змісту щодо визнання арбітражного керуючого (ліквідатора) службовою особою. Посилаючись на відповідні судові рішення, заявник стверджує, що одні суди визнавали арбітражного керуючого (ліквідатора) службовою особою, а інші — ні. Така неоднозначність, за твердженням Кмітто С. О., призвела до порушення його конституційних прав і свобод.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Другою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 25 жовтня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення має містити обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції або законів України і дані щодо матеріалів, які стосуються предмета тлумачення (пункти 4, 5 частини другої статті 42); підставою для конституційного звернення є наявність неоднозначного застосування положень законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Конституційний Суд України зазначає, що під неоднозначним застосуванням судами України положень Конституції чи законів України розуміється різне застосування одних і тих же їх норм за однакових юридично значимих обставин в судових рішеннях, які набули законної сили.

Із доданих до конституційного звернення матеріалів вбачається, що Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалою від 21 липня 2009 року судові рішення апеляційної інстанції щодо Кмітто С. О. (обвинувачувався в одержанні хабара як службова особа) скасувала у касаційному порядку з направленням справи на новий апеляційний розгляд. Документів про результати нового розгляду справи, тобто інформації про судові рішення, що набули законної сили по суті його обвинувачення, суб'єкт права на конституційне звернення не надав.

Отже, автор клопотання не підтвердив судовим рішенням, яке набуло законної сили по суті обвинувачення стосовно нього, неоднозначного порівняно з судовими рішеннями щодо інших осіб застосування судами України приписів пункту 1 примітки до статті 364 Кодексу, тобто не додержав вимог статей 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Таким чином є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Кмітто Сергія Олександровича щодо офіційного тлумачення положень пункту 1 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України у системному зв'язку зі статтею 22, частиною другою статті 58, частиною третьою статті 62, статтею 64 Конституції України, статтею 1, частиною першою статті 3¹, статтею 16, частиною першою статті 23 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343–XII з наступними змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням громадянина
Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень
частин першої, другої статті 55 Конституції України

м. К и ї в
24 листопада 2011 року
№ 59-у/2011

Справа № 2-58/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Винокурова Сергія Маркіяновича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 55 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Головань Ігор Володимирович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 55 Конституції України, роз'яснивши:

— «чи має громадянин право на оскарження в суді, в порядку адміністративного судочинства, визначеного Кодексом адміністративного судочинства України, рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, зокрема органів державної податкової служби, їх посадових і службових осіб, вчинених при провадженні дізнання, досудового слідства, оперативно-розшукових заходів

по кримінальній справі, постанова про порушення якої була скасована судом»;

— «чи має громадянин право на оскарження в суді, в порядку кримінально-процесуального судочинства, визначеного Кримінально-процесуальним кодексом України, рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, зокрема органів державної податкової служби, їх посадових і службових осіб, вчинених при провадженні дізнання, досудового слідства, оперативно-розшукових заходів по кримінальній справі, постанова про порушення якої була скасована судом».

Необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень автор клопотання обґрунтовує неоднозначним їх застосуванням судами України у справах, учасником яких був Головань І. В. На його думку, суди, зокрема Верховний Суд України та Вищий адміністративний суд України, зайняли протилежні позиції щодо аналогічних спірних питань, застосовуючи положення статті 55 Конституції України.

На підтвердження такого висновку суб'єкт права на конституційне звернення долучив копії судових рішень у справі, що розглядалась в порядку адміністративного та кримінального судочинства, в яких усіма інстанціями Головань І. В. відмовлено в задоволенні позову (скарги) стосовно неправомірних дій працівників податкової міліції.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної Ухвали від 15 листопада 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Відповідно до статті 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод. У конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України, підтверджене документами і матеріалами (пункти 4, 5 частини другої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Аналіз конституційного звернення та долучених до нього матеріалів дає підстави для висновку, що вони не містять обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України, а саме доказів їх неоднозначного застосування судами загальної юрисдикції, іншими органами державної влади. Положення частин першої, другої статті 55 Конституції України, офіційне тлумачення яких просить дати Головань І. В., у наведених судових рішеннях не застосовувались.

За правовою позицією Конституційного Суду України, якщо надані суб'єктом права на конституційне звернення матеріали свідчать про те, що відповідні положення Конституції або законів України у судових рішеннях не застосовувалися, то вони не можуть бути розглянуті Конституційним Судом України як такі, що

підтверджують неоднозначне застосування цих положень судами України, іншими органами державної влади (Ухвала Конституційного Суду України від 26 жовтня 2011 року № 54-у/2011).

Отже, конституційне звернення не відповідає вимогам, передбаченим статтями 42, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 42, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 55 Конституції України на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Сальвіа» щодо офіційного тлумачення положень підпункту 5 пункту 2 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» у системному зв'язку з частиною другою статті 632 Цивільного кодексу України

м. Київ
1 грудня 2011 року
№ 60-у/2011

Справа № 2-60/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Винокурова Сергія Маркіяновича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,

Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижача Андрія Андрійовича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Сальвіа» щодо офіційного тлумачення положень підпункту 5 пункту 2 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 3 червня 2008 року № 309–VI (Відомості Верховної Ради України, 2008 р., № 27–28, ст. 253) у системному зв'язку з частиною другою статті 632 Цивільного кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижача А. А. та дослідивши матеріали конституційного звернення, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — товариство з обмеженою відповідальністю «Сальвіа» (далі — Товариство) — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень підпункту 5 пункту 2 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 3 червня 2008 року № 309–VI (далі — Закон) щодо того, чи належать ці положення до встановлених законом умов зміни ціни після укладення договору, про що йдеться у частині другій статті 632 Цивільного кодексу України (далі — Кодекс).

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень Закону, на думку суб'єкта права на конституційне звернення, полягає в неоднозначному застосуванні судами України положень підпункту 5 пункту 2 розділу I Закону у системному зв'язку з частиною другою статті 632 Кодексу. Автор клопотання стверджує, що суди по-різному застосовують зазначені положення Закону, приймаючи рішення у справах за позовами про внесення змін до договорів оренди земельних ділянок, коли необхідно вирішити питання стосовно того, чи підлягають зміні умови договору оренди земельної ділянки, які визначають розмір орендної плати, після його укладення. Додані до конституційного звернення копії рішень судів загальної юрисдикції, на думку Товариства, є підтвердженням факту неоднозначного застосування положень Закону, про необхідність тлумачення яких йдеться, у системному зв'язку з частиною другою статті 632 Кодексу.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання про відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Третьою колегією суддів Конституційного Суду України Ухвали від 24 листопада 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

Положеннями підпункту 5 пункту 2 розділу I Закону внесено зміни до статті 21 Закону України «Про оренду землі», а саме — викладено в новій редакції частини четверту та п'яту цієї статті. Отже, вказані положення Закону є положеннями Закону України «Про оренду землі» — частинами четвертою та п'ятою статті 21 цього Закону. Таким чином, суб'єкт права на конституційне звернення порушує питання про надання офіційного тлумачення положень частин четвертої, п'ятої статті 21 Закону України «Про оренду землі».

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» від 2 грудня 2010 року № 2756-VI (абзац третій підпункту 1 пункту 21 розділу I) частини четверту, п'яту статті 21 Закону України «Про оренду землі» виключено, внаслідок чого ці норми втратили чинність.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в його Рішенні від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України), юрисдикція Конституційного Суду України поширюється лише на чинні правові акти (їх окремі частини) (абзац п'ятий пункту 9 мотивувальної частини).

У зв'язку з наведеним питання щодо надання офіційного тлумачення нечинних положень Закону України «Про оренду землі» непідвідомче Конституційному Суду України, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Сальвіа» щодо офіційного тлумачення положень частин четвертої, п'ятої статті 21 Закону України «Про оренду землі» (в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 3 червня 2008 року № 309-VI) у системному зв'язку з частиною другою статті 632 Цивільного кодексу України на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті нового провадження
за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю
«Тестбуд» у справі щодо офіційного тлумачення положень
частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г»
статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої
статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України

м. Київ
6 грудня 2011 року
№ 61-у/2011

Справа № 2-59/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Пасенюка Олександра Михайловича,
Сергейчука Олега Анатолійовича — доповідача,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття нового провадження за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Тестбуд» у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Сергейчука О. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю «Тестбуд» (далі — Товариство) порушило перед Конституційним Судом України питання про відкриття нового про-

вадження у справі, стороною у якій не було, за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — справа № 1-6/2010).

Конституційний Суд України у Рішенні від 1 квітня 2010 року № 10-рп/2010 (далі — Рішення) роз'яснив, що в аспекті названого конституційного подання:

- положення частини першої статті 143 Конституції України, згідно з якими територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування «вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції», слід розуміти так, що при вирішенні цих питань органи місцевого самоврядування діють як суб'єкти владних повноважень;

- положення пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України у частині повноважень сільських, селищних, міських рад відповідно до цього кодексу вирішувати питання розпорядження землями територіальних громад, передачі земельних ділянок комунальної власності у власність громадян та юридичних осіб, надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності, вилучення земельних ділянок із земель комунальної власності треба розуміти так, що при вирішенні таких питань ці ради діють як суб'єкти владних повноважень;

- положення пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України стосовно поширення компетенції адміністративних судів на «спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності» слід розуміти так, що до публічно-правових спорів, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів, належать і земельні спори фізичних чи юридичних осіб з органом місцевого самоврядування як суб'єктом владних повноважень, пов'язані з оскарженням його рішень, дій чи бездіяльності.

Обґрунтовуючи клопотання про відкриття нового провадження у справі, Товариство посилається на лист Вищого господарського суду України щодо узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ у спорах, пов'язаних із земельними правовідносинами, від 1 січня 2010 року (далі — лист) та постанову Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин» від 17 травня 2011 року № 6 (далі — постанова Пленуму), оскільки вважає, що їх зміст стосовно статусу органів місцевого самоврядування у правовідносинах щодо розпорядження земельними ділянками не узгоджується зі змістом Рішення.

Суб'єкт права на конституційне звернення зазначає, що вказані акти містять протилежні за змістом роз'яснення щодо визначення статусу органів місцевого самоврядування у земельних відносинах.

Автор клопотання вважає лист та постанову Пленуму новими обставинами, просить відкрити нове провадження у справі і дати офіційне тлумачення положень:

- частини першої статті 143 Конституції України в аспекті питання, чи можуть органи місцевого самоврядування при вирішенні питань місцевого значення, віднесених до їхньої компетенції, діяти не як суб'єкти владних повноважень, а як повно-

важні представники суб'єкта права власності на землю — територіальної громади;
— пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України в аспекті питання, чи можуть органи місцевого самоврядування при здійсненні повноважень, передбачених цими положеннями, виступати не як суб'єкти владних повноважень, а як повноважні представники суб'єкта права власності на землю — територіальної громади;

— пункту 1 частини другої статті 17 (за конституційним зверненням — пункту 1 статті 17) Кодексу адміністративного судочинства України, з урахуванням офіційного тлумачення згаданих норм, в аспекті питання, чи підпадтимуть під юрисдикцію адміністративних судів земельні спори фізичних та юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень, якщо за результатами офіційного тлумачення вказаних положень Конституційний Суд України дійде висновку, що в земельних правовідносинах орган місцевого самоврядування може виступати як представник суб'єкта права власності на землю — територіальної громади.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття нового провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 23 листопада 2011 року про відмову у відкритті нового провадження у цій справі, виходить з такого.

Згідно зі статтею 68 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд України відкриває нове провадження у справі при виявленні нових обставин по справі, які не були предметом його розгляду, але які існували на час розгляду і прийняття рішення або дачі висновку в справі. Отже, новими обставинами, що можуть бути підставою для відкриття нового провадження, визначено ті, які існували на час провадження у справі, але не були предметом судового розгляду.

Постанову Пленуму, яку автор клопотання вважає новою обставиною у даній справі, не можна вважати такою обставиною, оскільки її прийнято після ухвалення Рішення.

Таким чином, підстав для відкриття Конституційним Судом України нового провадження у цій справі немає.

Враховуючи зазначене та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 50, 68 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті нового провадження за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Тестбуд» у справі щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Ковальчука Броніслава Івановича щодо офіційного тлумачення статей 8, 19, 22, 46, 55, 58, 64, 129 Конституції України, статті 37¹ Закону України «Про державну службу», частини четвертої статті 21, частини першої статті 113 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», пункту 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання вдосконалення визначення розмірів заробітку для обчислення пенсії», пункту 17 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України

м. Киї в
22 грудня 2011 року
№ 64-у/2011

Справа № 2-65/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Винокурова Сергія Маркіяновича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Стрижака Андрія Андрійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Ковальчука Броніслава Івановича щодо офіційного тлумачення статей 8, 19, 22, 46, 55, 58, 64, 129 Конституції України, статті 37¹ Закону України «Про державну службу» від 16 грудня

1993 року № 3723–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 52, ст. 490) з наступними змінами, частини четвертої статті 21, частини першої статті 113 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 49–50, № 51, ст. 376), пункту 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання вдосконалення визначення розмірів заробітку для обчислення пенсії» від 31 травня 2000 року № 865 (Офіційний вісник України, 2000 р., № 22, ст. 906) з наступними змінами, пункту 17 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1 (Офіційний вісник України, 2005 р., № 52, ст. 3383), з наступними змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Громадянин Ковальчук Броніслав Іванович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення окремих положень, а саме:

— статей 8, 19, 22, 46, 55, 58, 64, 129 Конституції України «відносно відповідності цим статтям застосованих Хмельницьким міськрайонним судом (рішення від 16.03.2007 р.) положень постанови Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268 «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» і рекомендацій спільного листа Міністерства праці та соціальної політики України і Міністерства фінансів України від 21.04.2006 р. № 2722/0/14-06/13; від 27.04.2006 р. № 31-18040-03-7/8779 «Щодо перерахунку заробітної плати» в якості підстави для відмови у видачі уточненої довідки про заробітну плату в частині занижених середніх розмірів надбавки за виконання особливо важливої роботи або за високі досягнення у праці і премії за загальні результати роботи, виплачених працюючим державним службовцям на відповідній посаді в січні 2006 р. (на момент виникнення права на перерахунок пенсії) на підставі п. 4 Постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.1999 р. № 2288 «Про впорядкування умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, органів прокуратури, судів та інших органів»;

— статті 37¹ Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–XII з наступними змінами (далі — Закон про державну службу), частини четвертої статті 21 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV (далі — Закон про пенсійне страхування), пункту 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання вдосконалення визначення розмірів заробітку для обчислення пенсії» від 31 травня 2000 року № 865 з наступними змінами (далі — Постанова), пункту 17 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне

пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1, з наступними змінами (далі — Порядок) «щодо незмінності ніякими актами розмірів (сум) надбавки за виконання особливо важливої роботи або за високі досягнення у праці і премії за загальні результати роботи, виплачених працюючим державним службовцям на відповідній посаді в січні 2006 р. (на момент виникнення права на перерахунок пенсії) на підставі п. 4 Постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.1999 р. № 2288 «Про впорядкування умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, органів прокуратури, судів та інших органів»;

— частини першої статті 113 Закону про пенсійне страхування «в частині визначення механізму щодо гарантування дотримання законодавства з метою захисту майнових та інших прав і законних інтересів осіб стосовно здійснення пенсійних виплат».

Автор клопотання стверджує про наявність неоднозначного застосування окремих положень цих нормативно-правових актів органами виконавчої влади та судами, а також про застосування ними нормативно-правових актів, які жодним чином не стосуються перерахунку пенсій державним службовцям з 1 січня 2006 року, та документів, які не є нормативно-правовими актами і не мають юридичної сили.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі у зв'язку з прийняттям Першою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали від 20 грудня 2011 року про відмову у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 1, 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», виходить з такого.

2.1. Громадянин Ковальчук Б. І. просить, зокрема, перевірити на відповідність статтям 8, 19, 22, 46, 55, 58, 64, 129 Конституції України Постанови Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» від 9 березня 2006 року № 268 і спільного листа Міністерства праці та соціальної політики і Міністерства фінансів України «Щодо перерахунку заробітної плати» від 21 квітня 2006 року № 2722/0/14-06/13, від 27 квітня 2006 року № 31-18040-03-7/8779.

Відповідно до частини першої статті 150 Конституції України питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим розглядаються Конституційним Судом України за зверненнями: Президента України, не менш як сорока п'яти народних депутатів України, Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Отже, громадяни України — фізичні особи не є суб'єктами звернення до Конституційного Суду України з питань відповідності правових

актів Конституції України, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

2.2. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування їх положень судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94); конституційне звернення має містити обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42). Проте у конституційному зверненні цих вимог не дотримано.

Неоднозначним застосуванням положень Конституції України або законів України є різне застосування одних і тих самих норм цих правових актів судами України, іншими органами державної влади за однакових юридично значимих обставин (Ухвала Конституційного Суду України від 12 травня 2010 року № 31-у/2010). Аналіз конституційного звернення та долучених до нього матеріалів не підтверджує наявності неоднозначного застосування положень статті 37¹ Закону про державну службу, а положення статей 8, 19, 22, 46, 55, 58, 64, 129 Конституції України, частини четвертої статті 21, частини першої статті 113 Закону про пенсійне страхування в актах органів виконавчої влади та судових рішеннях не застосовувалися. За правовою позицією Конституційного Суду України, якщо надані суб'єктом права на конституційне звернення матеріали свідчать про те, що відповідні положення Конституції або законів України у судових рішеннях не застосовувалися, то вони не можуть бути розглянуті Конституційним Судом України як такі, що підтверджують неоднозначне застосування цих положень судами України, іншими органами державної влади (ухвали від 26 жовтня 2011 року № 54-у/2011, від 24 листопада 2011 року № 59-у/2011).

Суб'єкт права на конституційне звернення також не визначив предмет тлумачення, тобто конкретні положення наведених статей Конституції України, частини четвертої статті 21 Закону про пенсійне страхування, та не вказав, в якому аспекті воно має бути надано, що унеможливорює здійснення офіційної інтерпретації статей Конституції України та законів України (ухвали Конституційного Суду України від 5 липня 2011 року № 25-у/2011, від 3 листопада 2011 року № 55-у/2011).

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

2.3. Згідно з пунктом 2 частини першої статті 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Суб'єкт права на конституційне звернення просить, зокрема, дати офіційне тлумачення пункту 4 Постанови, пункту 17 Порядку, що не належить до повноважень Конституційного Суду України і є підставою для відмови у відкритті консти-

туційного провадження у справі в цій частині відповідно до пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Ковальчука Броніслава Івановича щодо офіційного тлумачення статей 8, 19, 22, 46, 55, 58, 64, 129 Конституції України, статті 37¹ Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723–XII з наступними змінами, частини четвертої статті 21, частини першої статті 113 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV, пункту 4 Постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі питання вдосконалення визначення розмірів заробітку для обчислення пенсії» від 31 травня 2000 року № 865 з наступними змінами, пункту 17 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 року № 22-1, з наступними змінами на підставі пунктів 1, 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим Законом права на конституційне подання, невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України
«Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування
пенсійної системи»

м. Київ
27 грудня 2011 року
№ 65-у/2011

Справа № 2-66/2011

Конституційний Суд України у складі суддів:

Головіна Анатолія Сергійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича — доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича,
Запорожця Михайла Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Сергейчука Олега Анатолійовича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI (Голос України, 2011 р., 13 вересня) (далі — Закон).

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 49 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон з мотивів порушення конституційної процедури його ухвалення.

Зокрема, народні депутати України стверджують, що Закон, ухвалений Верховною Радою України 8 липня 2011 року, не був підписаний та невідкладно направлений Головою Верховної Ради України на підпис Президенту України.

Верховна Рада України 6 вересня 2011 року ухвалила пропозиції до Закону, внесені Головою Верховної Ради України, які, на думку авторів клопотання, стосувалися не усунення неузгодженостей між положеннями Закону, а мали змістовий характер, чим було порушено приписи частини третьої статті 128 та статті 131 Регламенту Верховної Ради України (далі — Регламент), затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI.

На думку народних депутатів України, зазначені дії Верховної Ради України не відповідають положенням статті 1, частини другої статті 8, частини другої статті 19, частини другої статті 88, частини першої статті 94 Конституції України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відкриття конституційного провадження у цій справі у зв'язку з прийняттям 22 грудня 2011 року Першою колегією суддів Конституційного Суду України процесуальної ухвали про відмову у його відкритті, виходить з такого.

Згідно зі статтею 91 Основного Закону України Верховна Рада України приймає рішення у формі законів, постанов, інших актів.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що неконституційним може бути визнаний лише той правовий акт Верховної Ради України, у процесі прийняття чи схвалення якого або набрання ним чинності було порушено процедурні вимоги, що встановлюються безпосередньо Конституцією України, а не іншими правовими актами, зокрема законом про Регламент Верховної Ради України (абзац другий пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 12 липня 2000 року № 9-рп/2000 у справі про ратифікацію Хартії про мови, 1992 р.; абзац п'ятий пункту 3 мотивувальної частини Ухвали від 14 липня 2011 року № 35-у/2011).

Народні депутати України фактично порушують питання щодо дотримання Верховною Радою України вимог Регламенту при ухваленні пропозицій до Закону, які відповідно до частини третьої статті 128 та статті 131 Регламенту повноважний вносити Голова Верховної Ради України, що згідно зі статтями 150, 152 Конституції України, статтею 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Отже, непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі відповідно до пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Виходячи з викладеного та керуючись статтею 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

У Х В А Л И В:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про заходи щодо законодавчого за-

безпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Засади діяльності органів прокуратури в контексті рішень Конституційного Суду України

В. Бринцев

суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

І. Буравльов

науковий консультант судді Конституційного Суду України,
заслужений юрист України

У статті досліджено практику Конституційного Суду України щодо коригування нормативної бази організації та діяльності прокуратури України. На підставі рішень Конституційного Суду України проаналізовано принцип незалежності прокуратури, її функції, забезпечення особистих та соціально-економічних гарантій працівників прокуратури. Зроблено висновок про нагальну необхідність внесення відповідних змін як до Основного Закону України, так і до Закону України «Про прокуратуру», процесуальних кодексів та інших законодавчих актів з метою реформування діяльності прокуратури України відповідно до європейських стандартів.

Ключові слова: прокуратура, функції прокуратури, прокурорський нагляд, забезпечення соціально-економічних та особистих гарантій незалежності прокуратури, правові позиції, рішення Конституційного Суду України.

«Закони не заважали б нам жити,
якби один закон не суперечив іншому»
Демокріт

Одним із ключових напрямів правових реформ в усіх посткомуністичних державах Східної Європи є реформування органів прокуратури. Враховуючи те, що попередня радянська модель прокуратури, з незначними модифікаціями, була притаманна всім цим державам, то й проблеми в розбудові цієї державної інституції на загальноєвропейських стандартах виявилися однопорядковими.

На сьогодні вже мало хто пам'ятає, що в Україні перший крок в розбудові сучасної моделі прокуратури зроблено Концепцією судово-правової реформи 1992 року, якою було передбачено, що з розвитком ринкових відносин повинна змінитися загальнонаглядова функція прокуратури у сфері економічних відносин і загальний нагляд повинен бути обмежений питаннями захисту державних інтересів і власності, перевіркою законності правових актів і дій посадових осіб, що стосуються прав і свобод громадян (пункт 2 розділу V).

Суттєві корективи у процес розбудови судової влади і реформування органів прокуратури внесла Конституція України. Статтею 121 Основного Закону України визначено, що прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

У зв'язку з тим, що на момент прийняття Конституції України державна контрольна система не була готова замінити загальний нагляд за дотриманням законів усіма структурами держави і суспільства, перелічені конституційні функції прокуратури було розширено пунктом 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України (далі — Перехідні положення), згідно з яким прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства — до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, та до сформування системи досудового слідства і введення в дію законів, що регулюють її функціонування.

Незважаючи на те, що в Україні впроваджено систему адміністративного судочинства, ефективно діє інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, задекларовано повноваження місцевих державних адміністрацій щодо забезпечення виконання Конституції та законів України (стаття 119 Конституції України). Правозастосовна практика підтвердила необхідність продовження здійснення функцій прокурорського нагляду з метою забезпечення інтересів громадян, держави, суспільства¹.

Саме цим було зумовлено практичну необхідність відновлення конституційних засад діяльності прокуратури, і Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV статтю 121 Основного Закону України доповнено пунктом 5, яким на прокуратуру знову покладено нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, тобто фактично відновлено конституційне підґрунтя для більшості форм прокурорського нагляду².

¹ Хоча щодо цього є й інший погляд: зокрема, суддя Конституційного Суду України Кампо В. М. в окремій думці стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Амальгама Люкс» щодо офіційного тлумачення положення частини четвертої статті 21 Закону України «Про прокуратуру» висловив позицію, що зазначене конституційне положення стосовно загального нагляду вже виконано. Він, зокрема, зазначив: «Посилання Конституційного Суду України у Рішенні на пункт 9 розділу XV «Перехідні положення» Основного Закону України є свідченням того, що єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні помилково вважав і вважає дотепер, що це конституційне положення стосовно загального нагляду наразі не виконано законодавцем».

² І лише через шість років зазначене положення Конституції України (пункт 5 статті 121) втратило чинність у зв'язку з Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року

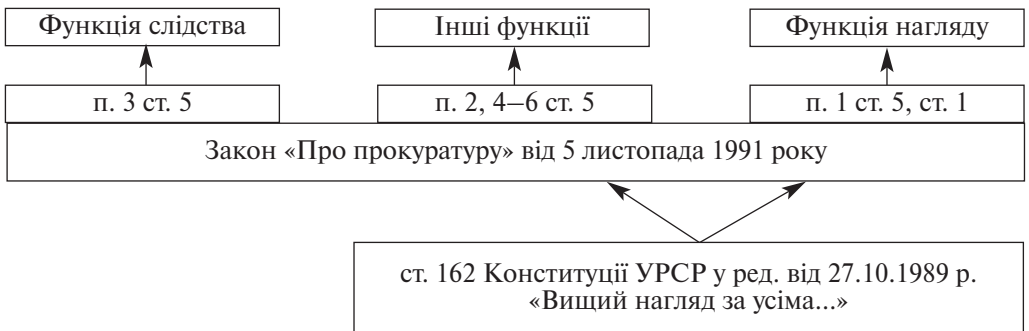
Порівняльний аналіз конституційного статусу органів прокуратури України і деяких держав Східної Європи пересвідчує в тому, що більш послідовними у реформуванні системи прокурорського нагляду виявилися Болгарія, Польща, Угорщина. Зокрема, у статті 127 Конституції Болгарії зазначається, що прокуратура стежить за дотриманням законності, а саме: притягає до відповідальності осіб, які скоїли злочини, та підтримує обвинувачення у кримінальних справах загального характеру; здійснює нагляд за виконанням покарань та інших заходів примусового характеру; вживає дії щодо скасування актів, які не відповідають закону; у передбачених законом випадках бере участь у розгляді цивільних і адміністративних справ.

Подібне конституційне унормування повноважень прокуратури міститься в більшості новітніх конституцій Східної Європи, що свідчить про рішучу відмову від функції загального нагляду і відсутність намагань впровадити будь-який модифікований аналог.

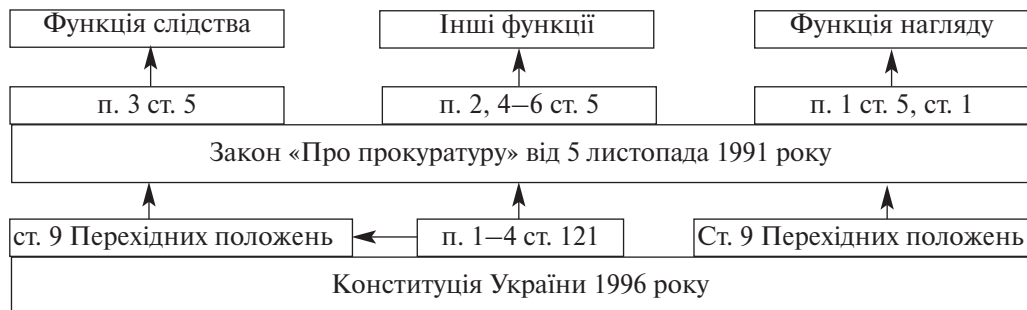
У цьому контексті найпростіше конституційне закріплення статусу прокуратури існує в Російській Федерації, де у частині п'ятій статті 129 Конституції проголошено, що повноваження, організація і порядок діяльності прокуратури визначаються федеральним законом. Спираючись на це конституційне положення, прийнятий у січні 1992 року Федеральний закон «Про прокуратуру Російської Федерації» фактично зберіг радянський статус прокуратури як органу нагляду за виконанням законів, зокрема і класичний загальний нагляд за виконанням законів міністерствами та іншими федеральними органами виконавчої влади, представницькими (законодавчими) і виконавчими органами державної влади суб'єктів Російської Федерації, органами місцевого самоврядування, військового управління, органами контролю, їх посадовими особами. Конституційне і законодавче забезпечення діяльності прокуратури в Україні може бути представлено у вигляді наведеної діаграми.

Конституційне і законодавче забезпечення функцій прокуратури України (діаграма дії у часі)

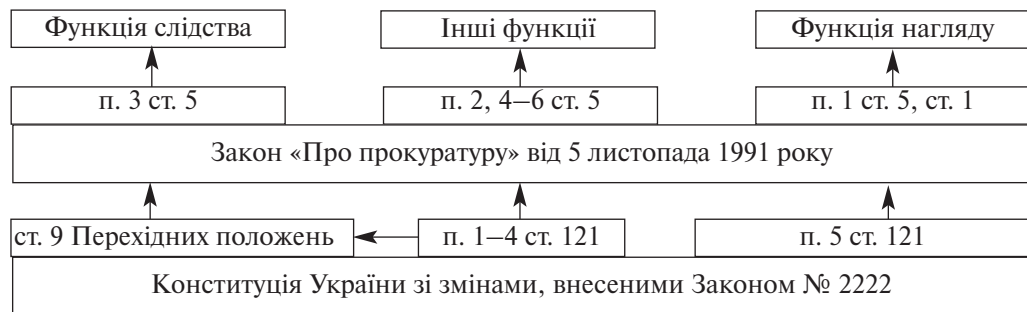
І. До 28 червня 1996 року

*II. З 28 червня 1996 року по 1 січня 2006 року,
з 30 вересня 2010 року до сьогодні*

III. З 1 січня 2006 року по 30 вересня 2010 року

З діаграми видно, що функції слідства і нагляду в сучасній моделі прокуратури ґрунтуються на статті 9 Перехідних положень Конституції України. У зв'язку з цим виникають запитання: як довго ще може тривати таке тимчасове виконання функцій конституційним органом; чи можуть діяти Перехідні положення Основного Закону без обмеження в часі; чи є легітимною діяльність прокуратури на підставі положень спеціального закону в разі відсутності відповідних конституційних засад?

Всього за останні майже 20 років після прийняття Закону України «Про прокуратуру» (набув чинності з 1 грудня 1991 року) (далі — Закон) у більшість його статей (45 із 56) внесено зміни і доповнення, прийнято 26 законів про внесення таких змін і доповнень.

Однак, незважаючи на численні зміни до Закону, залишилися незмінними основні функції прокуратури щодо нагляду за додержанням і застосуванням законів та попереднього слідства відповідно до Перехідних положень Конституції України. У Рішенні від 10 вересня 2008 року № 15-рп/2008¹ Конституційний Суд

¹ Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2008: Кн. 8 / Відп. ред. канд. юрид. наук А. А. Стрижак — К.: Ін Юре, 2008. — С. 293.

України в пункті 3 резолютивної частини зазначив: «Звернути увагу Верховної Ради України на необхідність законодавчої реалізації положень пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України».

Конституційний Суд України виходив з того, що конкуренція норм основного тексту Конституції України з нормами розділу «Перехідні положення», які за своїм правовим призначенням мають діяти лише тимчасово, породжують правову невпевненість у правозастосуванні, що не узгоджується з таким основоположним принципом, як верховенство права, що визначається в частині першій статті 8 Конституції України.

Однак до цього часу суб'єкти законодавчої ініціативи так і не спромоглися внести відповідні пропозиції щодо законодавчої реалізації Перехідних положень Конституції України в цій частині.

Про необхідність зміни ролі і функцій прокуратури України неодноразово зазначалося у висновках Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) та коментарях експертів Ради Європи¹.

Залишається також невиконаним зобов'язання, покладене на Україну Резолюцією 1244 (2001) Парламентської Асамблеї Ради Європи (виконання Україною своїх обов'язків та зобов'язань). У Резолюції прямо вказується на необхідність «змінити роль та функції прокуратури; а також документ чітко визначає, що обов'язок полягає у зміні ролі прокуратури у порівнянні з тією роллю, яку вона відігравала у колишній комуністичній державі. Демократична держава потребує іншої організації та іншого визначення взаємовідносин між прокуратурою та іншими державними органами на відміну від тих, що існували за часів попередньої системи».

Внесені до Закону зміни та доповнення Венеціанська Комісія охарактеризувала «як «косметичні», оскільки вони залишили основну структуру інституту прокуратури без значних змін»².

У ситуації фактичної бездіяльності Верховної Ради України, інших суб'єктів законодавчої ініціативи у питанні завершення реформування органів прокуратури зростає **роль Конституційного Суду України, який належними йому засобами намагається коригувати нормативну базу щодо організації і діяльності прокуратури.**

Аналіз практики Конституційного Суду України свідчить, що за період його діяльності розглянуто з винесенням рішень 12 справ щодо конституційності та 8 справ щодо офіційного тлумачення норм Конституції і законів України, які сто-

¹ По суті, було проігноровано позицію Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), викладену у висновку від 13–14 жовтня 2006 року стосовно необхідності посилення незалежності прокуратури України від політичного тиску та досягнення деполітизації прокуратури, із зауваженням, що «існуюча роль прокуратури щодо захисту прав людини і громадянина має бути покладена в майбутньому на інші органи або виконуватися особами самостійно, за допомогою адвокатів за їх власним вибором», а також Рекомендацію Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1604 (2003), у якій зазначено роль прокурора у забезпеченні охорони законності, захисті від кримінальних порушень прав та свобод громадян, здійсненні «нагляду за функціонуванням органів, відповідальних за розслідування та судові переслідування правопорушень».

² Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_603.

суються організації і діяльності прокуратури. Суб'єктами конституційних подань щодо конституційності правових актів були народні депутати України (вісім разів), Президент України (два рази), Верховний Суд України (чотири рази). Зверталися з конституційними поданнями та конституційними зверненнями щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України органи державної влади (п'ять разів), в тому числі тричі — Генеральна прокуратура України, двічі — громадяни України, один раз — юридичні особи.

Крім того, Судом розглянуто з винесенням ухвал про відмову у відкритті конституційного провадження 19 справ цієї категорії, з них 11 справ за конституційними зверненнями громадян, п'ять справ — за конституційними поданнями Генеральної прокуратури України. Більшість з них стосувалася питань матеріального і соціального забезпечення працівників прокуратури (стаття 49 Закону) та пенсійного забезпечення прокурорів і слідчих (стаття 50¹ Закону). Підставами для відмови у відкритті конституційного провадження була невідповідність конституційного подання, конституційного звернення вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України».

Слід зазначити, що Конституційний Суд України був змушений під час розгляду питань, які містилися у конституційних поданнях чи конституційних зверненнях, неодноразово вдаватися до аналізу правових актів в аспекті приписів Перехідних положень Конституції України щодо збереження тимчасово за прокуратурою функцій нагляду за додержанням законів та попереднього слідства. Про це йдеться, зокрема, у рішеннях від 27 жовтня 1999 року № 9-рп/99 (абзац третій пункту 3 мотивувальної частини)¹, від 14 червня 2001 року № 8-рп/2001 (абзац одинадцятий пункту 3 мотивувальної частини)², від 10 вересня 2008 року № 15-рп/2008 року (абзаци другий, третій пункту 4, пункт 6 мотивувальної частини)³, від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 (абзаци другий, третій пункту 5 мотивувальної частини)⁴, від 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 (абзац восьмий підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини)⁵.

Аналіз практики конституційного судочинства свідчить про активізацію Конституційного Суду України у формуванні «живої конституції» і судового конституціоналізму⁶. Незважаючи на пожвавлення дискусії щодо повноважності органу конституційного судочинства «добудувати» право, закон⁷, автори поділяють дум-

¹ Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відп. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — Кн. 1. — С. 473.

² Там само: Кн. 2. — С. 426.

³ Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2008: Кн. 8 / Відп. ред. канд. юрид. наук А. А. Стрижак. — К.: Ін Юре, 2008. — С. 291–292.

⁴ Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2009: Кн. 9 / Відп. ред. канд. юрид. наук А. А. Стрижак. — К.: Ін Юре, 2009. — С. 108–109.

⁵ Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2010: Кн. 10 / Відп. ред. А. С. Головін. — К.: Логос, 2011. — С. 366.

⁶ Обґрунтування доктрини судового конституціоналізму див.: Бондарь Н. С. Судебный конституционализм в России. — М.: Норма, Инфра-М, 2011. — 544 с.

⁷ Зокрема, одним з яскравих прикладів реалізації доктрини «живої конституції» і «добудови» положень Конституції України є правова позиція Конституційного Суду України, відповідно до якої положення пункту 8 частини третьої статті 129 Конституції України щодо «забезпечення апеляційного та

ку щодо рівноправності та рівнозначності у системі джерел права правових позицій, сформульованих у рішеннях Конституційного Суду України. З притаманною йому коректністю відомий вітчизняний конституціоналіст А. Селіванов зазначає, що в актах тлумачення Конституційного Суду України формується правова думка і узагальнення змістовного характеру стають правовими постулатами. Їх слід розцінювати як корисну для правової системи практику «позитивного законодавця», який є вартовим конституційного правопорядку і продовжує у висловлених правових позиціях «руку законодавця». Визнаючи, що конституційний судовий контроль спроможний виправляти закони, професор все-таки застерігає від «посягання на верховенство парламенту і можливості привласнення Конституційним Судом функцій «паралельного законодавця»¹.

При вирішенні питань щодо конституційності правових актів, зокрема тих, що стосуються організації і діяльності прокуратури та інших правоохоронних органів, Конституційний Суд України виступає гарантом забезпечення пріоритету прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності (стаття 3 Конституції України).

На думку академіка НАН України В. Тація, приписи статті 3 Конституції України «визначають саму філософію та ідеологію Основного Закону», оскільки вперше в історії українського конституціоналізму встановлюється пріоритет людини, змінюється сама світоглядна основа взаємовідносин між державою і особою — не особа для держави, а держава для особи, для її добробуту². Права і свободи людини і громадянина за Конституцією України виступають одним із «обмежувачів» державної влади, яка, приймаючи владні рішення, здійснюючи інші свої функції, насамперед має враховувати права та свободи конкретного громадянина.

Особлива роль у контролі за додержанням прав і свобод людини в Україні належить прокуратурі, діяльність якої згідно з Законом спрямована на утвердження верховенства закону, захист від неправомірних посягань «гарантованих Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод людини та громадянина» (стаття 4); предметом нагляду за додержанням і застосуванням законів є «додержання законів про недоторканність особи, соціально-економічні, політичні, особисті права і свободи громадян, захист їх честі і гідності» (стаття 19).

касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом» слід розуміти так, що апеляційне оскарження судового рішення можливе в усіх випадках, крім тих, коли закон містить заборону на таке оскарження. Це означає, що зазначене конституційне положення відтепер підлягає застосуванню разом з правовою позицією Конституційного Суду України. Див.: *Рішення Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010 (справа про апеляційне оскарження ухвал суду) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2010: Кн. 10 / Відп. ред. А. С. Головін. — К.: Логос, 2011. — С. 91.*

¹ Селіванов А. О. Конституційні проблеми в сучасній теорії права. Доктрина стабільності та охорони Конституції України в контексті її модернізації та ефективного конституційного правосуддя / А. О. Селіванов. — К.: Логос, 2012. — С. 101–109.

² Тацій В. Я. Значення юридичної науки у формуванні правової системи України / Вісник Академії правових наук України. — 2001. — № 3. — С. 4.

Керуючись конституційними гарантіями прав і свобод людини і громадянина (стаття 22) та наведеними вимогами Закону, Конституційний Суд України за період своєї діяльності розглянув низку справ за конституційними поданнями та конституційними зверненнями, які стосуються повноважень прокуратури щодо захисту прав людини і громадянина, і в ряді випадків визнав неконституційними деякі положення нормативно-правових актів, поновлюючи порушені права і свободи громадян¹. Так, розглядаючи справу за конституційним зверненням громадянина Устименка К. Г. щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону, Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 30 жовтня 1997 року № 5-зп зазначив, що «забороняється не лише збирання, а й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її попередньої згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав та свобод людини»². Також надано тлумачення, що «кожна особа має право знайомитись із збіраною про неї інформацією в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях, якщо ці відомості не є державною або іншою захищеною законом таємницею»³.

Цим же Рішенням визнано «неконституційним положення частини четвертої статті 12 Закону України «Про прокуратуру» щодо можливості оскарження прийнятого прокурором рішення до суду лише у передбачених законом випадках, оскільки винятки з конституційних норм встановлюються самою Конституцією, а не іншими нормативними актами»⁴.

Зазначене Рішення Конституційного Суду України стосується не тільки суб'єкта права на конституційне звернення Устименка К. Г., права якого порушувалися посадовими особами державних установ, прокурорами, суддями, а й його справа протягом майже семи років неодноразово і неоднозначно розглядалася судами загальної юрисдикції, включаючи Верховний Суд України, а й інших громадян, які потерпали від зволікання та свавілля посадових осіб.

У справі за конституційним зверненням громадянина Мнишенка С. К. щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 50 Закону Конституційний Суд України проаналізував практику застосування законодавства сто-

¹ Відповідно до Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд України» Генеральна прокуратура України не є суб'єктом права на конституційне подання щодо конституційності правових актів. Водночас Федеральний закон «Про прокуратуру Російської Федерації» передбачає право Генерального прокурора Російської Федерації звертатися до Конституційного Суду Російської Федерації з питань конституційності у зв'язку з порушенням конституційних прав і свобод громадян законом, застосованим чи що підлягає застосуванню в конкретній справі (пункт 6 статті 35). Наведене положення чітко окреслене Конституційним Судом Російської Федерації у Постанові від 18 липня 2003 року «У справі щодо перевірки конституційності положень статей 115 і 231 ЦПК РФ РФСР, статей 26, 251 і 253 ЦПК Російської Федерації, статей 1, 21 і 22 Федерального закону «Про прокуратуру Російської Федерації» у зв'язку із запитами Державних Зборів — Курултаю Республіки Башкортостан, Державної ради Республіки Татарстан і Верховного Суду Республіки Татарстан».

² Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відп. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — Кн. 1. — С. 50.

³ Там само.

⁴ Там само. — С. 51.

совно працівників військових прокуратур, яким Національна акціонерна страхова компанія «Оранта» відмовила у виплаті страхового відшкодування по державному обов'язковому страхуванню працівників прокуратури. У відповідних виплатах було відмовлено не тільки Мнишенку С. К., а й багатьом працівникам військових прокуратур. Рішенням Конституційного Суду України від 25 жовтня 2007 року № 10-рп/2007 встановлено, що в аспекті конституційного звернення положення частини четвертої статті 50 Закону в системному зв'язку з частиною п'ятою цієї статті слід розуміти так, що держава гарантує обов'язкове державне страхування прокурорам незалежно від особливостей статусу їх певних категорій¹.

У 2008 році 46 народних депутатів України звернулися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо визнання неконституційними окремих положень Закону.

Народні депутати України стверджували, що оскільки значну кількість норм Закону не приведено у відповідність до чинної Конституції, то прокуратура України залишається нереформованою згідно з її конституційними повноваженнями. У зв'язку з цим було порушено питання про визнання неконституційними таких положень Закону:

- статті 1 в частині визначення поняття прокурорського нагляду за додержанням законів в Україні;

- частини першої статті 7 щодо заборони втручання органів державної влади, посадових осіб, засобів масової інформації у діяльність прокуратури по нагляду за додержанням законів;

- статті 8, якою встановлено обов'язковість виконання вимог прокурора для всіх органів, підприємств, установ, організацій, посадових осіб та громадян;

- статті 9 в частині права прокурора брати участь у засіданнях органів державної влади і управління;

- статті 10 щодо координації Генеральним прокурором України та підпорядкованими йому прокурорами діяльності по боротьбі зі злочинністю та їх повноважень у здійсненні такої координації;

- частини четвертої статті 14, якою визначено повноваження Генеральної прокуратури України щодо розроблення системи та методики єдиного обліку і статистичної звітності про злочинність, розкриття і розслідування злочинів;

- статті 17 стосовно провадження попереднього слідства у кримінальних справах слідчими прокуратури та наявності посад слідчих у Генеральній прокуратурі України, прокуратурі Автономної Республіки Крим, прокуратурах областей, міст та інших прирівняних до них прокуратурах;

- частини першої статті 20 щодо повноважень прокурора під час здійснення прокурорського нагляду;

- частини третьої статті 29 стосовно вжиття прокурором заходів щодо узгодження дій правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю.

Посилаючись на статті 121, 123 Конституції України, народні депутати України зазначали, що наведені положення Закону встановлюють повноваження прокуратури України, які не узгоджуються з Основним Законом України.

¹ Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2007: Кн. 7 / Відп. ред. канд. юрид. наук А. А. Стрижак. — К.: Ін Юре. — 2008. — С. 171–174.

Розглядаючи цю справу Конституційний Суд України не знайшов ознак неконституційності зазначених положень, оскільки вони не суперечать Конституції України з урахуванням її Перехідних положень. Тим самим, по суті, підтверджено легітимність дії темпоральних норм (положень пункту 9 Перехідних положень Конституції України) без будь-якого обмеження їх дії у часі¹.

У своєму Рішенні від 10 вересня 2008 року № 15-рп/2008 (справа про повноваження прокуратури відповідно до пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України) Конституційний Суд України визнав такими, що відповідають Конституції України, положення статті 17 Закону щодо продовження виконання прокуратурою функції попереднього слідства². В іншій частині конституційне провадження припинено на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим цим Законом³.

(Продовження у наступному номері)

Брынцев В. Д. Принципы деятельности органов прокуратуры в контексте решения Конституционного Суда Украины. В статье исследована практика Конституционного Суда Украины по корректированию нормативной базы организации и деятельности прокуратуры Украины. На основании решений Конституционного Суда Украины проанализированы принцип независимости прокуратуры, ее функции, обеспечение личных и социально-экономических гарантий работников прокуратуры. Сделан вывод о назревшей необходимости внесения соответствующих изменений как в Основной Закон Украины, так и в Закон Украины «О прокуратуре», процессуальные кодексы и другие законодательные акты с целью реформирования деятельности прокуратуры Украины в соответствии с европейскими стандартами.

¹ Як завжди, більш рішучу і кардинальну позицію з цього приводу висловив Конституційний Суд Російської Федерації. У Постанові від 2 лютого 1999 року № 3-П/1999 він зазначив, що, виходячи з теологічного тлумачення заключних і перехідних положень конституції і внаслідок тривалої дії (більше п'яти років) усіх темпоральних норм, спотворюється їх конституційний зміст і тимчасова норма стає фактично постійно діючим обмеженням // Постановление Конституционного Суда РФ от 02.02.1999 № 3-П «По делу о проверке конституционности положений статьи 41 и части третьей статьи 42 УПК РСФСР, пунктов 1 и 2 Постановления Верховного Совета Российской Федерации от 16 июля 1993 года «О порядке введения в действие Закона Российской Федерации «О внесении изменений и дополнений в Закон РСФСР «О судостроительстве РСФСР», Уголовно-процессуальный кодекс РСФСР, Уголовный кодекс РСФСР и Кодекс РСФСР об административных правонарушениях» в связи с запросом Московского городского суда и жалобами ряда граждан» // Вестник Конституционного Суда Российской Федерации. — № 3. — 1999.

² Про неоднозначність правозастосовної і законотворчої практики у зв'язку з введенням в обіг статтю 121 Конституції України терміна «досудове слідство» і про необхідність формування принципово нового інституту слідчого-судді (а не механічного перейменування попереднього слідства в досудове) див.: Брынцев В. Д. Система досудового слідства // Право України. — № 12. — 1998. — С. 99–101.

³ Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2008: Кн. 8 / Відп. ред. канд. юрид. наук А. А. Стрижак. — К.: Ін Юре, 2008. — С. 289–293.

Ключевые слова: прокуратура, функции прокуратуры, прокурорский надзор, обеспечение социально-экономических и личных гарантий независимости прокуратуры, правовые позиции, решение Конституционного Суда Украины.

Bryntsev V. Principles of activities of bodies of the prosecutor's office in terms of decisions of the Constitutional Court of Ukraine.

The article researches the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine regarding improvement of the regulative base of organisation and activities of the prosecutor's office of Ukraine. Based on the decisions of the Constitutional Court of Ukraine the principle of independence of the prosecutor's office, its functions, provision of personal and social economic guarantees of staff of the prosecutor's office are analysed. The conclusion is made on the necessity to introduce relevant amendments to both the Fundamental Law of Ukraine and the Law of Ukraine «On the Prosecutor's Office», procedural codes and other legislative acts in order to reform activities of the prosecutor's office of Ukraine based on the European standards.

Key words: prosecutor's office, functions of the prosecutor's office, prosecutor's supervision, provision of social economic and personal guarantees of independence of the prosecutor's office, legal positions, decision of the Constitutional Court of Ukraine.

Принцип рівності громадян перед законом і судом

В. Городовенко

голова Апеляційного суду Запорізької області,
кандидат юридичних наук

Принцип рівності громадян перед законом і судом є одним з основних в українській правовій системі. Автор аналізує базові елементи процесуальної рівності в національному законодавстві та подає своє бачення її практичних аспектів.

Ключові слова: принцип рівності, верховенство права, учасники судового процесу, доступ до правосуддя.

Судова реформа, що триває в Україні, актуалізує питання визначення принципів судової влади. Однією з найважливіших засад відправлення правосуддя є рівність особи перед законом і судом. Західна процесуальна доктрина щодо принципу рівності може бути узагальнено виражена у відомому висловлюванні В. Хабшайда на Міжнародному конгресі з процесуального права, який проходив у м. Гента в 1977 році: «Світ, у якому ми живемо, завжди був і буде недосконалим. Тому нам ніколи не вдасться створити таке правосуддя, рішення якого завжди відповідали б матеріальній істині. Але нам під силу гарантувати кожному громадянину, що в суді з ним поводитимуться, поважаючи його гідність і дотримуючись принципу справедливості, а з обома сторонами будуть поводитися, як з юридично рівними особами. У сторін мають бути рівні можливості та рівні шанси. Під час судового розгляду має домінувати принцип «рівності озброєності»¹.

Як зазначає В. Пучинський, правова доктрина англо-американської правової сім'ї «традиційно розглядає рівність сторін цивільного процесу як аксіому, що не потребує доведення». Згідно з 14-ю поправкою до Конституції США всі мають рівний захист перед законом. На будівлі Верховного Суду США у Вашингтоні написано: «Рівне правосуддя відповідно до права». Будь-які суб'єкти мають рівні можливості судового захисту своїх інтересів².

Принцип рівності перед судом є основою сучасної концепції справедливого правосуддя. Для кожної людини у правовій державі насамперед важливо мати доступ до правосуддя і можливість вільно, швидко, безперешкодно реалізувати право на судовий захист незалежно від належності до певної соціальної групи або інших персональних характеристик особи. Справедливо зазначають

¹ Habscheid W. J. Les principes fondamentaux du droit judiciaire prive / W. J. Habscheid // Towards a Justice with a human face: The first international Congress on the Law of Civil Procedure. Antwerpen, 1978. — p. 48.

² Пучинський В. К. Гражданский процесс зарубежных стран / Под ред. В. В. Безбаха. — М.: Зерцало, 2008. — С. 126; 62; Гражданский процесс зарубежных стран: Учеб. пособие / Под ред. А. Г. Давтяна. — М.: Городец, 2008. — С. 248.

Д. Фурсов та І. Харламова, що рівність сторін є обов'язковою складовою універсального принципу, який має назву «право на суд»¹.

Засада рівності перед законом і судом досліджується в різних аспектах. Найчастіше це загальнотеоретичні розробки², роботи з конституційного³ і процесуального права⁴. Законодавство України про судоустрій традиційно закріплює принцип рівності осіб перед законом і судом. Не став винятком і новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року (далі — Закон)⁵. Отже, перед нами постає завдання вивчити зміст і елементи цього принципу в його міждисциплінарному значенні, що охоплює декілька галузей права, точніше, — процесуальні, та віднайти ті спільні моменти, які дозволяють вченим відносити рівність перед законом і судом до галузі «судового права»⁶.

У Бангалорських принципах поведінки суддів від 27 липня 2006 року принцип рівності тлумачиться як забезпечення рівного ставлення до всіх сторін судового засідання, що має першочергове значення для належного виконання суддею своїх обов'язків⁷. У цьому аспекті не можна не згадати Кодекс професійної етики судді, затверджений рішенням V з'їзду суддів України від 24 жовтня 2002 року (далі — Кодекс), у статті 7 якого зазначається, що суддя повинен здійснювати судочинство в межах та в порядку, визначених процесуальним законом, і виявляти при цьому тактовність, увічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб. За статтею 9 Кодексу суддя під час здійснення правосуддя не повинен допускати проявів учасниками процесу чи іншими особами неповаги до людини за ознаками раси, статі, національності, релігії, політичних поглядів, соціально-економічного становища, фізичних вад тощо⁸. Закон закріпив нормативну силу положень Кодексу (стаття 56), окрім того, підпунктом 2 пункту 4 статті 54 Закону встановлено, що одним із обов'язків суддів є дотримання правил суддівської етики. Безсумнівно, таке рішення законодавця сприятиме зміцненню гарантій рівності громадян перед законом і судом.

¹ Фурсов Д. А., Харламова І. В. Теория правосудия в трехтомном изложении по гражданским делам / Д. А. Фурсов, И. В. Харламова. — Том второй: Гражданское судопроизводство как форма отправления правосудия. — М.: Статут, 2009. — С. 95.

² Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Монографія / С. П. Погребняк. — Х.: Право. — С. 74–101.

³ Полховська І. К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні: Монографія / І. К. Полховська. — Полтава: Полтавський літератор, 2009. — 200 с.

⁴ Фурсов Д. А., Харламова І. В. Теория правосудия в трехтомном изложении по гражданским делам / Д. А. Фурсов, И. В. Харламова. — Том второй: Гражданское судопроизводство как форма отправления правосудия. — М.: Статут, 2009. — С. 95.

⁵ Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. № 2453–VI // Офіційний вісник України від 30.07.2010.

⁶ Мурадян Э. М. Судебное право / Э. М. Мурадян — СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. — 575 с.

⁷ Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 р. // Міжнародні стандарти незалежності суддів: 36. документів. — К.: Поліграф-Експрес, 2008. — С. 28–34.

⁸ Кодекс професійної етики суддів, затверджений на V з'їзді суддів України 24.10.2002 р. // Коментар до Закону «Про судоустрій України» / За заг. ред. В. Т. Маляренка. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — С. 452–454.

Європейський суд з прав людини досить часто посилається на принцип рівності перед законом і судом у своїх рішеннях. Засади рівності сторін та змагальності у судовому процесі виведені ним із принципу верховенства права, якому підпорядкована вся Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини 1950 року. Сам принцип верховенства права впливає із статутних документів Ради Європи¹.

Конституція України встановлює засади рівності осіб перед законом і судом. Відповідно до статті 24 Основного Закону громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Статтею 26 Конституції України встановлено, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України².

Останню правову позицію підтвердив Конституційний Суд України. У Рішенні від 25 грудня 1997 року № 9-зп у справі за зверненням жителів міста Жовті Води Суд зазначив, що «юрисдикція судів, тобто їх повноваження вирішувати спори про право та інші правові питання, поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити в правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено чи створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав і свобод»³.

Конституція України серед основних засад судочинства визначає також рівність усіх учасників процесу перед законом і судом (пункт 2 частини третьої статті 129).

Відповідно до статті 9 Закону правосуддя в Україні здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від

¹ Туманова Л. В. Право на справедливое судебное разбирательство по новому ГПК РФ / Л. В. Туманова // Новеллы гражданского процессуального права: Материалы научно-практической конференции, посвященной 80-летию М. С. Шакаряна. — М., 2004. — С. 8; Нула Моул, Катарина Харби, Л. Б. Алексеева. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 6: Право на справедливое судебное разбирательство. Прецеденты и комментарии / Нула Моул, Катарина Харби, Л. Б. Алексеева — М.: Российская академия правосудия, 2001. — С. 35–36; Де Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / Де Сальвиа М. — СПб.: Юрид. центр Пресс. — 2004. — С. 421.

² Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

³ Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води) // Офіційний вісник України. — 1998. — № 1. — Стр. 169.

раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак. Засада рівності закріплюється також у процесуальному законодавстві. Майже тотожна за змістом норма щодо рівності громадян перед законом і судом містилася і у статті 7 Закону України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року.

Стаття 10 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) встановлює принцип рівності всіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом. Зазначається, що не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників адміністративного процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Проте під час аналізу статей 10 і 71 КАС України вбачається певна суперечність, яка полягає у такому. З одного боку, всі учасники адміністративного процесу є рівними, однак частиною другою статті 71 КАС України встановлено, що в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову. Оскільки завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, то основною категорією спорів все ж таки є оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. Тому фактично загальним є правило, що тягар доказування правомірності своїх рішень, дій чи бездіяльності покладається на суб'єкта владних повноважень — відповідача. Отже, принцип рівності у таких випадках не застосовується, що зумовлено завданнями цього виду судочинства, яке полягає у підвищеному режимі захисту громадянина, який оскаржує рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

Відповідно до статті 4² Господарського процесуального кодексу України правосуддя у господарських судах здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом. Стаття 16 Кримінально-процесуального кодексу України встановлює принцип здійснення правосуддя на засадах рівності громадян перед законом і судом. Доречно звернути увагу на різницю у формулюванні наведеного принципу в адміністративному процесі у порівнянні з господарським і кримінальним судочинством. Це свідчить про те, що принцип рівності перед законом і судом поширюється на всі стадії процесу.

Як справедливо зазначає І. Полховська, сутність рівності громадян перед судом полягає в безперешкодному доступі громадян до правосуддя незалежно від їх соціального чи майнового стану. Дія цього принципу поширюється на всі органи судової влади, а також на всі без винятку інстанції. Нікого не може бути позбавлено права на розгляд його справи у суді, до підсудності якого вона віднесе-

на процесуальним законом¹. Аналіз чинного законодавства дозволяє резюмувати, що існують такі аспекти рівності, які виявляються у царині судочинства: 1) рівність осіб перед законом і судом; 2) процесуальна рівність сторін, що вбачається у рівних можливостях щодо представлення власної правової позиції перед судом під час розгляду справи по суті.

Принциповим є з'ясування співвідношення понять «рівність перед законом» і «рівність перед судом». З цього приводу М. Бондар слушно зауважує, що за очевидної нормативної єдності вимог рівності перед законом, з одного боку, і рівності перед судом — з іншого, це відносно самостійні конституційно-правові імперативи. Зовні відмінності між ними виявляються вже у тому, що рівність громадян перед законом — поняття ширше, ніж їх рівність перед судом, оскільки перший принцип характеризує правове положення громадян в усіх галузях життя суспільства, а другий стосується лише сфери здійснення правосуддя².

Рівність перед судом фактично дорівнює рівності сторін у справі, яка означає наділення їх рівними правами та рівними обов'язками щодо участі у провадженні та відстоюванні своєї позиції. Р. Куйбіда і О. Банчук з цього приводу зазначають, що рівність прав (обов'язків) не обов'язково означає, що вони мають бути однаковими, вона полягає в тому, що кожна із сторін наділена правами і має обов'язки, адекватні правам і обов'язкам іншої сторони³. Це означає, що сторони рівні у можливості користуватися процесуальними правами, що визначаються лише їх процесуальним статусом: цивільний позивач, цивільний відповідач, підсудний, потерпілий тощо. Ніхто з них не має жодних переваг і не зазнає будь-яких обмежень, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних та інших ознак. У судовому процесі всім особам, які виступають сторонами у справі, надаються рівні права, на них покладаються аналогічні обов'язки, передбачені процесуальним законодавством.

Під рівністю громадян перед судом слід також розуміти те, що всі вони несуть відповідальність перед судами, які належать до єдиної судової системи, не маючи при цьому жодних переваг і не зазнаючи будь-яких обмежень. Однак закон, ураховуючи, що громадяни фактично нерівні (оскільки вони можуть бути неповнолітніми, фізично чи психічно хворими або особами, які не можуть оплатити послуги адвоката тощо), передбачає механізми, що дозволяють таким громадянам стати процесуально рівними, тобто повністю реалізувати свої права. Так, особі, яка не володіє мовою судочинства, обов'язково надається перекладач, неповнолітньому підсудному — захисник.

У адміністративному процесі принцип рівності має ряд особливостей, зумовлених природою цього виду судочинства. Враховуючи суб'єктний склад пра-

¹ Полховська І. К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні: Монографія. / І. К. Полховська. — Полтава: Полтавський літератор, 2009. — С. 35.

² Бондарь Н. С. Гражданин и публичная власть: Конституционное обеспечение прав и свобод в местном самоуправлении: Учеб. пособие / Н. С. Бондарь. — М.: Издат. дом. Городец, 2004. — С. 151–153.

³ Банчук О. А., Куйбіда О. Р. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав і основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, О. Р. Куйбіда — К.: ІКЦ «Леста», 2005. — С. 135.

вовідносин, спори в яких розглядає адміністративний суд (органи виконавчої влади — громадянин) і які зумовлюють певну нерівність позивача і відповідача у публічних матеріально-правових відносинах, суд посідає більш активну позицію в судовому розгляді. В адміністративному судочинстві суддя не просто відіграє роль арбітра, а й має вживати всіх заходів щодо вирівнювання процесуальних позицій сторін з метою забезпечення їх реальної рівності перед законом і судом. При цьому тягар доказування має бути покладено на відповідача, що означає звільнення позивача від доказування протиправності, незаконності акта, який оскаржується. Обов'язком позивача є доказування факту порушення його прав чи інтересів, настання реальної загрози для його прав чи інтересів, зазначення реальної або можливої шкоди. Адміністративний суд зобов'язаний охороняти права учасників судового адміністративного процесу, пояснювати сторонам та іншим суб'єктам їхні процесуальні права та обов'язки, попереджати про наслідки їх неналежного виконання чи зловживання цими правами.

За обмеження у процесуальних правах залежно від расової і національної ознак встановлено кримінальну відповідальність (стаття 161 Кримінального кодексу України). Диспозиція частини другої статті 161 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності або образу почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, вчинені службовою особою. Посадовці органів судової влади належать саме до такої категорії осіб, а отже, мають нести кримінальну відповідальність саме за частиною другою статті 161 Кримінального кодексу України при порушенні рівності особи перед законом і судом.

На думку М. Бондаря, в узагальненому вигляді нормативний зміст принципу рівності перед судом можна звести до: а) існування єдиної, однакової для всіх судової системи, яка забезпечує кожній людині, незалежно від походження, майнового чи посадового стану чи будь-яких інших обставин, справедливий і привселюдний розгляд справи компетентним, незалежним судом; б) рівного для всіх застосування норм конституційного, цивільного, кримінального та інших галузей законодавства в процесі вирішення судового спору; в) процесуальної рівності сторін у судовому засіданні, коли права та обов'язки осіб, які беруть у ньому участь, визначаються лише процесуальним положенням (обвинуваченого, потерпілого, позивача, відповідача тощо), а не будь-якими іншими обставинами (особистого, майнового, політичного чи іншого характеру)¹.

Рівність перед судом не може існувати без рівності перед законом, оскільки суд повинен діяти на основі законодавства, яке не містить переваг чи обмежень з огляду на певні ознаки особи. Як справедливо підкреслює І. Полховська,

¹ Бондарь Н. С. Гражданин и публичная власть: Конституционное обеспечение прав и свобод в местном самоуправлении: Учеб. пособие / Н. С. Бондарь. — М.: Издат. дом. Городец, 2004. — С. 153.

рівність перед законом і судом — базовий принцип не лише конституційного права, а й кримінального, цивільного, адміністративного, всіх інших галузей права¹. Водночас застосування цього принципу має вихідне значення для реалізації засади рівності громадян перед судом, оскільки суди України застосовують єдину нормативно-правову базу для розгляду та вирішення аналогічних ситуацій до будь-яких суб'єктів правовідносин без будь-яких винятків і обмежень.

Сучасна юстиція демонструє приклади застосування принципу рівності на практиці, коли до юридичної, зокрема кримінальної відповідальності, притягаються найвищі посадові особи держави, а не тільки пересічні громадяни. Відповідну тенденцію зараз можна чітко простежити в Україні. Йдеться про справу колишнього судді Львівського апеляційного адміністративного суду І. Зварича, численні випадки притягнення до кримінальної відповідальності суддів, які порушили закон, порушення кримінальної справи проти экс-Президента України Л. Кучми, засудження экс-депутата В. Лозинського, висунення численних обвинувачень урядовцям, які кілька років тому посідали відповідальні державні посади (справа экс-міністра внутрішніх справ Ю. Луценка, справи экс-урядовців І. Діденка та А. Макаренка та ряд інших)². Звичайно, крапки у всіх цих справах повинен суд, який має дати остаточні відповіді на запитання про винуватість або невинуватість певних осіб. Однак сам факт притягнення до відповідальності осіб, які на момент порушення кримінальної справи перебували на відповідальних державних посадах, користувалися посадовою недоторканністю, свідчить про те, що закон суворий, але він застосовується однаково до всіх осіб, які його порушили. І немає винятків для «недоторканної» касты привілейованих посадовців — якщо хтось із них скоїв кримінально каране діяння, то мусить нести встановлену законом відповідальність. Звісно, прецеденти кримінального переслідування, особливо стосовно опозиційних політиків, можуть бути свідченням дещо іншої тенденції, яка має мало спільного з правом, а полягає у політичній площині, проте ми не будемо давати таких оцінок. Адже будь-які оцінки до винесення судового рішення у справі є некоректними з огляду на непорушний принцип незалежності суддів. Однак мало хто зможе спростувати той факт, що ще п'ять-сім років тому випадки притягнення посадових осіб найвищого державного рангу до відповідальності були нечисленними, більш того, скоріше, винятковими. Сьогодні ж принцип рівності перед законом і судом набуває конкретного, змістовного наповнення.

Слід відмітити, що ця тенденція є загальноєвропейською. У Європі останнім часом відбулося декілька дуже гучних процесів над экс-президентами країн. Так, Тель-Авівський окружний суд засудив до семи років ув'язнення і двох років умовно экс-президента Ізраїлю М. Кацава, визнавши його винним у декількох сексуальних злочинах. В історії цієї країни М. Кацав став першим політиком, який потрапив за ґрати. Суд над экс-президентом тривав майже два роки, було дове-

¹ Полховська І. К. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні: Монографія / І. К. Полховська. — Полтава: Полтавський літератор, 2009. — С. 37.

² У Пшонки запевняють, що справи і арешти опозиціонерів законні // Українська правда. — 12.01.2011. — [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2011/01/12/5775462/>. — Заголовок з екрану.

дено два епізоди сексуальних домагань щодо підлеглих, а також два зґвалтування, вчинені ще у 90-х роках минулого століття. Прем'єр-міністр Ізраїлю Б. Нетаньяху, коментуючи вирок суду, зазначив, що судова система країни показала, що нею можна пишатися, канонізувавши простий принцип: перед законом усі рівні¹.

У 2010 році ще декілька глав країн стали об'єктами судового переслідування. Так, до довічного ув'язнення було засуджено аргентинського лідера Х. Віделу, а экс-глави Уругваю, Тайваню отримали 30 і 19 років ув'язнення відповідно. Але у цих випадках йшлося про вчинення державних злочинів і масштабних злочинів проти людства².

У Європі нині триває суд над Ж. Шираком, экс-президентом Франції, якого звинувачують у корупції й розтраті державних коштів. У разі якщо його вину буде доведено, 78-річному політику загрожує до 10 років ув'язнення і сплата великого штрафу в кілька сотень тисяч євро. Паризький суд об'єднав дві справи з обвинувачення экс-президента, порушені у 1995 і 1998 роках. Стосовно першої слідство намагається довести причетність экс-президента до створення в 1990–1994 роках семи робочих місць для функціонерів партії Ж. Ширака «Об'єднання на підтримку республіки» (RPR). У цій справі экс-президент залишився єдиним обвинувачуваним, вироки його співникам було винесено ще у 2004 році. Тоді до 14 місяців ув'язнення умовно було засуджено нинішнього главу французького МЗС А. Жюппе. Під час президентської кампанії 1995 року він очолював фінансове управління паризької мерії та одночасно був генсеком «Об'єднання на підтримку республіки». Зокрема, було доведено епізоди фінансування з міського бюджету агітаторів від RPR на користь Ж. Ширака. У рамках другої, так званої паризької справи, Ж. Ширак звинувачується в причетності до підписання 21 фіктивного трудового контракту в 1992–1995 роках. Найкращі адвокати країни роблять все можливе, щоб врятувати високопоставленого клієнта від осуду та приниження. Проте поки що їм вдалося лише відкласти гучний процес³.

Підсумовуючи викладене, можна відмітити таке. Принцип рівності осіб перед законом і судом впливає з конституційних положень щодо рівності конституційних прав і свобод, рівності кожного перед законом, рівності прав іноземців і осіб без громадянства з правами громадян, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України (статті 24, 26 Конституції України). Зміст цього принципу розкривається в таких елементах: а) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак; б) рівність процесуальних прав щодо доведення своєї правової позиції перед судом, а також рівність обов'язків, які впливають із процесуального законо-

¹ Моше-проказник // Корреспондент. — 25 марта 2011 г. — С. 7.

² Там само.

³ Коваль О. Шираку готують долю Піночета? // «Дзеркало тижня. Україна». — № 9. — 11 березня 2011. — С. 8.

давства; в) застосування судом матеріального і процесуального закону однаково для всіх незалежно від правового і соціального статусу особи, фактичних і юридичних обставин справи; г) існування єдиної для всіх судової системи, яка передбачає можливості розгляду справи по суті, а також оскарження рішення у справі у вищих судах.

Городовенко В. В. Принцип равенства граждан перед законом и судом.

Принцип равенства граждан перед законом и судом является одним из основных в украинской правовой системе. Автор анализирует базовые элементы процессуального равенства в национальном законодательстве и представляет свое видение его практических аспектов.

Ключевые слова: принцип равенства, верховенство права, участники судебного процесса, доступ к правосудию.

Gorodovenko V. The principle of equality of individuals before law and court.

The principle of equality of individuals before law and courts is one of the core points of Ukrainian legal system. The author analyses basic elements of procedural equality in national legislation and presents his own view on its practical aspects.

Key words: principle of equality, rule of law, actors in court proceedings, access to justice.

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ЖОВТЕНЬ

- 29—31 жовтня суддя Конституційного Суду України Ю. Баулін взяв участь у Третньому міжнародному форумі з питань проблем злочинності та кримінального права в епоху глобалізації «Тероризм в епоху глобалізації: основні тенденції і проблеми протидії» (м. Пекін, КНР)

ЛИСТОПАД

- 4 листопада зустріч Голови Конституційного Суду України А. Головіна із співголовою Асоціації юристів Російської Федерації, радником Президента Російської Федерації В. Яковлевим
- 7 листопада зустріч Голови Конституційного Суду України А. Головіна з Надзвичайним і Повноважним Послом Угорської Республіки в Україні М. Баєром
- 13—24 листопада візит делегації Конституційного Суду України до США з метою участі в програмі «Відкритий світ» Бібліотеки Конгресу США (м. Вашингтон, м. Нью-Хейвен, м. Нью-Йорк)
- 23 листопада зустріч заступників Голови Конституційного Суду України С. Винокурова та Ю. Бауліна з Комісаром Ради Європи з прав людини Т. Хаммарбергом
- 28 листопада — 2 грудня суддя Конституційного Суду України Н. Шаптала взяла участь у семінарі щодо практики конституційних судів у сфері соціального захисту, організованому Радою Європи за підтримки Венеціанської Комісії у рамках діяльності у сфері соціального захисту (м. Страсбург, Французька Республіка)

ГРУДЕНЬ

- 8—9 грудня у Конституційному Суді України відбувся круглий стіл за участі судді Конституційного Суду Литовської Республіки Т. Бірмонтієне на тему практики органів конституційної юрисдикції у сфері захисту соціальних прав громадян (м. Київ, Україна)
- 15 грудня підписання Меморандуму про співпрацю між Конституційним Судом України та Конституційним Судом Республіки Таджикистан (м. Київ, Україна)
- 16 грудня у Конституційному Суді України відбулися круглий стіл за участі делегації Конституційного Суду Республіки Вірменія на чолі з Головою Конституційного Суду Республіки Вірменія Г. Арутюняном та презентація нових видань (м. Київ, Україна)

МЕМОРАНДУМ

про співпрацю між Конституційним Судом України і Конституційним Судом Республіки Таджикистан

Конституційний Суд України і Конституційний Суд Республіки Таджикистан (далі— Сторони),

ґрунтуючись на принципах державного суверенітету, усвідомлюючи свою відповідальність у сфері захисту, забезпечення верховенства й безпосередньої дії конституцій, захисту прав і свобод людини і громадянина,

прагнучи шляхом розвитку співпраці й обміну досвідом роботи сприяти вжиттю заходів для досягнення практичних результатів у сфері захисту, забезпечення верховенства й безпосередньої дії конституцій, захисту прав і свобод людини і громадянина,

маючи впевненість у тому, що співпраця й обмін досвідом роботи у сфері захисту, забезпечення верховенства й безпосередньої дії конституцій, захисту прав і свобод людини і громадянина сприятиме подальшому розвитку й зміцненню відносин між народами обох держав,

прагнучи сприяти оперативному вирішенню питань взаємовигідної співпраці, визнаючи, що права і свободи людини і громадянина є найвищою цінністю, дійшли згоди про таке:

Стаття 1

Сторони відповідно до цього Меморандуму й національних законодавств держав здійснюють співпрацю та обмін інформацією і досвідом роботи у сфері захисту, забезпечення верховенства й безпосередньої дії конституцій, захисту прав і свобод людини і громадянина на основі рівноправності, взаємної вигоди й дотримання загальноприйнятих норм і принципів.

Стаття 2

Співпраця, передбачена Статтею 1 цього Меморандуму, здійснюється Сторонами щодо:

- конституцій держав, нормативно-правових актів, що стосуються діяльності Сторін;
- організації діяльності Сторін і статусу суддів Сторін;
- порядку обрання, призначення суддів та формування складу Сторін;
- компетенції Сторін;
- правил і принципів судочинства Сторін;
- підвідомчості справ;
- суб'єктів права на конституційне звернення;
- учасників конституційного судочинства Сторін, їхніх прав і обов'язків;
- порядку порушення конституційного судочинства й розгляду справ Сторонами;
- прийняття рішень Сторонами;
- організаційної діяльності Сторін;

— соціальних гарантій незалежності суддів Сторін.

Стаття 3

Співпраця, передбачена Статтею 2 цього Меморандуму, здійснюється на основі досягнутих угод між Сторонами в таких формах:

— взаємні візити делегацій Сторін з метою ознайомлення та вивчення досвіду роботи;

— проведення і участь у симпозиумах, семінарах, конференціях, нарадах експертів і робочих груп;

— обмін науково-технічною і нормативно-правовою інформацією;

— обмін фахівцями з метою вивчення практичної діяльності апаратів Сторін;

— співпраця у підготовці й перепідготовці кадрів шляхом організації стажувань і використання інших форм підвищення кваліфікації.

Сторони можуть додатково узгодити й інші форми співпраці.

Стаття 4

Під час виконання цього Меморандуму Сторони будуть дотримуватися вимог національних законодавств у сфері захисту таємної інформації.

Стаття 5

За взаємною згодою Сторін до цього Меморандуму можуть бути внесені зміни й доповнення, оформлювані окремими протоколами, які є невід'ємною частиною цього Меморандуму й набувають чинності згідно з його Статтею 7.

Стаття 6

Суперечки й розбіжності, що виникають під час тлумачення положень цього Меморандуму, будуть вирішуватися шляхом взаємних консультацій і переговорів Сторін.

Стаття 7

Цей Меморандум набуває чинності з дати підписання та діє протягом п'яти років. Якщо жодна зі Сторін за шість місяців до закінчення п'ятирічного періоду не повідомить у письмовому вигляді про своє бажання припинити дію цього Меморандуму, він залишається чинним протягом наступного п'ятирічного періоду.

Вчинено в м. Київ, 15 грудня 2011р., у двох дійсних примірниках, кожен українською та таджицькою мовами, при цьому всі тексти автентичні.

Голова Конституційного Суду України

Голова Конституційного Суду
Республіки Таджикистан

ІНФОРМАЦІЯ про виконання бюджету Конституційним Судом України за 2011 рік

Головною метою діяльності Конституційного Суду України є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Завданням Конституційного Суду України є здійснення конституційної юрисдикції в Україні та гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави шляхом її офіційного тлумачення, вирішення питань про відповідність Конституції України законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» Конституційному Суду України за кодом програмної класифікації видатків 0801010 «Забезпечення конституційної юрисдикції в Україні» були затверджені бюджетні призначення за загальним фондом у сумі 59 748,1 тис. гривень.

Враховуючи те, що власні надходження Конституційного Суду України не мають постійного характеру, видатки спеціального фонду в річному розписі не затверджувались.

Інформацію про виконання бюджету Конституційним Судом України подано в таблиці.

ІНФОРМАЦІЯ про бюджет за бюджетними програмами з деталізацією за кодами економічної класифікації видатків бюджету Конституційного Суду України за 2011 рік

(тис. грн)

Код програмної класифікації видатків бюджету/код економічної класифікації видатків бюджету	Код функціональної класифікації видатків	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
			план на 2011 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2011 рік	план на 2011 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2011 рік	план на 2011 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2011 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Видатки всього за головним розпорядником коштів державного бюджету:			59 748,1	59 118,3	518,6	384,0	60 266,7	59 502,3
1110	330	Оплата праці працівників бюджетних установ	34 687,5	34 687,1			34 687,5	34 687,1
1120	330	Нарахування на заробітну плату	11 489,1	10 971,6			11 489,1	10 971,6
1130	330	Придбання товарів і послуг	5 357,2	5 297,5	298,7	176,5	5 655,9	5 474,0
1140	330	Видатки на відрядження	86,2	77,9			86,2	77,9

1160	330	Оплата коммуналь- ных услуг та енергоносіїв	1 398,6	1 366,6			1 398,6	1 366,6
1171	330	Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку зреалізації дер- жавних (регіо- нальних) програм	4,3	1,5			4,3	1,5
1340	330	Поточні транс- ферти населенню	6 312,2	6 303,1			6 312,2	6 303,1
1350	330	Поточні транс- ферти за кордон	9,5	9,5			9,5	9,5
2110	330	Придбання облад- нання і предметів довгострокового користування	403,5	403,5	219,9	207,5	623,4	611,0
в т.ч. за бюджетною програмою								
0801010		Забезпечення конституційної юрисдикції в Україні	59 748,1	59 118,3	518,6	384,0	60 266,7	59 502,3
1110	330	Оплата праці пра- цівників бюджет- них установ	34 687,5	34 687,1			34 687,5	34 687,1
1120	330	Нарахування на заробітну плату	11 489,1	10 971,6			11 489,1	10 971,6
1130	330	Придбання товарів і послуг	5 357,2	5 297,5	298,7	176,5	5 655,9	5 474,0
1140	330	Видатки на відрядження	86,2	77,9			86,2	77,9
1160	330	Оплата коммуналь- ных услуг та енергоносіїв	1 398,6	1 366,6			1 398,6	1 366,6
1171	330	Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку з реалізації державних (регіональних) програм	4,3	1,5			4,3	1,5
1340	330	Поточні транс- ферти населенню	6 312,2	6 303,1			6 312,2	6 303,1
1350	330	Поточні транс- ферти за кордон	9,5	9,5			9,5	9,5
2110	330	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	403,5	403,5	219,9	207,5	623,4	611,0

Завідувач *Відповідальний*
редакційно-видавничого відділу *секретар*
Секретаріату **К. Пігнаста**
Конституційного Суду України тел.: 0 (44) 238-11-54
С. Сидоренко e-mail: court@ccu.gov.ua
тел.: 0 (44) 238-10-32

Видавець
Видавничий Дім «Ін Юре»
Україна, 04107, Київ-107, вул. Багговутівська, 17–21
Тел./факс: 0 (44) 537-51-07
E-mail: info@inyure.kiev.ua
www.inyure.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2191 від 20.05.2005 р.

Над випуском працювали:

Пазенко О. С.,
Горбаченко О. В.,
Тюфякіна О. В.,
Пінчук Л. Я.,
Карташова О. Р.

Підписано до друку 27.02.2012.
Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 15,6. Обл. вид.-арк. 12,76.
Зам. № 12-186
Наклад 560
Ціна договірна

Віддруковано у **ЗАТ «ВІПОЛ»**
Україна, 03151, м. Київ, вул. Волинська, 60
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 752 від 27.12.2001 р.